

๑. หน่วยเผยแพร่ศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา

ความสำคัญของหน่วยเผยแพร่ศีลธรรม

การส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปได้มีคุณธรรมจริยธรรม ส่งเสริมความเข้าใจอันดี มีความสมานฉันท์ การดำเนินงานด้านการเผยแพร่หลักธรรมทางศาสนา จำเป็นต้องอาศัยแนวร่วมจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งองค์กรเครือข่าย พระพุทธศาสนาร่วมกันช่วยผลักดันให้เกิดการเผยแพร่หลักธรรมเข้าสู่เยาวชนและประชาชน อย่างต่อเนื่องและมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการสร้างสังคมให้มีคุณธรรมนำความรู้ ความเอื้ออาทรซึ่งกัน และกัน กรมการศาสนาพิจารณาเห็นว่าหน่วยงาน สมาคมหรือมูลนิธิที่มีความพร้อมทั้งทางด้าน สถานที่ บุคลากร ฯลฯ ได้ดำเนินกิจกรรมทางศาสนาเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้มีโอกาสเข้าถึงพุทธ ศาสนาได้หลากหลายแนวทาง อันจะเป็นการทำให้ประชาชนได้ศึกษาเรียนรู้หลักธรรมและ นำมาใช้ได้ในชีวิตประจำวัน เป็นภารกิจอันสำคัญของกรมการศาสนาที่จะให้การอุดหนุนส่งเสริม และปฏิบัติงานร่วมกันในฐานะองค์กรเครือข่าย เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรทาง พระพุทธศาสนาในการเผยแพร่คุณธรรมนำความรู้สู่ประชาชน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ประชาชนได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน และ

พัฒนาจิตใจคนไทยอย่างมีเหตุผลในการดำรงชีวิต

๒. เพื่อให้ทุกภาคส่วนของสังคมได้มีการขับเคลื่อนด้วยมิติตาสนา สร้างภาคีแห่งศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรม นำไปสู่การสร้างสังคมแห่งปัญญาและการเรียนรู้ โดยนำหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

เป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายของหน่วยเผยแพร่ศีลธรรม คือ ประชาชนทั่วไป โดยบทบาทสำคัญของ หน่วย

เผยแพร่ศีลธรรม คือ การเผยแพร่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาด้วยการจัดกิจกรรมทาง พระพุทธศาสนาโดยมีผู้บริหารองค์กร สมาคม หรือมูลนิธิทางพระพุทธศาสนาเป็นผู้ให้การ สนับสนุน เน้นในเรื่องการปฏิบัติตนให้เป็นคนดีมีศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม

ความคาดหวัง

ความคาดหวังของหน่วยเผยแพร่ศีลธรรม คือประชาชนในชุมชนและประชาชนทั่วไปได้ ร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา รวมถึงเป็นการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามและได้ขยายเครือข่ายไป รอบ ๆ องค์กรอื่น ๆ จนเกิดเป็นพลังมหาศาลในการขับเคลื่อนคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย

จะเป็นการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนโดยประชาชนสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนและพัฒนาจิตใจคนไทยอย่างมีเหตุมีผลในการดำรงชีวิต ทุกภาค ส่วนของสังคมได้มีการขับเคลื่อนด้วยมิติศาสนา เกิดภาคีแห่งศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม เกิดสังคมแห่งปัญญาและการเรียนรู้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้ถูกนำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน ทนทางพระพุทธศาสนาทั้งภาคคณะสงฆ์และบุคลากรทางพระพุทธศาสนา เป็นที่ พึ่งของสังคมไทยทางด้านจิตใจของเด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป โดยใช้หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนทั้งประชาชนสามารถนำหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาพัฒนาศักยภาพของตนให้เป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรม

ความหมาย

“หน่วยเผยแพร่ศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา” หมายความว่า หน่วยงานเผยแพร่ ศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาของส่วนราชการ สถานศึกษา สมาคม มูลนิธิ หรือสถาบันเผยแพร่ หรือที่เรียกชื่ออย่างอื่นภายใต้การบริหาร ควบคุม ดูแล และรับผิดชอบของหัวหน้าส่วนราชการ สถานศึกษา หรือผู้มีอำนาจดำเนินการแทนนิติบุคคลนั้น ตามกฎหมายแบ่งเป็น ๓ ประเภท ได้แก่ ๑. หน่วยเผยแพร่ศีลธรรม ๒. หน่วยพุทธศาสนาในสถานศึกษา ๓. หน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะ

๑. “หน่วยเผยแพร่ศีลธรรม” หมายความว่า หน่วยที่ส่วนราชการ สมาคม มูลนิธิ จัดตั้ง ขึ้น

เพื่อทำกิจกรรมด้านศาสนาและการเผยแพร่คุณธรรมจริยธรรม

๒. “หน่วยพุทธศาสนาในสถานศึกษา” หมายความว่า หน่วยที่สถานศึกษาจัดตั้งขึ้น เพื่อดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา อีก ความหมายหนึ่ง หมายถึง การรวมกลุ่มของนักเรียน นักศึกษาในสถานศึกษาที่นับถือ พระพุทธศาสนา จัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และเผยแพร่ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อาจมีชื่อเรียกหลากหลายตามแต่ละสถาบันกำหนด เช่น กลุ่ม พุทธศาสน์ ชมรม หรือชุมนุมพุทธศาสน์ เป็นต้น กลุ่มเป้าหมายได้แก่ นักเรียน นิสิต นักศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงอุดมศึกษา

๓. “หน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะ” หมายความว่า หน่วยที่วัดจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นสถานที่ แสดงตนเป็นพุทธมามกะของนักเรียนและประชาชนทั่วไป รวมทั้งให้การอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรมและ การสงเคราะห์ด้านอื่น ๆ แก่ประชาชนในพื้นที่ตามสมควร

วิธีจัดตั้งหน่วยเผยแพร่วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา

ส่วนกลาง

๑. กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม แจ้งรายละเอียด ระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยการส่งเสริมและอุดหนุนหน่วยเผยแพร่วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาให้วัด สถานศึกษา องค์การ หน่วยงาน

สมาคม มูลนิธิ ทราบถึงหลักเกณฑ์ เพื่อจะได้จัดตั้งขึ้นให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของการขอรับเงินอุดหนุน

๒. วัด สถานศึกษา องค์การ หน่วยงาน สมาคม มูลนิธิ กรอกแบบรายการขอขึ้นทะเบียนเป็น

หน่วยเผยแพร่วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาพร้อมรายชื่อคณะกรรมการดำเนินงาน และโครงการ โดยย่อส่งขอจัดตั้งหน่วยในความอุปถัมภ์ของกรมการศาสนา

๓. กรมการศาสนาพิจารณาตามหลักการแล้วดำเนินการขึ้นทะเบียนหน่วยเผยแพร่วัฒนธรรม

ทางพระพุทธศาสนาไว้ในความอุปถัมภ์

ส่วนภูมิภาค

๑. กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม แจ้งรายละเอียด ระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยการส่งเสริมและอุดหนุนหน่วยเผยแพร่วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาให้สำนักงานวัฒนธรรม

จังหวัดทราบเพื่อจังหวัดจะได้จัดตั้งขึ้นให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของการขอรับเงินอุดหนุน

๒. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ประชาสัมพันธ์และเชิญชวนวัด สถานศึกษา องค์การ หน่วยงานสมาคม มูลนิธิ ให้ทราบถึงหลักเกณฑ์และระเบียบการขอจัดตั้งหน่วยเผยแพร่วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา

๓. วัด สถานศึกษา องค์การ หน่วยงาน สมาคม มูลนิธิ กรอกแบบรายการขอขึ้นทะเบียนเป็นหน่วยเผยแพร่วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาพร้อมรายชื่อคณะกรรมการดำเนินงาน และโครงการโดยย่อส่งสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจารณาตามหลักการแล้วดำเนินการขึ้นทะเบียนหน่วยเผยแพร่วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา

๔. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดมีหนังสือถึงกรมการศาสนา แจ้งการจัดตั้งหน่วยเผยแพร่วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาในความอุปถัมภ์ของกรมการศาสนาการอุปถัมภ์ หน่วยเผยแพร่วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่ได้รับขึ้นทะเบียนตามระเบียบแล้วจะได้รับงบประมาณจากกรมการศาสนา โดยพิจารณาจากผลการดำเนินงานตามแบบรายงานของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

๒. พิธีบายศรีสู่ขวัญ

พิธีสู่ขวัญ บางทีเรียกว่า พิธีบายศรี หรือ บายศรีสู่ขวัญ เป็นประเพณีสำคัญอย่างหนึ่งของชาวอีสาน ประเพณีสู่ขวัญทำกันแทบทุกโอกาส ทั้งในมูลเหตุแห่งความดีและไม่ดี ชาวอีสานถือว่าเป็นประเพณีเรียกขวัญ ให้มาอยู่กับตัว พิธีสู่ขวัญนี้เป็นได้ทั้งการแสดงความชื่นชมยินดี และเป็นการปลอบใจให้เจ้าของขวัญจากคณะ ญาติมิตรและบุคคลทั่วไป

ผู้ได้สติโชคหรือผู้หลักผู้ใหญ่ที่เราเคารพนับถือมาเยี่ยมเราก็กินดีจัดพิธีสู่ขวัญให้ ประเพณีสู่ขวัญจึงเป็น ประเพณีทำกันอย่างกว้างขวาง คำว่าขวัญนั้นเชื่อว่าเป็นสิ่งไม่มีตัวตนคล้ายกับจิตหรือวิญญาณแฝง อยู่ในตัวคนและสัตว์ ตั้งแต่เกิดมาทุกคนมีขวัญกันทั้งนั้นและในบางแห่งเรามักแปลว่า กำลังใจ ก็มีคำว่า ขวัญ ยังมีความหมายอีกว่าเป็นที่รักที่บูชา เช่นเรียกเมียที่รักว่า เมียขวัญ หรือ จอมขวัญ เรียกลูกรักหรือลูกแก้วว่า ลูกขวัญ สิ่งของที่ผู้เคารพรักใคร่นับถือกันนำมาฝาก นำมาให้เป็นการทะนุ ถนอมน้ำใจกันเราก็เรียกว่า ของขวัญ

ขวัญ อีกความหมายหนึ่ง หมายถึง ขน หรือผม ที่ขึ้นเวียนเป็นก้อนหอย พิธีสู่ขวัญเป็นพิธีเก่า แก่ของชาวไทยเราแทบทุกภาค การทำพิธีก็ผิดเพี้ยนกันไปบ้างแต่ก็ยังยึดหลักใหญ่อยู่เหมือนกัน พิธีสู่ขวัญในบทความนี้ จะกล่าวถึงพิธีของชาวอีสานเป็นส่วนใหญ่ การทำพิธีสู่ขวัญเราอาจทำได้ถึง ๒ วิธีพร้อม ๆ กัน คือวิธีทางพุทธศาสนาและวิธีทางพราหมณ์ศาสนา วิธีทางพุทธศาสนา โดยการนิมนต์พระสงฆ์อย่างน้อย ๕ รูป มาเจริญพระพุทธรูปมนต์ ตั้งบาตรน้ำมนต์ เสร็จแล้วประพรมน้ำมนต์ พระสงฆ์สวดชัยมงคลคาถาถ้ามีศรัทธาพอจะถวายภัตตาหารเช้า หรือเพลพระสงฆ์ด้วยก็ได้ ส่วนพิธีทางพราหมณ์ ก็คือการสู่ขวัญซึ่งจะได้อธิบายให้ละเอียดต่อไป

การทำพิธีสู่ขวัญต้องเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ หลายอย่างดังนี้...

พาขวัญหรือพานบายศรี

คำว่า บายศรี นี้ น่าจะมาจากภาษาเขมร คือคำว่า บาย + ศรีขาว (ลูก) ที่เป็นมงคลข้าวนี้ จะเป็นส่วนประกอบของการจัดพานบายศรี จะขาดไม่ได้ การจัดพาขวัญนี้ ปกติต้องจัดด้วยพานทอง เหลืองและมีสัมฤทธิ์ (ขันลงหิน) หลาย ๆ ใบ ซ้อนกัน มีใบตอง ดอกไม้สด ด้ายสำหรับผูกข้อมือ (ผูกแขน) ปัจจุบันเริ่มมีการนำเอากระดาษสีต่างๆ แต่ก็มีผิดธรรมเนียมของท้องถิ่นไป พาขวัญอาจจัดเป็นชั้นๆ จะเป็น ๓ ชั้น ๕ ชั้น ๗ ชั้น แล้วแต่ความสามารถ แต่คนเก่าคนแก่ของเมืองอุบล ฯ กล่าวว่าพาขวัญ ๓ ชั้น ๕ ชั้น เป็นของบุคคลธรรมดา ส่วน ๗ ชั้น และ ๙ ชั้นนิยมจัดเฉพาะสำหรับเชื้อพระวงศ์และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ชั้นล่างของพาขวัญจะเป็นพานมีบายศรี (ทำด้วยใบตอง) ดอกไม้ ช่างต้ม ไช้ต้ม ขนมกล้วย อ้อย ปั่นข้าว เงินฮาง มีด้ามแก้ว ชั้น ๒ , ๓, ๔ จะได้รับการตกแต่งด้วยใบศรี และดอกไม้ซึ่ง มักจะเป็นดอกฝาง ดอกดาวเรือง ดอกกรัก ใบเงิน ใบคำ ใบคูณ ใบยอป่า อย่างสวยงาม

ส่วนชั้นที่ ๕ จะมีใบศรี และด้ายผูกข้อมื่อ เทียนเวียนหัว (ทำด้วยขี้ผึ้ง) ของเจ้าของขวัญ นอกจากพาขวัญแล้วจะมีเครื่องบูชาและอื่นๆ เช่น ขันบูชา มีพานขนาดกลางสำหรับวางผ้า ๑ ผืน แพร ๑ วา หวี กระจกเงา น้ำอบ น้ำหอม สร้อย แหวน ของผู้เป็นเจ้าของขวัญ

ด้ายสำหรับผูกข้อมื่อ (ด้ายผูกแขน)

ต้องเป็นด้ายดิบนำมาจับเป็นวงยาวพอที่จะพันรอบข้อมื่อได้ โบราณถือว่า คนธรรมดา วงละ ๓ เส้น ผู้ที่มีศักดิ์ตระกูล ๕ เส้น (อาชญา ๕ ขี้ข้า ๓) เมื่อวงแล้วให้เด็ดหรือดึงให้ขาด เป็นเส้นๆ ห้ามใช้มีดตัดจะใช้มีดตัดได้เฉพาะด้ายที่มัดศพเท่านั้น ถ้าเป็นพาขวัญงานแต่ง คนจะเริ่มจัดพาขวัญต้อง เป็นคนบริสุทธิ์ (ปลอด) คือเป็นคนดีผิวเดียวเมียวเดียว ถ้าจัดไม่เป็นเพียงมาจับพอเป็นพิธีแล้วให้คนอื่น ๆ จัดต่อ ไปจนเสร็จต้องจัดทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง พาขวัญฝ่ายชายจะให้หญิงบริสุทธิ์ (เด็กหญิงยังไม่มีประจำเดือน) หาบด้วยไม้ผวนผ้าทอหูกเพราะถือเคล็ดเอาความสามัคคี รักใคร่ของผ้าและไม้ และการสูตรขวัญต้องสูตรเวลา ค่าประมาณ ๓ - ๔ ทุ่มหลังรับประทานอาหารค่ำเสร็จถือว่าเป็นเวลาหนูเข้าธู (ยามหนูเข้าธู) พาขวัญงานแต่ง จะต้องมีการควหาวนเป็นส่วน ประกอบอีกด้วย พาขวัญแต่งเสร็จแล้วจะตั้งวางไว้ในที่อันเหมาะสมก่อนพอได้เวลาสูตรขวัญ คือจะทำพิธีจึงให้ยกไป ตั้งท่ามกลางญาติมิตรบนผ้าห่มหรือผ้าเช็ดตัวของเจ้าของขวัญ ช่างพาขวัญนอกจากจะมีอุปกรณ์ต่างๆ ดังกล่าวแล้ว ยังต้องมีแก้วน้ำเย็น แก้วใส่น้ำส้มป่อย (กระถินป่า) และแก้วเหล้าสำหรับหมอสสูตรขวัญจะได้ดื่ม หรือพนหรือจุกด้วยดอกไม้สดใส่พาขวัญซึ่งเรียกว่า ฮดพาย

การสวดหรือการสูตรขวัญ

เจ้าภาพผู้จัดพิธีสู่ขวัญจะต้องจัดหาหมอนวดหรือสูตรขวัญซึ่งมักเรียกว่า พราหมณ์ หรือพ่อพราหมณ์ ไว้ล่วงหน้า ปกตินี้พ่อพราหมณ์มักจะเป็นผู้ที่ทราบประเพณีสู่ขวัญเป็นที่นับถือของชาวบ้านในหมู่บ้านนั้น หมอสสูตรขวัญสมัยก่อนๆ นุ่งห่มธรรมดาเพียงให้มีผ้าขาวหรือให้มีผ้าขาวม้าพาดบ่า ก็พอปัจจุบันนิยมนุ่งขาวห่มขาว นับว่าเป็นการพัฒนาให้เหมาะสม สมกับสังคมสมัยใหม่

ก่อนลงมือสวด เจ้าภาพต้องเตรียม ด้ายผูกแขนพราหมณ์ ไว้เป็นด้ายผูกข้อมื่อธรรมดาเป็นแต่เพียง มัดธนบัตรเป็นคำบูชาพราหมณ์จำนวนมากหรือน้อยแล้วแต่เจ้าภาพจะเห็นสมควร และเจ้าภาพจะเป็นคนผูกข้อมื่อพราหมณ์ด้วยด้ายผูกแขนพิเศษนี้

พราหมณ์จะจัดให้เจ้าของขวัญนั่งให้หันหน้าไปในทิศทางต่างๆ ตามตำรา เจ้าของขวัญนั่งลงแล้วยกมือไหว้ พราหมณ์เสร็จแล้วใช้มือขวาจับพาขวัญตั้งจิตอธิฐานขอให้เทวดาบันดาลให้เป็นไปดังหมอลงขวัญหรือพราหมณ์สูตร ญาติพี่น้องจะนั่งล้อมเป็นวงด้านหลังตั้งจิตอธิฐานให้เจ้าของขวัญมีความสุขความเจริญ จงเกิดแก่เจ้าของขวัญแล้ว อ้อนวอนเทวดาเป็นภาษาบาลีว่า สัก เค กา เม จ รูป ... จบแล้วว่านโม ๓ จบแล้วกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย ครั้นจบแล้วจะสู่ขวัญ

อะไรก็เลือกกว่าเอาตามต้องการให้เหมาะกับงาน การสวดต้องให้เสียงชัดเจน สละสลวย ไพเราะ ฟังแล้วเกิดความรู้สึก ศรัทธาอุตสาหะ ในการทำความดียิ่งขึ้นจึงจะเป็นสิริมงคลแก่เจ้าตัวถ้าป่วย ไข้ ไข้จะหาย ถ้าได้ดีได้เลื่อนยศ เลื่อนตำแหน่งก็จะรักษาความดีไว้ให้คงทนไม่พุงเพื่อเห่อเหิมจน ลืมตัวเมื่อสวดเสร็จ จะว่า สัพพพุทธานุภาเวน สัพพธัมมานุภาเวน สัพพสังฆานุภาเวน สัพพโสทธิ ภวันตุ เต ยถา สัพพี ภวตุ สัพ พ ฯลฯ การเข้านั่งล้อมพาชวีญถ้าเป็นการแต่งงานคู่บ่าวสาวพร้อม ด้วยเพื่อนเจ้าบ่าวเจ้าสาวจะเข้าร่วมพิธีด้วย จะจัดให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวนั่งชิดกันเวลาจับพาชวีญให้ แขนเจ้าบ่าวทับแขนเจ้าสาวเพื่อนๆ เจ้าบ่าวจะ พยายามเบียดให้เจ้าสาวนั่งชิดกับเจ้าบ่าวให้มากที่สุด จะมีการแก้มเจ้าบ่าวต่างๆ นานาเป็นที่สนุกสนาน

การมาร่วมพิธีสู่ขวัญนี้คนโบราณได้เล่าว่าเมื่อครั้ง ๗๐ ปีก่อนบ้านเมืองอุบลฯ อุทุม สมบูรณ์ไปด้วยการเลี้ยงไหมของขวัญผู้มาร่วมพิธีขวัญจึงเป็นไหมเส้นเป็นใจๆนับว่าเป็นของขวัญ ที่พอ เหมาะพอควรและไม่เคยมีการนำเอาเงินมาเป็นของขวัญไหมที่เจ้าของขวัญรับไว้ก็จะนำไป ทอเป็นผ้าได้ภายหลัง

การเชิญขวัญ

ก่อนสูตรขวัญถ้ามีเวลาพอก็ให้ว่าคำเชิญขวัญเสียก่อนทุกครั้งการเชิญขวัญเป็นพิธีที่ดี อย่าง หนึ่งคือเราขอความสำเร็จความศักดิ์สิทธิ์จากพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เทวดา อินทร์ พรหม ผู้มีอิทธิฤทธิ์มาประสิทธิ์ประสาทพรให้จะได้มีวาจาศักดิ์สิทธิ์เพราะผู้สวดและผู้ฟังไม่ใช่คน มีอิทธิฤทธิ์เมื่อ เราขอท่านท่านก็คงเมตตาประทานให้ตามคำขอ

คำเชิญขวัญ คำเชิญขวัญนั้นมีหลายสำนวนไม่มีแบบตายตัว ต่างหม้อต่างสรรหาลำนวนที่ เห็นว่า เหมาะกับเหตุการณ์เช่น คำเชิญขวัญสำหรับบุคคลธรรมดา ก็อีกสำนวนหนึ่ง สำหรับเชื้อ พระวงศ์ก็อีกสำนวน หนึ่งเป็นต้น

การผูกแขนหรือข้อมือ

เมื่อพราหมณ์สูตรขวัญจบแล้วญาติพี่น้องจะเอาข้าว ไข่ กล้วย ใฝ่มือเจ้าของขวัญมือซ้าย หรือมือขวา ก็ได้ให้พราหมณ์ผูกข้อมือให้ก่อนปกติจะผูกข้อมือซ้ายเพราะแขนซ้ายถือเป็นแขน ขวัญ เป็นแขนที่อ่อนแอใช้งานหนักไม่ได้ เป็นแขนที่น่ารักทะนุถนอม ในเวลาผูกข้อมือนั้นทุกคน ยืนมือขวาออกไปพยุ (โถม) แขนของเจ้าของ ขวัญที่พราหมณ์กำลังทำพิธีผูกข้อมือให้ถ้าอยู่ห่างก็ ยืนมือจับแขนหรือแตะตัวกันต่อๆ มาเป็นเส้นสายเหมือน เชือกส่อแสดงถึงความสัมพันธ์ทางกาย และใจเป็นอย่างยิ่ง แล้วตั้งจิตอธิฐานขอให้เจ้าของขวัญมีความสุขความเจริญเมื่อผูกข้อมือเสร็จ แล้วให้ผู้เป็นเจ้าของขวัญมีความสุข สุขความเจริญเมื่อผูกข้อมือเสร็จแล้วให้ผู้เป็นเจ้าของขวัญ ประนมมือไหว้ผู้ให้พร เป็นการรับเอาพร เมื่อพราหมณ์ผูก เสร็จแล้ว ต่อไปก็เป็นโอกาสของญาติ มิตรต่างๆ ไปจะเข้ามาผูกข้อมือให้กับเจ้าของขวัญ

ด้ายผูกแขน (ด้ายผูกข้อมือ) ถือเป็นของดี ของศักดิ์สิทธิ์ควร รักษา ไว้อย่าพึ่งดึงทิ้ง ให้ล่วง ๓ วัน เสียก่อนจึงดึงออกเวลาทิ้งอย่าทิ้ง ลงที่สกปรก เพราะด้ายผูกแขนเป็นของขาวของบริสุทธิ์ เป็นจุดรวมแห่งจิตใจบริสุทธิ์หลาย ดวงจึงควรรักษาไว้ให้ดี ผู้เฒ่าผู้แก่เคยเล่าให้ฟังว่าด้ายผูกแขนที่เก็บรักษา ไว้เป็นของศักดิ์สิทธิ์ ป้องกันอันตรายได้เช่น มีโจรมาปล้น อธิฐานขอให้จิต ทุกดวงช่วยก็ปลอดภัยจากอันตรายได้และเป็นเสน่ห์ดึงดูดจิต ใจให้คนรัก-ใคร่ชอบ พอได้

การผูกแขน (ผูกข้อมือ)

การผูกแขนที่จะอำนวยประโยชน์สุขให้แก่เจ้าของ ขวัญควรประกอบ ด้วยองค์ ๔ คือ :-

- ผู้ผูก หรือพรหมณ์
- ผู้รับผูก หรือเจ้าของขวัญ
- ผู้เกี่ยวข้อง คือญาติมิตร
- คำกล่าวขณะที่ผูก

คำกล่าวขณะที่ผูกเป็นคำเรียกร้องเชิญขวัญซึ่งเป็นคำที่ไพเราะ อ่อนหวาน สุภาพ เรียบร้อยมีความหมาย ไปในทางที่ดีงาม โอกาสจัดพิธีสู่ขวัญ มีหลายโอกาสเช่น การวะพระพุทธรูป บายศรีพระสงฆ์ สู่ขวัญแม่ออกกรรม (คลอดบุตรออกไฟ) สู่ขวัญเด็กน้อย สู่ขวัญเสือน สู่ขวัญคนธรรมดา สู่ขวัญแต่งงาน สู่ขวัญหลวง สู่ขวัญเกวียน สู่ขวัญขึ้นเล่า (ยุ่ง) สู่ขวัญนอຍก่อนแต่งงาน สู่ขวัญคนป่วย สู่ขวัญขึ้นบ้านใหม่ สู่ขวัญวัวขวัญควาย

จะเห็นได้ว่าพิธีสู่ขวัญนี้เป็นประเพณี ขนบประเพณี คือประเพณีชาวอีสานได้เคยตั้งหรือร่างเป็นระเบียบแบบแผนขึ้นไว้เป็นธรรมดาของประเพณีที่อาจมีส่วนปลื้กย่อย แผลก แตกต่างกันออกไปบ้างในลักษณะของการพัฒนาเป็นลักษณะของความเจริญให้เหมาะสมกับกาลสมัยแต่ส่วนสำคัญ อันเป็นมูลฐานของประเพณีนี้ก็ยังคงอยู่และเป็นหน้าที่ของพวกเรารุ่นต่อไปจะเป็นผู้รับช่วงระวังรักษาไว้ให้มรดก อันสำคัญนี้ยังยืยสืบไป เพื่อแสดงความเก่าแก่ของชาติบ้านเมืองเรา... ฯลฯ

หนังสืออ้างอิง : ปริญาณณ ภิกขุ ประเพณีโบราณไทยอีสาน อุบลราชธานี โรงพิมพ์ศิริธรรม.

๒๕๑๖

๓. การขอพระราชทานเพลิงศพ

หลักเกณฑ์การขอพระราชทานเพลิงศพ

ผู้มีสิทธิได้รับพระราชทานเพลิงศพ

๑. พระสมณศักดิ์ ตั้งแต่ชั้น “พระครูสัญญาบัตร” ขึ้นไป
๒. พระราชวงศ์ ตั้งแต่ชั้น “หม่อมเจ้า” ขึ้นไป
๓. ผู้ที่ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์
๔. ข้าราชการพลเรือนสามัญตั้งแต่ระดับ ๓ ขึ้นไป
๕. ข้าราชการฝ่ายทหาร ตำรวจ ยศชั้นร้อยตรี ขึ้นไป
๖. พนักงานเทศบาลตั้งแต่ระดับ ๓ ขึ้นไป
๗. ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตั้งแต่ “เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย” (บ.ภ.) “เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย” (บ.ม.) ขึ้นไป
๘. ผู้มีเกียรติที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ “จุลจอมเกล้า” (จ.จ.) หรือ “ตราสืบตระกูล” (ต.จ.) ขึ้นไป
๙. ผู้ที่ได้รับพระราชทานเหรียญ “รัตนภรณ์” รัชกาลปัจจุบัน
๑๐. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาล ที่ถึงแก่กรรมในขณะดำรงตำแหน่ง
๑๑. รัฐมนตรีที่ถึงแก่อนิจกรรม
๑๒. ผู้ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เป็นกรณีพิเศษ

หลักเกณฑ์ในการขอพระราชทานเพลิงศพ เป็นกรณีพิเศษ

ผู้ที่สมควรได้รับการพิจารณาในการขอพระราชทานเพลิงศพ กรณีพิเศษ ควรอยู่ในหลักเกณฑ์ ดังนี้

๑. ผู้ที่อยู่ในราชสกุล ชั้นหม่อมราชวงศ์ และหม่อมหลวง
๒. พระสงฆ์ที่พระราชาคณะพิจารณาขอพระราชทานให้
๓. พนักงานรัฐวิสาหกิจระดับสูง
๔. ผู้ที่ได้รับพระราชทานเหรียญราชรุจิ เหรียญกล้าหาญ และเหรียญชัยสมรภูมิ
๕. ผู้ที่ทำความประโยชน์ให้กับประเทศชาติ เช่น ศิลปินแห่งชาติ นักกีฬาระดับชาติอดีตสมาชิก สภาผู้แทนราษฎร อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อดีตสมาชิกสภาจังหวัด หรืออดีตสมาชิกสภาเทศบาล
๖. ผู้ที่ทำความประโยชน์ เช่น บริจาคเพื่อการกุศล คิดเป็นมูลค่าไม่น้อยกว่า ๓๐๐,๐๐๐ บาท บริจาคร่างกายหรืออวัยวะ
๗. บิดา มารดาของข้าราชการผู้ใหญ่ระดับ ๖ ขึ้นไป

๘. บิดา มารดาของผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ “ตรีตาภรณ์
ชั้นเผือก” (ต.ช.) ขึ้นไป

๙. บิดา มารดาของพระสมณศักดิ์ ตั้งแต่ชั้น “พระครูสัญญาบัตร” ขึ้นไป

๑๐. บิดา มารดาของข้าราชการทหาร ตำรวจ ตั้งแต่ระดับพันโท นาวาโท นาวาอากาศ
โท และพันตำรวจโท ขึ้นไป

ขั้นตอนในการขอพระราชทานเพลิงศพ

๑. การขอพระราชทานเพลิงศพ เจ้าภาพหรือทายาทผู้ประสงค์ขอพระราชทานเพลิง
ศพ จะต้องทำหนังสือแจ้งไปยังกระทรวงเจ้าสังกัดของผู้ถึงแก่กรรม โดยระบุ

- ชื่อ ตำแหน่ง ชั้น ยศ ของผู้ถึงแก่กรรม
- ถึงแก่กรรมด้วยโรคอะไร ที่ไหน เมื่อใด
- ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อะไรบ้าง
- มีความประสงค์จะขอรับพระราชทานเครื่องเกียรติยศประกอบศพอย่างไรบ้าง
- ระบุวัน เวลา สถานที่ที่จะฌาปนกิจ

๒. การขอพระราชทานเพลิงศพเป็นกรณีพิเศษ เจ้าภาพหรือทายาท ผู้ประสงค์ขอ
พระราชทานเพลิงศพกรณีพิเศษ ต้องทำหนังสือถึงเลขาธิการพระราชวัง โดยระบุ

- ชื่อ-สกุล และประวัติโดยย่อของผู้ถึงแก่กรรม
- ถึงแก่กรรมด้วยโรคอะไร ที่ไหน เมื่อใด
- ระบุคุณงามความดีที่เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ หรือคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์

การพิจารณาขอพระราชทานเพลิงศพเป็นกรณีพิเศษ

- ระบุ วัน เวลา สถานที่ที่จะฌาปนกิจ

หลักฐานที่ต้องนำมาแสดง ในการขอพระราชทานเพลิงศพเป็นกรณีพิเศษนั้น จะต้องนำ
หลักฐานมาแสดงแก่เจ้าหน้าที่ ดังนี้

- ใบมรณบัตรของผู้ถึงแก่กรรม
- ทะเบียนบ้านของทายาทของผู้ถึงแก่กรรม
- บัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรข้าราชการของทายาทของผู้ถึงแก่กรรม
- หนังสือรับรองจากหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ใบอนุโมทนาบัตร ใบประกาศเหรียญกล้า

หาญ หรือเหรียญชัยสมรภูมิ ทั้งนี้ ต้องนำเอกสารต้นฉบับและนำเนาแนบมาพร้อมกับหนังสือด้วย

**หมายเหตุ บุคคลผู้ทำลายชีพตนเองไม่พระราชทานเพลิงศพ และเครื่องประกอบ
เกียรติยศ**

๔. การรำไล่ทั้งบั้ง

ปัจจุบันการแสดงรำไล่ทั้งบั้งเป็นที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก จึงมีหน่วยงานต่างๆ เช่น สำนักงานเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ ได้จัดสรรงบประมาณให้การสนับสนุนแก่โรงเรียนกุสุมาลย์ วิทยาคมและโรงเรียนอนุบาลกุสุมาลย์ ได้จัดหานักเรียนกลุ่มสนใจมาทำการฝึกฝนเพื่อสืบทอด และสามารถแสดงในโอกาสและที่ต่างๆ เป็นการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีอันดีงามนี้ให้คงอยู่ต่อไปในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนท่ารำ จาก ๗ ท่ารำเป็น ๕ ท่ารำ

ท่าเตรียมหรือท่าพัก

เมื่อดนตรีเริ่มบรรเลง และกลองให้สัญญาณแล้ว ผู้พ้อนจะก้าวเท้าซ้ายตามด้วยเท้าขวา ถอยเท้าขวาตามด้วยเท้าซ้าย จากนั้นก็สลับเท้าให้เฉียงไปทางซ้ายและขวา จนครบ ๔ ครั้ง แล้วกลับมาที่เดิมเพื่อเตรียมพ้อนท่าที่ ๑

ท่าที่ ๑ ท่าเชยผิฟ้า(ปฏิบัติสลับกันด้านซ้ายและด้านขวาข้างละ ๒ ครั้ง)

หันด้านซ้าย แต่เท้าขวาตามจังหวะ

จังหวะที่ ๑ มือทั้งสองจับปรกหน้า

จังหวะที่ ๒ ม้วนจับออกตั้งวงหน้า

จังหวะที่ ๓ หันด้านขวา ปฏิบัติเช่นเดียวกัน แต่ใช้เท้าซ้าย

จังหวะที่ ๔ กลับท่าเดิม

กลับไปท่าเตรียม ทำ ๔ ครั้ง

กลับท่าเตรียม

ท่าที่ ๒ ท่าหั่งบั้ง

แบ่งเป็นท่าเชื่อม (ปฏิบัติข้างละ ๒ ครั้ง รวม ๔ ครั้ง) ๒ ท่าหั่งบั้ง (ปฏิบัติข้างละ ๓ จังหวะ รวม ๔ ครั้ง โดยสลับกับท่าเชื่อมหันหน้าอัด

(ท่าเชื่อม)

จังหวะที่ ๑ และ ๓ มือซ้ายหงาย (ปลายนิ้วตก)ข้างลำตัว
มือขวาจับคว่ำที่ชายพก
ศีรษะ เอียงซ้าย
หน้า แตะเท้าขวา

จังหวะที่ ๒ และ ๔ ปฏิบัติท่าเดียวกัน โดยเปลี่ยนไปด้านขวา
(ท่าหั่งบั้ง)

จังหวะที่ ๑-๔ (จากท่าเดิม) ตะแคงฝ่ามือเข้าหากันให้มือซ้ายเหลื่อมมือขวา
เล็กน้อย

กระดกข้อมือตามจังหวะ

ศีรษะเอียงซ้าย

เท้า ตบเท้าขวาตามจังหวะ ๓ ครั้ง

จังหวะที่ ๑ และ ๓ เริ่มปฏิบัติในท่าเชื่อม(แล้วต่อด้วยท่าทั้งบั้ง)

จังหวะที่ ๒ และ ๔ ปฏิบัติท่าทั้งบั้ง

ท่าที่ ๓ ท่าทวยแถม

(ปฏิบัติข้างละ ๒ ครั้ง รวม ๔ ครั้ง)

หันหน้าเลี้ยวด้านซ้ายเล็กน้อย

จังหวะที่ ๑ มือขวา จีบคว่ำระดับชายพกแต่เอียงไปข้างลำตัวด้านซ้าย

ศีรษะ เอียงขวาก้มหน้าเล็กน้อย

เท้า ตเตะเท้าขวา

จังหวะที่ ๒ (หันด้านขวา)

มือทั้งสอง ม้วนจีบตั้งวงหน้า

ศีรษะเอียงซ้าย เงยหน้าตามมือ

เท้า ตเตะเท้าซ้าย

จังหวะที่ ๓ - ๔ ปฏิบัติเหมือนเดิม

ท่าที่ ๔ ทำส่งผีฟ้า(ปฏิบัติ ๓ ครั้ง)

หันหน้าอัด

จังหวะที่ ๑ มือทั้งสองจับคว่ำข้างลำตัว กับหน้าเล็กน้อย

-เท้า ก้าวเท้าขวา แตะเท้าซ้าย

จังหวะที่ ๒ สอดจับขึ้นตั้งวงบัวบาน(ท่าพรหมสี่หน้า)

-เท้า ถอยเท้าซ้าย แตะเท้าขวา

กลับท่าเตรียม

ท่าที่ ๕ ท่าเลาะตูบ

หันหน้าอัด ขณะรำเอียงตัวตามมือเล็กน้อย

จังหวะที่ ๑ และ ๓ มือทั้งสอง จีหงานระดับชายพก ม้วนมือจีบ

ตั้งวงในท่ามยุเรศพ้อนใน (มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายตั้งวงกลาง)

ศีรษะ เอียงขวาแล้วกลับเอียงซ้าย

เท้า แตะข้างแล้วเปลี่ยนเป็นกระทุ้งหลัง

จังหวะ ที่ ๒ และ ๔ ปฏิบัติเหมือนจังหวะที่ ๑ และ ๓ โดยเปลี่ยนไป

โดยปฏิบัติเป็นตรงกันข้าม

จังหวะที่ ๑-๔ มือขวา ตั้งวงบน

มือซ้าย ส่องจีบหลัง

ศีรษะ เอียงซ้าย

เท้า ย่ำหมุนอยู่กับที่จากซ้ายไปขวา เปลี่ยนมือเป็น

ตรงข้ามแล้วย่ำเท้า หมุนตัวกลับที่เดิม

ท่าจบ หันหน้าอัด

มือทั้งสอง จับหางระดับชายพก ม้วนออกตั้งวงในท่ามยุเรศพอนใน

ศีรษะ เอียงซ้าย เอียงตัวไปด้านขวาเล็กน้อย

เท้า ก้าวเท้าขวา

ค่อย ๆ ย่อตัวต่ำลง ฟังสัญญาณกลอง ครบ ๕ จังหวะ

จังหวะที่ ๖ ผู้รำจะอยู่ในท่าก้มกราบเป็นการขอบคุณผู้ชม

การอนุรักษ์รำโล้ทั้งบั้ง

ปัจจุบันสถานศึกษาในอำเภอกุสุมาลย์ มีการเรียนการสอนการรำโล้ทั้งบั้ง เพราะเป็นเอกลักษณ์ ของอำเภอกุสุมาลย์ ทุกปีจะมีการจัดงานโล้รำลึกในช่วงเดือน มกราคม – กุมภาพันธ์ ของทุกปี จะมีการแสดงวิถีชีวิตของชนเผ่าโล้และมีการแสดงรำโล้ทั้งบั้งในพิธีเปิดงานเป็นประจำทุกปี

๕ .ภาพเขียนก่อนประวัติศาสตร์ผาผักหวาน

สถานที่ตั้ง บ้านภูตะคาม ต.ท่าศิลา อ.ส่องดาว จ.สกลนคร

ประวัติความเป็นมา

ในปัจจุบัน ได้มีการค้นพบแหล่งภาพเขียนสี ก่อนประวัติศาสตร์ในภาคอีสานมากกว่า ๑๐๐ แห่ง ตามบริเวณหน้าผาหรือถ้ำในเทือกเขาซึ่งอยู่ในเขต จังหวัดอุดรธานี จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอุบลราชธานี การพบภาพเขียนสี ดังกล่าวแสดงให้เห็นการกระจายแหล่งที่มีภาพ เขียนสี ตามเทือกเขาที่เป็นขอบแอ่งกระทะที่ เรียกว่าแอ่งสกลนครลาดเอียงเข้าสู่แม่น้ำโขง และเป็นที่น่าสังเกตว่าก่อนหน้าที่จะ มีการพบแหล่งภาพเขียนสีที่บ้านภูตะ คาม ไม่มีการค้นพบแหล่งภาพเขียนสีใน เขตเทือกเขาภูพานในส่วนสกลนครมาก่อน การค้น พบแหล่งภาพเขียนสีครั้งนี้จึงถือได้ว่าเป็นสะพานเชื่อมแหล่งภาพเขียนสีกับแนวเทือกเขาอื่น ๆ เป็นคำตอบที่แสดงถึงแหล่งชุมชนสมัย ก่อนประวัติศาสตร์เป็นจุด ๆ ในบริเวณดังกล่าว

การค้นพบแหล่งภาพเขียนสีที่บ้านภูตะ คามครั้งนี้ นักศึกษาซึ่งเป็นศิษย์เก่า ชื่อ นาย สำเร็จ เลิศสงคราม ครูโรงเรียนท่าวารี ซึ่งมีบ้าน อยู่ที่บ้านภูตะคามผู้ส่งจดหมายแจ้ง ภาพเขียนสี ให้ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏ สกลนครทราบ เมื่อคณะสำรวจเดินทางมาพบเห็นจึง ได้ เผยแพร่ข่าวให้ทราบทางหนังสือพิมพ์และโทร ทศน์ในเวลาต่อมา และนับเป็นเรื่องที่น่าป สัมใจ อย่างล้นพ้นที่สมเด็จพระพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ได้เสด็จทอดพระเนตรเป็น การส่วน พระองค์เมื่อวันที่ ๑๒ พ.ย . ๒๕๓๐ ท่านกลางการต้อนรับของพลสกลนครชาว บ้านภูตะคามอย่าง เนืองแน่น

ลักษณะทั่วไป

บ้านภูตะคามและสภาพทั่วไป บ้านภูตะคามเป็นหมู่บ้านที่ตั้งขึ้นในบริเวณเชิงเขาภูผา เหล็ก แหล่งสำคัญกำเนิดของลำน้ำสงคราม ซึ่งถือกันว่าเป็นบริเวณที่พบหลักฐานทางโบราณคดี สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เช่น ภาชนะหม้อ ไห ลูกปัด เป็นจำนวนมาก การเกิดหมู่บ้านที่เป็น หมู่บ้านภูตะคามในปัจจุบันเพิ่งเริ่มมาเมื่อประมาณ ๕๐ ปีมานี้ โดยมีครอบครัวของพ่อใหญ่ไม้ สม

ละอิน พ่อใหญ่พัน สีตามาศย์ พ่อใหญ่เหมย ก้องเวหา พ่อใหญ่คำกองประมุข และคน อื่น ๆ และให้ชื่อหมู่บ้านแห่งนี้ว่า บ้านทุ่งอินทร์แปลง ในปีถัดมา กำนันขุนประจักษ์ แสงสี ได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านว่า บ้านภูตะคาม ซึ่งมีความหมายถึงหมู่บ้านในเทือกเขานั้นเอง อันเนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่อยู่ระหว่างรอยต่อจังหวัดสกลนคร อุตรธานี และไม้ไผ่จากขอนแก่น ซ้ำยังเป็นเทือกเขาสลัซซัน บ้านภูตะคามจึงเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่มีการแทรกซึมจากผู้ก่อการร้ายชุกชุม การต่อสู้ทางการเมืองในปี ๒๕๐๗ นับว่ามีความเข้มข้นมากที่สุด แต่ในปัจจุบันหมู่บ้านแห่งนี้มีถนนลูกรังเชื่อมต่อกับบ้านผาสวยด้วยระยะทาง ๙ กม. เข้าสู่หมู่บ้านภูตะคาม และมีทางแยกเข้าสู่แหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ด้วยระยะ ทางเพียง ๕ กม.เท่านั้น เป็นเส้นทางที่รถยนต์สามารถเข้าถึงแหล่งที่เรียกว่าถ้ำผักหวานอย่างสะดวก

หลักฐานที่พบ

แหล่งเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ ภาพเขียนสีที่พบ อยู่ในบริเวณหน้าผาลักษณะเป็นภูเขา ลูกเล็ก ๆ ที่แยกตัวจากเทือกเขาภูผาเหล็ก หน้าผา แห่งนี้สูงประมาณ ๓๐ เมตร หันหน้าไปทางทิศ ตะวันตก ด้านบนเป็นลานหินมีบันไดไม้แข็ง แรงพาดไว้ให้ปีนป่ายขึ้นชมทิวทัศน์ แต่สิ่ง ที่น่าเสียดายคือหน้าผาส่วนพื้นดินมี รอยขุดเจาะหาโบราณวัตถุจนเป็นโพรงและมี การตกแต่งภายในถ้ำให้เป็นที่อยู่อาศัย ของพระธุดงค์มีการขีดเขียนข้อความด้วยสี น้ำมันจนเกือบทำลายภาพสีอันมีค่า (ปัจจุบัน กรมศิลปากรได้ส่งช่างเทคนิคมาแก้ไข ไขลวดตัวอักษรออกให้แล้ว) มีการก่อ แท่นหินปูนขนาดใหญ่หน้าปากถ้ำ นับเป็นการ ทำลายสภาพแวดล้อมศิลปกรรมของสถานที่แห่งนี้ ที่ทางราชการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะ ต้องหาทางแก้ไขให้บริเวณนี้กลับคืนสภาพ ธรรมชาติให้มากที่สุด

ลักษณะของภาพเขียนสี

ลักษณะของภาพเขียนสีผาผักหวาน คล้ายคลึงกับลักษณะของ ภาพที่พบในศิลปะถ้ำทางภาคใต้ของประเทศ ฝรั่งเศส และภาพที่พบทางแถบสแกนดิเน เวียมาก สำหรับที่ผาผักหวานนั้นสันนิษฐานว่า แต่เดิม คงมีภาพมากกว่านี้ แต่คงถูกทำลายไป โดยธรรมชาติคือ ลมและฝนที่พัดผ่านแทรก เขาเข้ามาเป็นเวลานานนับพัน ๆ ปี ภาพบางส่วน จึงหลุดหายไปตามกาลเวลา ภาพที่เหลืออยู่ อาจแบ่งออกได้เป็น ๒ กลุ่ม ตามเทคนิคในการ สร้างภาพคือ

ภาพกลุ่มที่ ๑ เป็นภาพวาดเพียงโครงนอก ไม่ ระบายสีทึบ เป็นภาพกลุ่มคนที่เห็นเต็มร่าง ๗ คน แขนขยับยังไม่เสร็จหรือลบเลือน ไปอีก ๑ คน ในกลุ่มนี้สันนิษฐานเพศได้ ๕ คน เพศชาย ๓ และเพศหญิง ๒ เพศชาย ลังเกตได้จากองคชาติที่ขีดเป็นเส้นออกมาระหว่าง ขาและลูก

อัญมณีที่โผล่ออกมาที่ก้น เพศ หญิงมีนมที่หน้าอกตอมนบนและเหนือท้องเป็นที่สังเกต ผู้ชายไว้ผมยาวรวบมัดไว้ข้าง หลังคล้ายเปีย ผู้ที่ไม่แสดงลักษณะเพศไม่มี เครื่องนุ่งห่มอีก ๒ คน

ในภาพที่เห็นครบองค์ประกอบของภาพทั้ง ๗ ภาพนั้น คนที่ ๑ ยืนอยู่ข้างหน้าไม่บอกเพศอีก ๕ คน ยืนเรียงหันหน้าไปหาคนที่ ๑ เป็นแนวเดียวกัน สามารถบอกเพศได้ตาม ลำดับคือ ผู้ชาย ผู้หญิง ๒ คน และผู้ชาย ๒ คน คนทั้ง ๕ (ที่บอกเพศ) ยืน ชิดเท้าเล็กน้อย นอกจากคนสุดท้ายท่าท่า กระโดดคล้ายกับถูกเขี่ยไปด้วยแล้ว คนที่ ๗ ซึ่ง ใช้ไม้บังคับคนทั้ง ๕ ให้ยกมือ แสดงอาการ คาราวะคนข้างหน้าซึ่งหันหน้ามาจ้อง มองทุกคนในแถว นอกจากนี้ยังมี เด็ก ตัวเล็กคนหนึ่งยืนอยู่ข้างหลังคนที่ ๖ ถือไม้ด้วย

ลักษณะภาพเช่นนี้คล้ายกับภาพที่ปรากฏในถ้ำ ทางภาคใต้ของฝรั่งเศส และสวีเดน ซึ่งมีหัวหน้าครอบครัวถือธนูอยู่หัวแถวบ้าง หลัง แถวบ้างคอยเขี่ยนตีลูก ๆ ให้อยู่ในแถว ลักษณะภาพเช่นนี้แสดงการสั่งสอนของหัวหน้า ครอบครัว หรือชุมชนซึ่งสั่งสอนให้คนมีระเบียบวินัย มีการลงโทษ เมื่อทำผิดหรือ ชัด ขึ้นต่อคำสั่งแสดงว่าเป็นสังคมที่มีระบบ ในการปกครองในระดับหนึ่ง

ภาพกลุ่มที่ 2 เป็นภาพคนที่ใช้สีระบาย ทึบ ลักษณะการวาดภาพประณีตมากเป็นภาพคนเต็ม ร่างมีส่วนประกอบของร่างกายครบถ้วน เป็นภาพที่ได้สัดส่วนฝีมือสูง เน้นให้เห็นสัดส่วนของกิริยาท่าทาง สัดส่วนของร่างกาย ผมหงอก บ๊อบล่าคยาว กางแขนทั้งสองยกชู ขึ้นเหนือศีรษะ นิ้วหัวแม่มือกางออกขาทั้ง สองถ่างออกจากกันร่างกายประกอบด้วยเส้นโค้ง อ่อนช้อยดูเด่นชัด แต่ไม่บอกเพศ

ในยุโรป สแกนดิเนเวียมนุษย์ยุคก่อน ประวัติศาสตร์นิยมวาดภาพหรือแกะสลักภาพของ เทพธิดา วิญญาณ หรือแม่โพสพในลักษณะผมหงอก ทรวง ออกหรือสะโพกโตแสดงส่วนประกอบของ ใบหน้า ลำ ขาโตแข็งแรงคล้ายภาพที่ผาผักหวานเป็นความ จงใจของศิลปินที่ต้องการวาดภาพนี้ ขึ้นเป็น พิเศษ ในประเทศไทยพบลักษณะภาพคนศีรษะกลมโต น่องโป่ง เช่นนี้ที่ภูปลาไร่ อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี

ระบบความเชื่อ

แหล่งที่พบภาพเขียนสี และภาพสลักหินแทบ ทุกแห่งมักจะพบลานหินกว้างซึ่งอยู่ ไม่ไกล จากแหล่งภาพเขียนสีมากนัก นักโบราณคดี เชื่อว่าแม่สังคมของมนุษย์จะเปลี่ยนจากยุคหิน ใหม่ เข้าสู่ยุคโลหะ เมื่อประมาณ ๓,๒๐๐-๓,๖๐๐ ปีมาแล้วก็ตาม แต่มนุษย์ก็ ยังหาแหล่งที่จะเลือก ทำพิธีกรรม และแหล่ง เขียนภาพหรือแกะสลักซึ่งได้แก่ผืนถ้ำที่ เหมาะสม เช่น มีพื้นผิวเรียบ เป็นสีชมพูอ่อน หรือสีน้ำตาลอ่อน มีช่องเป็นทึบแสง แดดยามร้อนได้และที่สำคัญคือ สามารถ กำบังฝน ที่จะทำให้ภาพลบเลือนได้ง่าย เป็นที่ สังเกตว่า การเลือกแหล่งเขียนภาพในเขตร้อนแตกต่างจากการเลือกแหล่งเขียนภาพในเขตเมืองหนาว ซึ่งนิยมเขียนในถ้ำลึกสำหรับในประเทศเขตร้อน ในถ้ำลึกจะมีความชื้นสูง จึงนิยมเขียนใน บริเวณที่มีอากาศถ่ายเทได้ดี คือตามหน้า ผา ตามช่องผา เป็นต้น แต่บริเวณเหล่านี้ก็ยังเรียกกันว่า "ถ้ำ" เช่นเดียวกับบริเวณใน โพรงหินลึก ๆ ขนาดใหญ่

เนื่องจากภาพที่ปรากฏที่ถ้ำผักหวานมีจำนวน น้อย และเหลือเฉพาะภาพคน ๗ ภาพ จึงไม่อาจ สันนิษฐานได้ว่า ภาพเหล่านี้บอกเรื่องราวอะไรนอก จากที่เปรียบเทียบกับภาพในยุโรปที่ นักโบราณคดีสันนิษฐานไว้ อย่างไรก็ตามชาวบ้าน ในหมู่บ้านมักจะโยงลักษณะที่ปรากฏให้ เข้า กับนิทานพื้นบ้านเรื่องหนึ่งคือ สุริวงค์ โดยอธิบายว่าภาพสตรีที่ยืนกางแขนกางขา นั้นคือนางยักษ์ แม่หม้าย แปลงกายเป็นสตรีรูป งามจนท้าวพรหมทัตหลงไหล จนนางพินพาต้อง รับเคราะห์ กรรมอยู่ในป่าส่วนภาพคนยืนเรียง กับคนแถวแล้ว ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นพวก ผุ่งสิงในป่า แต่บางคน ก็บอกว่าเป็น เหล่านางกินรีและนางบัวแก้วไกรสร ภรรยาท้าว สุริวงค์ ความเชื่อเรื่องนิทาน พื้นบ้านเหล่านี้ มิใช่เฉพาะเรื่องสุริวงค์ แต่ยังมีเรื่อง อื่น ๆ เช่น เรื่องสินไซในภูเขาส่งสงฆ์ สุข ม ฌ ฑ า ภ า ว ณา ที่ อ ยู่ ไ ม่ ห ่าง ไ ก ล กั น

เทคนิคและเทคโนโลยีในการเขียนภาพ

ภาพเขียนสีเหล่านี้ เชื่อว่ามีอายุนับเป็น พัน ๆ ปีมาแล้ว ประเด็นปัญหาที่สงสัยคือ ความ คงทนของสีเกิดจากส่วนผสมของสารอะไร บ้าง นักโบราณคดีได้นำสีแดงที่ปรากฏ ในลวดลาย หม้อยุคบ้านเชียงซึ่งถือว่ายู่ ร่วมสมัยเดียวกันกับการเขียนภาพตามผนังถ้ำ ไปพิสูจน์ด้วย กรรมวิธีทางวิทยาศาสตร์ ผลการพิสูจน์ พบว่าสีแดงหรือที่เรียกว่าดินเทศมี ส่วนผสมของฮีเมไทต์ ซึ่งเป็นสิ่งที่พบ หลายแห่งในบริเวณแหล่งโบราณคดีในภาคอีสานแต่ ยังไม่ปรากฏผลการพิสูจน์ว่า มีส่วนผสม ของสารใดบ้าง เมื่อนำมาทำเป็นสีที่ เขียนเป็นภาพผนังถ้ำที่ซึมเข้าไปในเนื้อ หินและมีความคงทนถาวรไม่ลบเลือนง่าย ส่วนผสมดังกล่าวเชื่อว่าต้องประกอบด้วยยางไม้ จากพืชพรรณ

ชนิดใดชนิดหนึ่ง ผลไม้บางชนิด หรือกาวจากหนังสัตว์ กระจกสัตว์ไขมัน ซึ่งส่วน ผสมหรือสูตร ผสมจะรู้จักกันในยุคนั้น สมัยนั้นสำหรับการพิสูจน์ภาพเขียนของพวกออบอริ จีนในทวีปออสเตรเลีย เลียดอนเหนือ พบว่ามีส่วนผสมของสีผสมน้ำคั้นผลไม้และยางสน

อุปกรณ์ในการเขียนภาพ เชื่อว่าใช้พู่กันโดย ทำจากเปลือกไม้บางชนิด หรือต้นอ้อทุบให้ ปลายแตกเป็นฝอย ลักษณะคล้ายพู่กันปลายแบน ส่วน พู่กันชนิดอ่อนอาจทำด้วยขนสัตว์นำมา มัดรวมกันแล้วจุ่มสีวาดเป็นลายเส้นหรือ ระบายหนาที่บซึ่งภาพที่ปรากฏทั้งด้านบนและ ล่างของ แหล่งภาพแห่งนี้ใช้วิธีดังกล่าว ส่วน การเขียนภาพโปร่งแสงหรือภาพแบบเอ็กซ์เรย์และ การพ่นสี ตลอดจนการใช้สีทาที่ฝา มือแล้วทาบกับผนังถ้าไม่ปรากฏในบริเวณ นี้

บทสรุป

แหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์บ้านภูตะคาม นับว่าเป็นแหล่งที่มีคุณค่าในการศึกษา ถิ่นฐานของมนุษย์ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ ด้วยปัจจัยที่สำคัญคือ ภูเขาที่มีหน้าผา มีผนังถ้ำ ใช้เป็นที่หลบซ่อนตัวเพื่อความปลอดภัย และขณะเดียวกันยังใช้เป็นแหล่งรวม ผู้คนเพื่อทำ พิธีกรรมตามความเชื่อในยุค นั้นจึงทำให้เทือกเขาต่างๆ ที่เป็นต้นน้ำ ลำธาร เป็นแหล่งหนึ่งในการศึกษาศิลปะยุคก่อนประวัติศาสตร์ ที่เรียกว่า แหล่งศิลปะถ้ำ ส่วนในชุมชนที่ตั้งอยู่ตาม บริเวณโคกเนินสูงบริเวณต่ำจากเทือกเขา ก็มีศิลปะที่ปรากฏบนภาชนะเครื่องใช้สอย แหล่งศิลปะ ทั้งสองประเภทดังกล่าวอยู่ในบริเวณลุ่ม น้ำสงครามซึ่งแหล่งต้นน้ำส่วนหนึ่ง คือ บริเวณที่ พบ ภาพเขียนสีที่บ้านภูตะคาม หากมี การสืบค้นแหล่งอื่นๆ บริเวณนี้ เชื่อว่าอาจมี แหล่งภาพศิลปะ ถ้ำเพิ่มขึ้น

๖. การทำบุญข้าวประดับดิน

การทำบุญข้าวประดับดินเป็นประเพณีหนึ่งในฮีตสิบสอง นิยมทำกันในวันแรม ๑๔ ค่ำ เดือนเก้า หรือที่เรียกว่า บุญเดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน เป็นบุญที่ทำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่เปรต (ชาวอีสานบางถิ่นเรียก เปรต) หรือญาติมิตรที่ตายไปแล้ว ข้าวประดับดิน ได้แก่ ข้าวและอาหารคาวหวาน พร้อมหมากพลู บุหรี่ที่ห่อด้วยใบตอง กล้วย นำไปวางไว้ตามใต้ต้นไม้ แขนงไม้ ตามกิ่งไม้ ตามบริเวณกำแพงวัดบ้าง (คนอีสานโบราณเรียกกำแพงวัดว่า ต้ายวัด) หรือวางไว้ตามพื้นดิน เรียกว่า "ห่อข้าวน้อย" พร้อมกับเชิญวิญญาณของญาติมิตร นำภัตตาหารไปถวายแด่พระภิกษุ สามเณร แล้วอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ตาย โดยหยาดน้ำ (กรวดน้ำ) ไปให้ด้วย

มูลเหตุของความเป็นมา ของเรื่องการทำบุญข้าวประดับดินนี้ เกิดจากความเชื่อตามนิทานธรรมบท ว่า

"ญาติของพระเจ้าพิมพิสารได้ยกยอกเงินวัด ของสงฆ์ต่างๆ ไปเป็นของตนเอง ในสมัยพระกัสสปพุทธเจ้า พวกอดีตญาติของพระเจ้าพิมพิสารเหล่านั้น ครั้นตายไปแล้วได้ไปเกิดเป็นเปรตในนรกตลอดพุทธันดร เมื่อพระเจ้าพิมพิสารถวายทานแด่ พระสมณโคตมพุทธเจ้า ในภัททกัปนี้ ก็ไม่ได้ตรวจน้ำอุทิศส่วนกุศลไปให้แก่พวกญาติเหล่านั้น พอตกกลางคืนพวกเปรตญาติของพระเจ้าพิมพิสารเหล่านั้น ได้มาส่งเสียงร้องอันโหยหวนและแสดงรูปร่างน่ากลัวให้แก่พระเจ้าพิมพิสารได้ยินและเห็น พอเช้าวันรุ่งขึ้นได้เสด็จไปถามพระพุทธรเจ้า พระพุทธรองค์ทรงเล่าเรื่องราว ที่เป็นมูลเหตุให้พระเจ้า พิมพิสารได้ทรงทราบ พระเจ้าพิมพิสารได้ทำบุญถวายทานอีก แล้วทรงอุทิศส่วนกุศลไปให้ พวกญาติ ที่ตายไปแล้วได้รับส่วนกุศลแล้ว ได้มาแสดงตนให้พระเจ้าพิมพิสารเห็นและทราบว่า ทุกข์ที่พวกญาติได้รับนั้นทุเลาเบาบางลงแล้ว เพราะการอุทิศส่วนกุศลของพระองค์" ชาวอีสานจึงถือเอามูลเหตุนี้ ทำบุญข้าวประดับดิน ติดต่อกันมา

วิธีดำเนินการ พอถึงวันแรม ๑๓ ค่ำ เดือนเก้า ชาวบ้านเตรียมอาหาร มีทั้งคาวหวาน ได้แก่ เนื้อ ปลา เป็ดอก มัน ข้าวต้ม ขนม น้ำอ้อย น้ำตาล ผลไม้ เป็นต้น และหมากพลู บุหรี่ไว้ให้พร้อม เพื่อจัดทำเลี้ยงกันในครอบครัวบ้าง และทำบุญถวายพระภิกษุสามเณรบ้าง ส่วนสำหรับอุทิศให้ญาติที่ตาย ใช้ห่อด้วยใบตองกล้วย อาหารคาวห่อหนึ่ง อาหารหวานห่อหนึ่ง และหมากพลู

บุหรีที่ห่อหนึ่ง เย็บหุ้มปลาย แต่บางคนใส่ใบตองที่เย็บเป็นกระทงก็มี หรือหากไม่แยกกัน อาจเอาอาหารทั้งคาวหวาน หมากพลู บุหรี ใส่ในห่อหรือกระทงเดียวกันก็ได้ สิ่งของเหล่านี้ จะมาน้อยก็แล้วแต่ศรัทธา

พอเช้าวันรุ่งขึ้น คือวันแรม ๑๔ ค่ำ เดือนเก้า ตอนเช้ามีต คือ เวลาประมาณ ๔ ถึง ๖ นาฬิกา ชาวบ้านก็นำอาหาร หมากพลู บุหรีที่ห่อใส่กระทงแล้วไปวางไว้ตามพื้นดิน วางแจกไว้ตามบริเวณโบสถ์ ต้นโพธิ์ ศาลา ตามกิ่งไม้หรือต้นไม้ใหญ่ๆ ในบริเวณวัด พร้อมกับจุดเทียนไว้และบอกกล่าวแก่เปรตให้มารับเอาสิ่งของและผลบุญด้วย

บางหมู่บ้าน จะเอาอาหารที่อุทิศให้แก่ผู้ตายหลังทำพิธีแล้ว ก็ฝังไว้ในดินก็มี เพื่อไม่ให้ผู้ใดผู้หนึ่งกินอาหารที่เป็นเดนเปรต เพราะกลัวจะกลายเป็นเปรตไปด้วย การวางอาหารไว้ตามพื้นดินหรือตามที่ต่างๆ เพื่อให้พวกเปรตมารับเอาของอุทิศให้ได้ง่าย โดยไม่ต้อง มีพิธีรีตอง เสร็จพิธีอุทิศผลบุญส่งไปให้เปรตแล้ว ชาวบ้านก็จะนำอาหารที่เตรียมไว้อีกส่วนหนึ่ง ไปตักบาตรและถวายทานแก่พระภิกษุ สามเณร

มีการสมทานศีลฟังเทศน์ และกรวดน้ำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับต่อไป การทำบุญข้าวประดับดิน บางท้องถิ่นมีการห่ออาหารคาว อาหารหวาน หมาก พลู บุหรี ไปวางไว้ตามที่ต่างๆ บริเวณวัด ภายหลังการถวายภัตตาหารแก่พระภิกษุสามเณรแล้วก็มี เป็นเสร็จพิธีทำบุญข้าวประดับดิน

ข้อสังเกต การที่ชาวบ้านนำข้าวปลาอาหาร ไปวางไว้ตามข้างวัดบ้าง ข้างกำแพงบ้าง ผูกไว้ตามกิ่งไม้บ้าง ด้วยเข้าใจว่า ญาติที่ได้รับการปลดปล่อยจากนรก จะได้มากินในวันเดือนดับนี้ จะเป็นไปได้หรือไม่นั้น เป็นเรื่องเหลือวิสัยที่จะชี้ตรงๆ ว่า ญาติเขาเหล่านั้นจะได้รับจริงหรือไม่ แต่สิ่งที่แน่นอนที่สุดก็คือ

๑. เป็นการให้อาหารแก่สัตว์จรจัด สัตว์บางจำพวกที่ไม่มีเจ้าของเลี้ยงดู บางวันได้กินอาหาร บางวันก็ไม่ได้กิน อตฺตชิวโหยมาตลอดปี ได้กินอิมก็ในวันนี้ นับว่าเป็นความฉลาดน่าชมเชย ของบัณฑิตผู้บัญญัติลักษณะการทำบุญข้าวประดับดินนี้อย่างมากทีเดียว

๒. พระสงฆ์เป็นเนื้อนาบุญ มีเรื่องมากมายที่ท่านกล่าวไว้ในพระสูตรตันตปิฎก โดยเฉพาะในธรรมบทขุททกนิกาย อัมมปทักขุฎฐกถา ภาค ๒ เรื่องมัจจุสกุณชลี พระพุทธเจ้าทรงตรัสแก่มัจจุสกุณชลี พ่อของมัจจุสกุณชลี เมื่อมัจจุสกุณชลี ลูกชายมีชีวิตอยู่ป่วยลง พ่อไม่ยอมรักษา

เพราะกลัวเงินหมด แต่พอมีภูฏานทูลี ผู้ลูกชายตายแล้ว พ่อเอาทั้งข้าวทั้งของไปกองให้ลูก แล้วร้องไห้อาลัยหาในป่าช้า บนเพื่อให้ลูกมาเอาของ

พระพุทธองค์ตรัสว่า เปล่าประโยชน์ที่จะเอาข้าวเอาของไปทำเช่นนั้น เพราะคนตายแล้ว เขาก็ไปตามคติ (สุคติ ทุกคติ) ของเขา ไม่มีวันย้อนกลับมา รับสิ่งของเหล่านั้นแต่อย่างใด ควรจะทอดทานให้แก่สมณชีพราหมณ์ คนยากจน และสัตว์ดิรัจฉาน ของเหล่านี้จะมีอานิสงส์ ออกเงยไปถึงแก่เปรตชนผู้ล่วงลับไปแล้ว เพราะพระสงฆ์ เป็นเนื้อนาบุญ จะเป็นไปได้ไหมว่า พระพุทธองค์ไม่อยากจะให้ของเหล่านั้น ต้องเนาหรือเสียทิ้งโดยเปล่าประโยชน์

สำหรับของที่ให้แล้ว วางประดับไว้ตามดินที่เรียกว่า ข้าวประดับดิน ในบุญนี้ก็มีเพียงอาหาร ผู้ได้กินอาหารนี้โดยตรง ที่เห็นๆ ก็คือสัตว์เดียรัจฉาน ตามนี้ก็คือว่า ลูกต้องตามพุทธประสงค์แล้ว สำหรับการแจกห่อข้าวน้อยในบุญประดับดินนี้ นิยมแจกตอนเช้า ตั้งแต่ตี ๔ จนถึงย่ำรุ่ง ไม่นิยมแจกนอกวัดด้วย

ฮีตที่ ๙ บุญข้าวประดับดินหรือบุญเดือนเก้า นักปราชญ์อีสานโบราณได้กล่าวไว้เป็นบทพญา โดยได้พรรณนาถึงความอุดมสมบูรณ์และประเพณีการทำบุญในเดือนนี้ว่า...

เดือนแปดค้อยเห็นลมทั้งใบเสียว
 เหลียวเห็นหมู่ปลาขาวแล่นมาโหมต้อน
 กบเพิ่นนอนคอยท่าฝนมาสิได้ม่วน
 ชวนกันลงเล่นน้ำให้ฮ้องข้าวแซว
 เดือนเก้ามาฮอดแล้วบ้านป่าขาดอน
 เห็นแต่นกเขางอยคองส่งเสียงหาขู้
 ถึงระดูเดือนเก้าอีสานเฮาทุกท้องถิ่น

คงสิเคยได้ยิบบุญประดับดินกินก่อนทานทอดน้อมถวาย

การทำบุญข้าวประดับดินก็เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับญาติที่ตายไปแล้ว ชาวอีสานถือเป็นประเพณีที่จะต้องทำกันทุกๆ ปีมิได้ขาด โดยได้กำหนดเอาวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือนเก้า เป็นเกณฑ์ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "บุญเดือนเก้าดับ" บางท้องถิ่นอาจจะเรียกว่า "บุญเดือนเก้าลับ" ก็มี

๗. การหล่อเทียนพรรษา

การหล่อเทียนพรรษาเป็นประเพณีที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่มีมาแต่ครั้งโบราณกาลในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พิธีหล่อเทียน จัดเป็นพระราชกุศล และเป็นงานบุญทั่วไปของชาวบ้านอีกด้วย โดยกำหนดจัดงานราชพิธีหล่อเทียนขึ้นในเดือน ๘ ของทุกปี ก่อนเข้าพรรษาศูนย์นั้นการหล่อเทียนใช้หล่อด้วยขี้ผึ้งทั้งสิ้น ในปีหนึ่ง ๆ จะใช้ขี้ผึ้งเป็นจำนวนมากทั้งนี้เนื่องจากบรรดาวัดต่าง ๆ ที่เป็น วัดหลวงทุกวัด จะได้รับพระราชทานเทียนพรรษาวัดละ ๑ เล่ม หรือมากกว่านั้นทุก ๆ วัด จำนวนเทียนที่หล่อจึงมีมากขึ้น

กล่าวกันว่าประมาณปลายรัชการที่ ๓ ต้องหล่อเทียนจำนวนถึง ๒๐๐ เล่ม จึงจะมีจำนวนมากพอที่จะนำไปถวายวัดต่าง ๆ ได้ อย่างทั่วถึง ซึ่งการหล่อเทียนแต่ละเล่มสมัยนั้น ต้องใช้ขี้ผึ้งในการหล่อเทียนหนักถึง ๑๖ ชั่ง ปีหนึ่ง ๆ จะใช้ขี้ผึ้งจำนวนมาก ดังนั้นเมื่อถึง เวลาที่หล่อเทียนทางสำนักพระราชวัง จำบอกบุญไปยังพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายใน เจ้าภาชี นายอากร และ ขุนนางฝ่ายต่าง ๆ เป็นต้น ให้นำขี้ผึ้งมาช่วยกันหล่อเทียน จึงสำเร็จลงได้

มูลเหตุที่ต้องมีการหล่อเทียนนั้นก็เนื่องมาจากในฤดูฝน หรือที่เรียกกันว่า"ฤดูการเข้าพรรษา" คือช่วงแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ถึงวัน ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ นั้น กำหนดให้พระภิกษุทั้งหลายต้องเข้าอยู่ประจำ ณ วัดใดวัดหนึ่งตลอดระยะเวลา ๓ เดือน พระภิกษุสงฆ์ที่ต้อง อยู่จำพรรษาในพระอารามระหว่งนั้นมีการสวดมนต์ทำวัตรทุกเช้าค่ำ มีความจำเป็นต้องใช้เทียนไว้สำหรับ จุดบูชาให้ตลอดพรรษา พุทธศาสนิกชนจึงพร้อมใจกันหล่อเทียน สำหรับให้พระภิกษุสงฆ์ ได้จุดบูชาตลอด ๓ เดือนของกำหนดเวลาเข้าพรรษา จึงเรียกเทียนที่หล่อ ขึ้นชื่อว่า **"เทียนพรรษา"** หรือ **"เทียนจำนำพรรษา"**

เมื่อหล่อเทียนในวันรุ่งขึ้นจะจัดขบวนแห่หน้าไปถวาย ณ วัดใดวัดหนึ่ง เพื่อเป็นพุทธบูชา และ ในวันนั้นมีการทำบุญร่วมกัน ตักบาตร ถวายพระภิกษุสงฆ์ แสดงความศรัทธาโดยพร้อมเพรียงกัน

งานทำบุญหล่อเทียน และถวายเทียนพรรษานับเป็นประเพณีที่ดั่งามสมควรที่ พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย จะได้ช่วยกันรักษา ประเพณีนี้ไว้ให้คงอยู่สืบไปชั่วกาลนาน

อานิสงส์ของการหล่อเทียนหรือถวายเทียนพรรษาแก่พระภิกษุ ถือกันว่าจะทำให้เป็นผู้มี ปัญญาดีเจริญก้าวหน้า เหมือนดั่งแสงเทียนที่สว่างในยามค่ำคืน ซึ่งพระภิกษุสมัยก่อนใช้เป็นแสงสว่างในการอ่านหนังสือธรรมะและประกอบกิจของสงฆ์

ประเพณีหล่อเทียนเข้าพรรษาเป็นประเพณีที่กระทำกันตั้งแต่โบราณกาล จนกระทั่งทุกวันนี้

การหล่อเทียนเข้าพรรษามีอยู่เป็นประจำทุกปี คือ เมื่อใกล้ถึงฤดูกาลเข้าพรรษามาตาม พุทธา นุญาต ให้บรรดาภิกษุสงฆ์ทั้งหลายต้องเข้าประจำพรรษาในอารามนั้นๆมิให้เที่ยวจาริกไปในที่ อื่นๆ

ในการเข้าพรรษานี้ พระภิกษุจะต้องมีการสวดมนต์ทำวัตรทุกเช้าค่ำ และในการนี้ จะต้องมีการเวียนนักษัตรด้วย พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย จึงพร้อมใจกันหล่อเทียนพรรษา สำหรับให้ พระภิกษุบูชาเป็นการกุศลทานอย่างหนึ่งในการให้ทานด้วยแสงสว่าง จะมีอานิสงส์เพิ่มพูน ปัญญาหุดาสว่างไสวเมื่อหล่อเสร็จแล้วก็มีการแห่แห่นตามประเพณีรอบพระอุโบสถ เวียน ๓ รอบ แล้วนำไปจุดบูชาพระตลอดระยะเวลา ๓ เดือน เป็น ปทีเปยย์

ตามชนบท การหล่อเทียนเข้าพรรษา ทำกันอย่างเอิกเกริกสนุกสนานมาก บางแห่งมี การประกวดการตกแต่งประเภทต่างๆ มีการแห่แห่นรอบเมืองด้วยริ้วขบวนที่สวยงามและถือ ว่าเป็นงานประจำปีทีเดียว ในวันนั้นจะมีการร่วมกันทำบุญตักบาตร ถวายพระภิกษุสงฆ์ เป็นการ ร่วมการกุศลกันในหมู่บ้านนั้นๆ ในปัจจุบันนี้ก็ยังมีการจัดงานตามชนบทต่างๆ ซึ่งนับว่าเป็นการ ร่วมศรัทธากันอย่างพร้อมเพรียง

ในกรุงเทพฯ ก็มีเป็นบางวัดเท่านั้นที่จัดกันอยู่ ความจริงแล้วการให้ทานด้วยแสงสว่าง ก็ เป็นอานิสงส์อย่างหนึ่ง ไม่แพ้การบุญกุศลใดๆทั้งสิ้น ควรที่พุทธศาสนิกชนจะได้ร่วมศรัทธากัน และช่วยกันทำบุญเพื่อให้ประเพณีอันดีนี้คงอยู่สืบไปชั่วกาลนาน

การหล่อเทียนพรรษา

การหล่อเทียนพรรษาเป็นประเพณีที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่มีมาแต่ครั้งโบราณกาลใน สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พิธีหล่อเทียน จัดเป็นพระราชกุศล และเป็นงานบุญทั่วไปของชาวบ้านอีก ด้วย โดยกำหนดจัดงานราชพิธีหล่อเทียนขึ้นในเดือน ๘ ของทุกปี ก่อน เข้าพรรษามิฉะนั้นการ หล่อเทียนใช้หล่อด้วยขี้ผึ้งทั้งสิ้น ในปีหนึ่ง ๆ จะใช้ขี้ผึ้งเป็นจำนวนมากทั้งนี้เนื่องจากบรรดาวัดต่าง ๆ ที่เป็น วัดหลวงทุกวัด จะได้รับพระราชทานเทียนพรรษาวัดละ ๑ เล่ม หรือมากกว่านั้นทุก ๆ วัด จำนวนเทียนที่หล่อจึงมีมากขึ้น

กล่าวกันว่าประมาณปลายรัชการที่ ๓ ต้องหล่อเทียนจำนวนถึง ๒๐๐ เล่ม จึงจะมีจำนวนมากพอที่จะนำไปถวายวัดต่าง ๆ ได้ อย่างทั่วถึง ซึ่งการหล่อเทียนแต่ละเล่มสมัยนั้น ต้องใช้ขี้ผึ้งในการหล่อเทียนหนักถึง ๑๖ ชั่ง ปีหนึ่ง ๆ จะใช้ขี้ผึ้งจำนวนมาก ดังนั้นเมื่อถึง เวลาที่หล่อเทียนทางสำนักพระราชวัง จำอบอกบุญไปยังพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายใน เจ้าภาชี นายอากร และ ขุนนางฝ่ายต่าง ๆ เป็นต้น ให้นำขี้ผึ้งมาช่วยกันหล่อเทียน จึงสำเร็จลงได้

มูลเหตุที่ต้องมีการหล่อเทียนนั้นก็เนื่องมาจากในฤดูฝน หรือที่เรียกกันว่า "ฤดูการเข้าพรรษา" คือช่วงแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ถึงวัน ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ นั้น กำหนดให้พระภิกษุทั้งหลายต้องเข้าอยู่ประจำ ณ วัดใดวัดหนึ่งตลอดระยะเวลา ๓ เดือน พระภิกษุสงฆ์ที่ต้อง อยู่จำพรรษาในพระอารามระหว่างนั้นมีการสวดมนต์ทำวัตรทุกเช้าค่ำ มีความจำเป็นต้องใช้เทียนไว้สำหรับ จุดบูชาให้ตลอดพรรษา พุทธศาสนิกชนจึงพร้อมใจกันหล่อเทียน สำหรับให้พระภิกษุสงฆ์ได้จุดบูชาตลอด ๓ เดือนของกำหนดเวลาเข้าพรรษา จึงเรียกเทียนที่หล่อ ขึ้นนี้ว่า "เทียนพรรษา" หรือ "เทียนจำนำพรรษา"

พิธีหล่อเข้าเทียนพรรษา มีประวัติความเป็นมาตั้งแต่ครั้งโบราณ เพราะเมื่อสมัยก่อนยังไม่มีไฟฟ้าใช้ในปัจจุบัน เวลาพระภิกษุสามเณรจะสวดมนต์ท่องตำรา ต้องอาศัยแสงสว่างจากคบ ตะเกียง และเทียนไขชาวบ้านจึงพร้อมใจกันหล่อเทียนถวาย โดยการเรียขี้ผึ้งจากผู้มีจิตศรัทธา เมื่อมีมากพอแล้วจึงทำการหล่อที่วัดหรือสถานที่จัดงาน ทำการตกแต่งประดับประดา และแกะสลักลวดลาย มีการประกวดความสวยงามกันอย่างสนุกสนานครั้นเสร็จ

ก่อนถึงวันเข้าพรรษา ๑ วัน จะจัดให้มีการฉลองต้นเทียน กลางคืนมีมหรสพ นิมนต์พระมาสวดเจริญพระพุทธมนต์ พอรุ่งเช้าเป็นวันเข้าพรรษาจึงทำการแห่ต้นเทียนไปถวายตามวัด

๘. พิธีขอฝนของคนอีสาน

ฝน เป็นชีวิตของทุกชีวิตในโลก ทุกชีวิตในโลกถ้าปราศจากความชุ่มฉ่ำของสายฝนย่อมเหี่ยวเฉา ถ้าขาดฝนตกมีแต่ความแห้งแล้งพืชพันธุ์ธัญญาหารก็เหี่ยวแห้ง เมื่อแห้งแล้วก็ตาย เหล่าสรรพสัตว์ก็ขาดแคลนอาหาร ล้มตาย เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเรียกได้ว่า น้ำฝนเป็นชีวิตของทุกชีวิตในโลก

สาเหตุที่ฝนไม่ตก ท่านผู้รู้กล่าวไว้ว่า น้ำฝนนั้นเป็นน้ำของเทวดา ดังมีศัพท์บาลีว่า เทโว ซึ่งแปลว่า น้ำฝน เป็นเอกลักษณ์ของความดี ความบริสุทธิ์ สิ่งแวดล้อมเป็นพิษมากๆ ควณและละอองเขม่าน้ำมัน ห่อหุ้มโลกทำให้เป็นภัยแก่มนุษย์ ผู้ที่จะล้างอากาศได้ทำให้ละอองพิษพวกนั้นตกลงดิน ทำให้อากาศสะอาดคือ "เทโว" หรือ "ฝน" นั่นเอง ดังจะเห็นได้จากเมื่อฝนหยุดตกใหม่ๆ อากาศจะสดชื่น ร่มไปด้วยเสียงของกบ เขียด สาเหตุที่ฝนไม่ตกด้วยเหตุ

๑. เพราะความแปรปรวนทางอากาศ
๒. มนุษย์หันหลังให้ศีลธรรม
๓. ผู้ปกครองประเทศไม่ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม

ดังนั้น ถ้ามนุษย์อยากให้เทวะคือน้ำฝนที่ดีไม่ใช่ดีเปรสชั่น มาเยี่ยมตามกาลเวลา มนุษย์ก็ควรตั้งอยู่ในศีลในธรรม เพราะคนที่มีศีลมีธรรมท่านจึงเรียกว่า "เทวะ" ทั้ๆ ที่เป็นคน เพราะเหตุดังกล่าวมานี้ เทวะคือฝน กับเทวะคือคนผู้มีคุณธรรม ย่อมจะมาหากันเพราะเป็นเล้ากอกแห่งเทวะด้วยกัน เหมือนพระยอมไปพักกับพระเป็นต้น

แต่ถ้าเกิดอาเภทพิศจากฤดูกาล ไม่ตกตรงตามเวลา ท่านก็ให้ทำพิธีขอฝน ซึ่งจะได้หรือไม่ได้ก็ลองเสี่ยงดู การขอฝนตามประเพณีท่านให้ทำดังนี้

แห่นางแมว

ให้เอาแมวมา ๑ ตัว ใส่ในกระท่อ มีคนหามตั้งคายน ๕ หามประกอบพิธีป่าวสัดเค เทวาเชิญเทวดาลงมาบอกกล่าวขอฝนกับเทวดาว่า จะขอฝนด้วยการใช้พิธีแห่นางแมว แล้วสั่งให้พวกหามแมวแห่เชิงไปตามถนนในหมู่บ้าน มีคนทั้งชาย หญิง และเด็กเดินถือดอกไม้ตามไปถึงเรือนหลังไหน คนในเรือนหลังนั้นก็เอาน้ำสาตมาใส่ทั้งแมวและคน เล่นเอาทั้งแมวทั้งคนหนาวไปตามๆ กัน ในบางแห่งจะมีการผูกเอาคนหัวล้าน ๒ คน ทำฮึดฮัดจะชนกันตามกระบวนไปด้วย บางจุดก็หยุดให้หัวล้านชนกัน สลับคำเชิงซาวก็บ้านจะเอาน้ำรดแสดงไปเรื่อยๆ ดังนี้

คำเชิงนางแมว เชิงอันนี้เดินว่า เชิงนางแมว ย่างเป็นแถวกะนางแมวออกก่อน ไปตามบ่อนกะตามซอกตามซอຍ ไปบ่ถอยกะขอฝนขอฟ้า เฮาคอยถ้าให้ฝนเทลงมา ตามประสาแมวโพง

แมวเป้า แมวดำกินปลาอย่าง แมวต่างกินปลาแห้ง ฝนฟ้าแล้ง กะขอฟ้าขอฝน ขอน้ำมนต์กระดหัว
แมวบ้าง (ชาวบ้านก็สาคน้ำลงใส่)

เพลงมากะฝนเพลงมา ท่วมไร่ท่วมนา ท่วมฮูปลาไหล ท่วมไม้โองแสง หัวล้านชนกันฝนเท
ลงมา (ซ้ำ)

จะแข่งอย่างนี้เริ่มจาก ๓ โมงเย็นจนถึง ๒ ทุ่ม หรือรอบหมู่บ้านแล้วหยุด พอหยุดไม่นาน
ฝนก็จะตกฟ้าแลบฟ้าร้องฟ้าผ่าตามมา

เต้าแม่นางตั้ง

ในบางหมู่บ้าน จะมีการชิงขอฝนแตกต่างกันออกไป **เต้าแม่นางตั้ง** เป็นประเพณีที่นำเอา
อุปกรณ์บางอย่างจากบ้านแม่หม้าย (ผัวตาย) หรือแม่ฮ้าง (ผัวหย่า) มาดังนี้

๑. กระตั้ง ๒ ใบ ไม้คาน ๔ อัน (ผูกมัดไขว้ตีกันปากกระตั้ง แล้วเอาเชือกมัดหัวไม้คาน
ติดกับกระตั้งทั้ง ๔ ด้านไว้ให้แน่น)
๒. แว่น (กระจกเงา) หวี แป้ง ปลอกมือ ข้าวปั้น ๑ ปั้น และขัน ๕ (ดอกไม้ ๕ คู่ เทียน ๕ คู่)
๓. เหล้าก่อง ไช้หน่วย ทั้งหมดจากข้อ ๒ ถึง ๓ แต่งใส่กระตั้งใบที่หนึ่งเอาไว้ข้างสนาม
๔. เอาหลักมา ๒ หลัก ผึงไว้ตรงข้ามกัน ห่างกันประมาณ ๕ หรือ ๑๐ วา และหลัก ๒ หลัก
นี้ ไม่จำเป็นต้องเอามาจากบ้านแม่ฮ้าง เอากระตั้งใบที่สอง ที่จะใช้ประกอบพิธีนี้ วางไว้
ตรงกลางระหว่างหลักทั้งสอง หลักที่หนึ่งเรียกว่า **หลักแล้ง** หลักที่สองเรียกว่า **หลักฝน**

สถานที่ดำเนินการมักจะทำภายในวัด หรือบริเวณศาลากลางบ้าน เวลาประมาณ ๒ ทุ่ม
พิธีกรก็จะมาประกอบพิธี โดยให้ผู้ชายหรือผู้หญิงก็ได้ ๒ คน จับที่หัวไม้คาน ที่ปากกระตั้งคนละ
ด้าน แล้วนำว่า แข็งแม่นางตั้ง ทุกคนในที่นั้นก็ว่าจะว่าตาม

พอจบแล้ว ถ้ากระตั้งไม่กระตุกกระดิกเลย ถือว่าแม่นางตั้งไม่ชอบคนจับ ต้องเปลี่ยนคู่
ใหม่ แล้วว่าคำแข็งจนกว่ากระตั้งจะกระตุกกระดิก แล้วนำคนจับลอยไปตีหลักไหน ถ้าตีหลักแล้ง
ฝนก็แล้ง ถ้าตีหลักฝนฝนก็ไม่แล้ง พิธีนางตั้งนี้เป็นการขอฝนในอีกรูปแบบหนึ่ง หรือจะใช้เสี่ยง
ทายหาคนหาย ของหายก็แม่นมาก เหมือนกันกับนางซ้องนั่นเอง

คำแข็งแม่นางตั้ง เต้าแม่นางตั้ง เฮ็ดโล้งโค้งเสมอตั้งงกเกวียน มาเวียนนี้ได้สองสามรอบ
มาคอบนี้ได้สองสามที ตักตุลีแมงหวี่ตุลา พาสาวหลงเข้าดงกำแมต มาสู่แดดหรือมาสู่ฝน มา
กำสนหน้าแม่เขียดได้ เฮ็ดซึกใช้นั้นแม่นเขียดเหลืออง มีแต่เสียงนั้นแม่นเขียดจ่อง ลอยย่องล่องนั้น
แม่นเขียดจามา หลังซาๆ นั้นแม่นเขียดคั่นคาก ขอเชิญคกไม้บากมาสูนตั้งเยอ สากไม้แดงมาสูน
ตั้งเยอ เชิญทั้งแองข้าวหมาให้มาสูนตั้งเยอ

ดั่งน้อยๆ ฮ่อนข้าวกินขาว อีสาวๆ กะให้มานั่งอ้อม เขาควายพร้อมเอามาเฮ็ดเป็นหวี เหล้า
โหตีเอามาต้อนฮับไล่ เหล้าโหใหญ่เอามาต้อนฮับถน แขนลงมาแต่เทิงวิดั่ง เต้นเยอตั้งเปอเคอตั้ง
มาปิ่นวัดเดียนนี้ ปิ่นเวียนเดียนนี้ ฝนบ่ตกข้าวไฮ่ตายคา ฝนบ่มาข้าวนาตายแล้ง ผุ่งหมู่แฮ้งลงซา

ลงโคลง ดินเป็นผงของตายเหมิดแล้ว น้ำเต้าแก้วไหลหลังลงมา มานำภูให้เหมิดให้เสี้ยน สาวไท เวียงเต้าแม่นางตั้ง เต็นเยอตั้งเปอเคอเยอตั้ง เต็นเยอตั้งเปอเคอเยอตั้ง มาสูมาให้สูมาเฮวเฮ้ง มา เป่งน้ำเดือนเก้าเข้านา เทลงมากะฝนเทลงมา

สวดคาถาปลาค้อขอฝน

มีตำนานกล่าวไว้ว่า ในอดีตกาลพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นปลาค้อ (ปลาช่อน) แต่พระองค์ไม่เคยกินปลาเล็ก สัตว์เล็ก เคย กินตะไคร้ น้ำและสาหร่ายอย่างอื่นแทน ครั้นฝนแล้ง น้ำแห้งปลาอื่นกำลังจะตาย พระโพธิสัตว์จึงโผล่ขึ้นมาจากเปลือกตมแห่งมองดูฟ้า แล้วตั้งสัจจะวาทว่า "ดูกรเมฆฝน แม้ข้าพเจ้าเป็นปลา ข้าพเจ้าก็ไม่ได้กินปลาและบังเบียดปลา บัดนี้เพื่อนร่วมชาติและตัวข้าพเจ้ากำลังทุกข์หนัก และกำลังจะตายเพราะขาดน้ำ ด้วยอำนาจแห่งศีลบารมี และสัจจะบารมีขอฝนจงตกลงมาให้ชีวิตชีวาแก่เราด้วยเถิด" ครั้นจบสัจจะวาทของโพธิสัตว์ ฝนก็ตกลงมาอย่างงดงาม ไม่มีฟ้าร้อง ฟ้าแลบ และฟ้าผ่าเลย

วิธีทำ ให้แต่งการมงคลเหมือนการสวดมงคลทั่วไป นิมนต์ภิกษุจำนวนคือ ๕ รูป ๗ รูป หรือ ๙ รูป มาสวดคาถาขอฝน ให้สวด ๗ วัน เป็นคาถาขอฝน วันละ ๓ รอบก็พอ เพื่อให้ได้ผล ให้ญาติโยมที่มาร่วมพิธีรับศีลทุกครั้ง เฉพาะคนแก่ให้จำศีลเข้าพิธีทั้ง ๗ วันจนจบพิธี สำหรับพระสวดวันแรกให้ตั้งมงคลก่อน แล้วสวดคาถาขอฝนสุดท้าย อีก ๖ วันหลังให้สวด นะโม ๗๗ และ พุทธัง สรณัง คัจฉามิ ๗๗ พุติยัมปิ ตะติยัมปิ ๗๗ แล้วสวดคาถาขอฝนเลขวันละ ๓ จบ แล้วฝนจะตกดี ตกงามไม่มีฟ้าผ่าผ่ามาสพรึงกลัวแล

เทศน์พญาคันคาก (คางคก)

ตำนานเล่าว่า ครั้งหนึ่งพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพญาคันคาก เสวยราชสมบัติอยู่ในเมืองขมภู พระบิดามีพระนามว่า พระเจ้าเอกราช พระมารดาชื่อ สีดา เมื่อทรงเจริญวัยพระราชบิดาทรงมอบสมบัติให้ ต่อมาได้เกิดฝนแล้งผู้คนสัตว์ได้อดอยากล้มตายกันมาก พญาคันคากจึงสั่งให้พญานาคเอาหินก้อนขึ้นไปเมืองแกน สั่งให้ปลวกเอาดินฉาบทาไม่ให้หินพัง ทำเป็นทางไปรอบแกน ทำอยู่ ๓ เดือนจึงเสร็จ จึงได้เกณฑ์พลอากาศ มี หงส์ แตน ต่อ ผี้ง ทางน้ำคือ ปลา ทางบกคือ ช้าง ม้า ครอบอยู่ ๒ ปี พญาคันคากจึงชนะ แล้วมีบัญชาให้แกนส่งฝนให้ตามฤดูกาล

วิธีทำ ให้ชุดสระมีขนาดพอสมควร เอาน้ำมาใส่ เอาจอก แหน มาใส่ เอาปลาและเตมา ปล่อย เอาบัวมาปลูก ตามขอบสระให้ทำรูปช้าง ม้า วัว ควาย ผี้ง ต่อ แตน กบ เขียด อึ่งอ่าง แล้วจัดเครื่องฮ้อย หมากฮ้อยจอกหนึ่ง เมียงฮ้อยจอกหนึ่ง ข้าวตอกฮ้อยจอกหนึ่ง (หมายถึงอย่างละ ๑๐๐ อันรวมเข้าใส่ในจอก ขนาดใหญ่พอบรรจุได้ เช่น ข้าวตอกฮ้อยหนึ่งจอก หมายความว่า ข้าวตอกแตกบ้านเราฮ้อยดอก (เม็ด) ใส่ไว้ ๑ จอก เป็นต้น)

น้ำส้มป่อยหนึ่งขัน ชั้น ๕ ชั้น ๘ พระสงฆ์ ๕-๗-๙ รูป ตามแต่จะนิมนต์ แต่อยู่ในจำนวนนี้ ห้ามคู่ ชาวบ้านโดยเฉพาะคนเฒ่าคนแก่ผู้ชายห่มขาว บวชชีพรามณ์ฟังพระสวดและเทศน์ พญาคันคากอยู่ ๓ วัน ๓ คืน ทุกคนตั้งจิตอธิษฐานขอให้ฝนตก ฝนก็จะตกต้องตามฤดูกาล และตกอย่างงาม คือเป็นลัมมารัง ปะเวสสันโต ซึ่งแปลว่า หลังธารน้ำ ฝนลงมางามๆ ไม่มีฟ้าผ่า น่าสพรึงกลัวแล

นอกจากวิธีการขอฝนดังกล่าวมาแล้วนั้น ยังมีประเพณีการดิงครก ดิงสาก การแห่ข้าวพันก้อน ประเพณีบุญบังไฟ ซึ่งเป็นความเชื่อและศรัทธาของแต่ละพื้นที่แตกต่างกันไป ล้วนแต่มีความเชื่อว่า ฝนจะตกลงมาถูกต้องตามกาลเวลาอันสมควร

๙. การลงแขก ตกพุด

ลงแขก เป็นวัฒนธรรมประเพณีแห่งความเอื้อเฟื้อและเกื้อกูลกันของสังคมคนอีสานในอดีต ที่นับวันจะสูญหายไปเนื่องจากระบบเศรษฐกิจที่ใช้เงินตราเป็นตัวกำหนด คนไทยในสมัยนี้รู้จักคำว่า **ลงแขก** ในความหมายที่จะนำไปสู่ศุภเคราะห์เพราะหมายถึงการร่วมกันข่มขืนกระทำชำเรา แต่สำหรับคนอีสานแล้ว **ลงแขก** มีความหมายถึงน้ำใจที่ผู้คนในชุมชนมอบให้กัน ในการช่วยเหลือกิจการงานต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงโดยเร็ว

เนื่องจากชีวิตของคนอีสานเกี่ยวพันกับอาชีพด้านเกษตรกรรม ไม่ว่าจะเป็น การทำนา การทำไร่ ทำสวน ซึ่งมีความสัมพันธ์กับระยะเวลาของฟ้าและฝน จะต้องเร่งรีบในการเพาะปลูก ปักดำ เก็บเกี่ยว ในครอบครัวใดมีแรงงานมากก็จะทำได้เร็วและทันเวลา แต่ครอบครัวที่มีคนน้อยก็จะทำสำเร็จได้ยาก ณ จุดนี้เองที่ก่อให้เกิดประเพณี **ลงแขก** เพื่อช่วยเหลือกันด้านแรงงาน ไม่มีค่าจ้างตอบแทนมีเพียงน้ำใจเลี้ยงอาหารข้าวปลาตามแต่จะหาได้ในท้องถิ่น มุนเวียนกันไปจากครอบครัวหนึ่งสู่อีกครอบครัวหนึ่ง ทำให้กิจการงานสำเร็จลุล่วงมีอาหารเพียงพอไม่ขาดแคลน

เมื่อควายเหล็กเข้ามาสู่ชุมชนพร้อมกับการส่งเสริมให้มีการปลูกเพื่อขาย ยุคเศรษฐกิจเงินตราเป็นใหญ่จึงทำให้การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในอดีต กลายมาเป็นการว่าจ้างแรงงานแทน และวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามอย่าง **การลงแขก** จึงพลอยสูญหายไปด้วย

และยิ่งมาถึงยุคสมัยที่ลูกหลานวัยรุ่นหนุ่ม-สาวของเราหนีความแห้งแล้งไปขายแรงงานในเมืองใหญ่ การทำไร่ไถนาของบรรพบุรุษก็ยิ่งขาดแคลนแรงงานหนัก ก็ได้อาศัยเงินทองที่ลูกหลานส่งมาให้มาจ้างแรงงานในหมู่บ้านใกล้เคียงมาช่วยเหลือ ก็ยิ่งทำให้การลงแขกถูกลืมเลือนเด็ดขาดไปเลย เพราะการช่วยงานต้องมีค่าจ้างตอบแทน เลี้ยงข้าวปลาอาหารอีก นี่จึงต้องมีการฟื้นฟูและกล่าวถึงวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม **การลงแขก** ให้หวนกลับมาอีกครั้งหนึ่ง

อย่างไรภาพประกอบข้างบนนั้นก็ก็เป็นภาพของชาวบ้านโพธิ์ศรีสมพร ตำบลอุทัยสวรรค์ อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู นักร้อยชีวิตที่มารอร่วมลงแขกดำนาบนที่ดินของ นางนิศตา ภูโคกยาว ซึ่งเป็นชาวนาที่ขัดสนไร้คนช่วยทำนา โครงการดำนาหาเสี้ยว ของจังหวัดหนองบัวลำภู นี้ เกิดขึ้นมาจากความคิดริเริ่มของหลาย ๆ คน ที่มองเห็นว่าประเพณีดั้งเดิมของชาวไทยเรากำลังจะสูญหายไป เพราะต่างคนต่างทำ ความสัมพันธ์ในชุมชนมันจึงเริ่มถดถอย ส่งผลถึงผลผลิตของชาวนาบางคนลดน้อยและด้อยคุณภาพ ต่างไปจากคนที่มีการจ้างคนและทุนทรัพย์อย่างลึบลับ หากไม่นำประเพณีนี้กลับคืนมา เชื่อได้แน่ว่าถ้าถามเด็ก ๆ ก็คงจะบอกไม่ถูกว่าประเพณีลงแขกเขาทำอย่างไรกัน เพราะทุกวันนี้พวกเขาเข้าใจแค่คำว่า "ลงแขก" ที่ลงเอยต้องกลายเป็นผู้ต้องหาเป็นแน่แท้

ตกพุด - ปั่นพุด - แบ่งพุด

พุด ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการส่งเสียงเจรจา แต่พุดเป็นคำนาม ตามความหมายในภาษาอีสานนั้นหมายถึง แบ่งของเป็นส่วนๆ เพื่อแบ่งปันกัน เรียกว่า การตกพุด แบ่งพุด ปั่นพุด ในอดีตนั้นชาวบ้านอีสานมักออกไปล่าสัตว์ในป่า ยิ่งแก่ง กวาง หมูป่า ฯลฯ โดยชวนพรรคพวกเพื่อนบ้านไปด้วยกัน บ้างก็ไปสามวันเจ็ดวัน หรือออกไปล่าเป็นเดือนก็มี เมื่อยิงสัตว์ได้แล้ว สัตว์ทุกตัวถือว่าเป็นสมบัติส่วนกลางที่ทุกคนพึงได้รับส่วนแบ่ง ซึ่งส่วนแบ่งนี้จะได้รับเท่าเทียมกัน

คำว่า "เท่าเทียมกัน" ถ้าเป็นคนในสังคมเมืองปัจจุบัน อาจต้องใช้เครื่องมือชั่ง ตวง วัด ให้ทัดเทียมกัน ขณะที่สังคมชนบทมิได้เล็งไปที่ความเท่ากันทางตัวเลข แต่กลับยึดถือที่ผู้นำเป็นหลัก ถ้าผู้นำแบ่งให้เท่าใด ก็ถือว่ายุติ (ธรรม) แล้ว

หลักการง่ายๆ ของความเท่าเทียมกันก็คือ ทุกคนจะได้รับส่วนแบ่งที่เหมือนกันทั้งหมด เช่น หากเข้าป่าไปด้วยกัน ๗ คน ล่าได้เมย (กระทิง) มา ๑ ตัว จะมีการแลเนื้อทุกส่วนออกเป็น ๗ ชิ้น เช่น เนื้อขาลาย เนื้อตะโพก เนื้อสัน ฯลฯ แต่ละชิ้นจะมีขนาดเท่ากัน (ตามความรู้สึกของผู้ตัดเนื้อ) แม้กระทั่งไส้ และซี่เพี้ย (น้ำย่อยที่อยู่ในลำไส้อ่อน) และเลือด ก็ได้รับการแบ่งสันไว้ด้วยเช่นกัน ต่อจากนั้นหัวหน้าจะหยิบชิ้นเนื้อไปวางไว้เป็น ๗ กอง ซึ่งกองเนื้อที่ได้รับการแบ่งปันนี้เรียกกันว่า "พุด" (เป็นคำนาม) ส่วนการแบ่งด้วยวิธีนี้เรียกว่า "ตกพุด" (เป็นคำกริยา) และมีคำอื่นๆ ที่แทนค่ากันได้ คือ ยายพุด แบ่งพุด ปันพุด เป็นต้น

ไม่มีเป็นกฎที่ตราไว้ แต่มีธรรมเนียมปฏิบัติในการตกพุด คือหัวหน้าหรือผู้นำจะเป็นคนได้รับพุดสุดท้ายหลังจากที่ทุกคนเลือกพุดอื่นๆ ไปแล้ว ดังนั้นหัวหน้าหรือผู้นำจึงปลอดภัยจากข้อกล่าวหาว่า จะหยิบกองก้อนเนื้อที่มีขนาดใหญ่ไว้เป็นของตน ส่วนบำเหน็จของความเสียสละที่นำพาพวกพ้องออกล่าสัตว์ ผู้นำจะได้รับหัวและขาของสัตว์ที่ล่าได้อีกโสดหนึ่ง แต่หัวหน้าอาจจะโอินของที่ได้เพิ่มมานี้ให้แก่คนใดคนหนึ่งที่ร่วมล่าด้วยกันก็ได้ โดยต้องอยู่ในดุลยพินิจที่จะไม่ทำให้เสียการปกครอง

วิธีการดังกล่าว อาจดูคล้ายเป็นแนวทางของคนบ้านป่าเมืองเถื่อน และเปิดช่องทางให้หัวหน้าผู้มีจิตละโมภใช้อำนาจบังคับหรือพลิกแพลงเอาจากพวกพ้อง แต่แท้จริงแล้ว การตกพุดเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง เป็นวัฒนธรรมของการจัดสรรปันส่วน และเป็นเรื่องของระดับชั้นเพื่อการอยู่ร่วมกัน คือต้องมีผู้นำและผู้ตาม เมื่อผู้นำไม่เอาเปรียบ มีแต่จะหาทางปกป้องคุ้มครองเสียสละและรักษาผลประโยชน์ของผู้ตาม ก็จะสามารถอยู่ร่วมกันได้นานๆ อีกทั้งยังเป็นที่รัก เคารพนับถืออีกด้วย

แม้ในปัจจุบัน ลักษณะการแบ่งด้วยวิธีตกพุดยังปฏิบัติกันโดยทั่วไปในหมู่บ้าน เช่น มีเหตุต้องฆ่าห่านหรือวัวตัวหนึ่ง กลุ่มผู้นำจะสอบถามความสมัครใจจากชาวบ้านว่า ใครใคร่จะได้เนื้อวัวไปทำอาหาร เมื่อทราบจำนวนคนแล้ว ก็นำตัวเลขคนที่ต้องการ ไปหารแบ่งจากค่าวัวซึ่งตีราคาไว้ที่ ๘,๐๐๐บาท มีผู้ประสงค์ ๔๐ ครอบครัว ดังนั้นแต่ละคนจะต้องจ่าย ๒๐๐ บาท

ในความเป็นจริง คณะกรรมการหมู่บ้านจะฆ่าห่านหรือวัวให้เรียบร้อย แล้วนำเครื่องชั่งมาเป็นเกณฑ์ตรวจค่าน้ำหนักกำหนดราคาเนื้อวัว และอาจจะบวกค่าแรงและเวลาไปด้วยก็ว่าได้ แต่ "วิถีชาวบ้าน" เลือกที่จะปฏิบัติด้วยวิธีตกพุด เพราะสิ่งที่ได้จากการที่ต้องจ่ายเงิน ๒๐๐ บาทมิใช่เพียงแค่นั้นเนื้อล้วนๆ แต่ยังรวมถึงเนื้อส่วนอื่นๆ เช่น เนื้อส่วนที่เรียกว่าผ้าขี้ริ้ว ตับ ไส้ เลือด ซี่เพี้ย ที่ชาวบ้านนิยมบริโภค ทุกพุดจะประกอบด้วยชิ้นเนื้อที่เหมือนกัน

พุด ที่แบ่งกันใน พ.ศ. นี้ บรรจุลงในถุงพลาสติกแทนการห่อด้วยใบตองกุง (ใบพลวง) หรือการร้อยด้วยเส้นตอก เลือดและซี่เพี้ยถูกกรอกลงในถุงพลาสติกใบย่อมแยกกัน รัดด้วยยางรัด พื้นที่รองกองพุด เป็นตาข่ายไนลอนแทนใบตองกล้วยป่า และไม่ว่ารูปแบบและส่วนประกอบอื่นๆ ที่นำมาใช้ในการตกพุดจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร สิ่งที่ยังไม่เปลี่ยนแปลงและเป็นหัวใจตกกการตกพุด คือผู้แบ่งจะได้รับเป็นคนสุดท้าย

การตกพุดจะไม่นิยมนับจำนวนคน ถ้ามีคนห้อมล้อมมากเกินไป คือบางครั้งครบครัวอาจมาหลายคน จะใช้วิธีให้หักไม้มาวางแทนครอบครัวแล้ว นับจำนวน (แท่ง) ไม้ เช่น นับได้ ๑๐ แท่ง ก็ จะตกพุดให้ได้ ๑๐ พุด การตกพุด คือ การชำแหละออกเป็นส่วนๆ สัตว์เล็กๆ เช่น ปลา กบ หรือ พืช ผัก จะเรียกเป็นกอง กอนนั้น กอนนี้ ยกเว้นปลาตัวใหญ่มากอย่างปลาปัก ปลาควาย ปลาเค็ง จะตกพุดก็ได้

แต่หลายที่จะปันกินไว้อีกพุด (ถ้าเรียกกองก็ปันไว้อีก ๑ กอง) เพื่อเก็บไว้กินเลี้ยงสังสรรค์กัน สำหรับผู้ที่คว (คนทำหน้าที่แล้ แบ่ง) หรือผู้ที่มาร่วมสังสรรค์ก็กินด้วยกัน

ส่วนที่เป็นส่วนกินนี้ละ นอกจากจะปันกินจำนวนคน ๑ พุด (หรือหลายพุด ถือเป็นกำไร) แล้ว หัว ขา หรือส่วนไหนที่น่าเก็บไว้กินเป็นพิเศษ สำหรับกลุ่มที่แล้เนื้อ ก็จะทำมาทำกินกันก่อนเลย ณ บริเวณที่แล้เนื้อนั้น ก่อนที่จะแยกย้ายกันนำพุดของตัวเองกลับบ้านไปให้ลูกเมีย ส่วนกิน ๑ พุด (หรือหลายพุด หรือพุดใหญ่ ๆ ก็มี) บางทีก็ขายเพื่อนำมาซื้อเครื่องดื่ม เพราะการฆ่าเนื้อ สำหรับชาวชนบทเราจะขาดไม่ได้เลยคือ เหล้าขาว บางคนก็ควักกระเป๋ามาร่วมซื้อกินด้วยกัน บางคนเมาแล้วยังเอาพุดของตัวเองมาทำกินกับเพื่อนพ้องก็มี นี่ละคือความเป็นชุมชนอีสานที่มีความสัมพันธ์กันเป็นหนึ่งเดียวเมื่อครั้งอดีต

๑๐. วัฒนธรรมการแต่งกายชนเผ่าพื้นเมืองแบบดั้งเดิม จังหวัดสกลนคร ๖ เผ่า

กลุ่มผู้ไทย

คำว่า ผู้ไทย หรือ ภูไท มาจากคำเดิมว่า พุไทหรือวูไท สันนิษฐานว่าเดิมอาศัยอยู่ใน แคว้นสิบสองจุไทย และอาณาจักรล้านช้างอพยพเคลื่อนย้ายเข้าสู่ ภาคอีสานหลายครั้งด้วยกัน จึงทำให้เรียกชื่อแตกต่างกันตามแหล่งเดิมของตน เช่น

ผู้ไทยวัง คือ ผู้ไทยกลุ่มที่อพยพมาจากเมืองเวียงวัง ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอพรรณานิคม

ผู้ไทยกระป่อง อพยพมาจากเมืองกะป่อง ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขต อำเภอวาริชภูมิ

ผู้ไทยกะตาก อพยพมาจากเมืองกะตาก ตั้งบ้านเรือนอยู่แถบ ตำบลโนนหอม อำเภอเมือง

เมือง

โดยลักษณะของชาวผู้ไทย ส่วนใหญ่จะมีผิวขาวอมเหลือง หน้าตาหมดจด รูปร่าง สั้นท้วม

สำเนียงพูดคล้ายภาษาญ้อ แต่มีโทนเสียงสูงกว่า ด้วยส่วนใหญ่ออกเสียงจัตวา เช่น ไป = ไป่

การแต่งกาย นิยมสวมสร้อยคอ สร้อยข้อมือ ข้อมเท้า (ก่องขา) ด้วยโลหะเงิน เก้าฝอย เป็นมวยสูงตั้งตรง สมัยโบราณจะใช้ผ้าขน หรือแพรมน (ผ้าสีเหลี่ยมเล็ก ๆ) ม้วนผูกมวยผม ปัจจุบันใช้ผ้าแถบขนาดเล็ก ๆ สีแดงแทนแพรมน

ผ้าซิ่นของชาวผู้ไทยจะมีลักษณะเด่นเฉพาะตัว คือ การทอและลวดลาย เช่น ทอเป็น ลายเล็ก ๆ มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น หมี่ปลา หมี่ดุ่ม หมี่กระจิง หมี่ซ้อ เป็นต้น ส่วนเสื้อแต่เดิมนิยมใช้ผ้าย้อมครามเข้มตัดเป็นแขนกระบอก ๓ ส่วน ติดกระดุมเงินหรือเหรียญสต่างค์เป็นแถว ต่อมาราว พ.ศ.๒๔๘๐ ได้มีผู้นำสีแดงมาขลิบตามชาย,ปก ด้านหน้าและปลายแขน เพื่อใช้ในการ ฟ้อนผู้ไทยสกลนคร และใช้กันมาจนทุกวันนี้

กลุ่มไทยกะเลิง

เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใหญ่อีกกลุ่มหนึ่งที่มีที่อยู่อาศัยกระจายปะปนกับ ชนกลุ่มอื่น ส่วนใหญ่จะอยู่แถบรอบนอกของ อ.เมือง เช่น บ้านนายอ บ้านนามน บ้านดงมะไฟ และในเขต อ. กุดบาก อ.ภูพาน บางส่วน

กะเลิง จัดเป็นกลุ่มชา พวกหนึ่ง จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ ชาเลิง ”

การแต่งกายเดิมนิยมใช้ผ้าทอพื้นบ้านเป็นตาสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ คาดรอบอก โปกผ้าบน ศรีษะสะพายกะหย่ง นุ่งผ้าชิ้นสั้น ส่วนที่นุ่งชิ้นยาวคลุมเข้ามกนิยมนำมาใช้ในงานมงคลต่าง ๆ และ นิยมสวมเครื่องประดับ เช่น สร้อยข้อมือทำด้วยแร่รัตนชาติหรือดินเผา ใส่ต่างหู เป็นห่วงกลม เลื้อแขนยาวสีขาว ดำคราม เหลือง เก็บชายเลื้อ คาดด้วยเข็มขัดเงิน

กลุ่มไทยกะเลิง

กลุ่มไทญ้อ

เป็นชนกลุ่มใหญ่ที่สุดของจังหวัด ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขต อ.เมือง โดยเฉพาะในเขต เทศบาลเมือง จะเป็นชาวไทญ้อแทบทั้งสิ้น จนมีคำพูดติดปากว่า “สกลนครเมืองญ้อ” โดย ลักษณะของชาวไทญ้อ หญิงสาวมักมีผิวขาวอมเหลืองเล็กน้อย รูปร่างสันทัดเช่นเดียวกับผู้ชาย

ภาษาพูดมีสำเนียงอ่อนหวานน่าฟัง มักมีคำสร้อยท้ายประโยคว่า “ละแบ้อ” การแต่งกาย หญิงนิยมนุ่งผ้าชิ้นหมี่มีเชิงตีนต่อ หรือ “ตีนเต๊ะ” ไม่นิยมขึ้นสีครามเข้ม แต่กลับนิยมขึ้นหมี่ซ้อ คั้นพื้นสีเปลือกกล้วยคั้นด้วยสีเขียว - แดง - เหลือง - น้ำเงิน เป็นลายเล็ก ๆ ส่วนเลื้อแต่เดิมนิยม สวมเลื้อปีกแบบญวน ตอนหลังทำแบบเลื้อคล้ายคอกกระเช้า (เลื้อหมากกระแหล่ง) มาใช้

แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันชาวญ้อจะหันมาตัดเลื้อแขนกระบอกสีขาว สีเหลือง (เก็บ ชายเลื้อ) คาดด้วยเข็มขัดเงิน

กลุ่มไทญ้อ

กลุ่มไทลาว

หรือกลุ่มไทอีสาน หมายถึง กลุ่มที่มีเชื้อกลุ่มชาติพันธุ์ ๕ กลุ่ม ถือว่าเป็นกลุ่มใหญ่อีกกลุ่มหนึ่งที่อาศัยกระจายไปแทบทุกอำเภอของจังหวัดส่วนใหญ่ ได้แก่ อ.สว่างแดนดิน อ.พังโคน และ อ.บ้านม่วง เป็นต้น

ลักษณะภาษาของคนกลุ่มนี้ก็คือ ภาษาอีสาน หรือภาษาลาวอีสาน ซึ่งมีพูดอยู่ทั่วไปในจังหวัดทางภาคอีสาน เช่น กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด และอุบลราชธานี เป็นต้น

การแต่งกาย แต่เดิมนิยมใช้ชิ้นที่ไม่มีเชิง (ผ้าวันดินเตาะ) แต่ตอนหลังก็นิยมนำผ้าชิ้นตีนจกมาทำเป็นเชิง มีลวดลายสวยงามหลายรูปแบบ และนั่นอาจกล่าวได้ว่า ชิ้นตีนจก เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชนกลุ่มนี้ จุดเด่นของชนกลุ่มนี้อีกประการหนึ่ง คือ การนิยมใช้ผ้าขะม้า (ผ้าขาวม้า) ทั้งชาย-หญิง ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มอื่น ที่มักใช้เฉพาะผู้ชาย ผ้าขะม้าของกลุ่มไทลาว มีชื่อเรียกว่า ผ้าไล่ปลาไหล มีสีเขียว-แดง-เหลือง ทอตามแนวยาวที่ไม่ใช่เป็นผ้าตาหมากรุก นอกจากใช้นุ่ง (สำหรับผู้ชาย) แล้วยังสามารถดัดแปลงใช้เป็นผ้าคล้องคอ ผ้ามัดเอว และใช้เป็นสะไบ(สำหรับผ้าหญิง) ด้วย

กลุ่มไทลาว

กลุ่มไทใต้

เป็นกลุ่มที่มีภาษาอยู่ในตระกูลมอญ-เขมร ฉะนั้นชาวใต้จึงมีภาษาที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นกว่าชนกลุ่มอื่น ๆ ของจังหวัด ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขต อ.กุสุมาลย์ สันนิษฐานว่าอพยพมาจากเมืองมหาชัยกองแก้ว และบางแห่งก็อพยพมาจากเมืองบ๋าหรือเมืองบ้ำ

การแต่งกายแต่เดิมนิยมผ้าฝ้ายย้อมครามสีเข้มจนเกือบดำ มีเชิงตีนเตี้ย เช่นเดียวกับผู้ไทยและญ้อ ต่อมามีการเปลี่ยนแปลงมานุ่งผ้ามัดหมี่ลายตลอดผืน มีทั้งลายเล็ก ๆ และลายใหญ่ ๆ ส่วนเสื้อนิยมผ้าย้อมครามแขนกระบอก ติดกระดุมโลหะเงิน และขลิบแดงตามชายเสื้อคล้ายผู้ไทย แต่ต่อมาไม่นิยมขลิบแดง เครื่องประดับส่วนใหญ่เป็นสร้อยเงิน ทำเป็นหลอด ๆ สลับกับเงินกลม เงินเหรียญ มีกำไลแขนและกำไลขาเป็นโลหะเช่นเดียวกัน

ชาวใต้มีประเพณีที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเองหลายประเพณีโดยเฉพาะ “การพ้อนไล่ทั้งบั้ง”

กลุ่มไทใต้

กลุ่มไทโย้ย

เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อีกกลุ่มหนึ่ง มีจำนวนไม่มากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่น ๆ ในสกลนคร ส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตอำเภออากาศอำนวย สันนิษฐานว่า น่าจะอพยพมาจากบริเวณปากแม่น้ำฮ่อม ท้าวฮู่เซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในรัชกาลที่ ๒

ลักษณะภาษาพูดของชาวไทโย้ยจะแตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ ตรงที่พูดช้า และมักลากเสียงให้ยาวในคำสุดท้ายของประโยค จัดอยู่ในกลุ่มไทยลาว

การแต่งกายนิยมผ้าฝ้าย และต่อมาพัฒนาผ้าฝ้ายเป็นการทอมัดหมี่ ลวดลายต่าง ๆ นิยมผ้าย้อมครามทั้งเสื้อและผ้าซิ่นและนิยมใช้เครื่องประดับเงินเช่นเดียวกับกลุ่มอื่น ๆ ปัจจุบันการทอผ้าฝ้ายของกลุ่มไทโย้ยมีชื่อเสียงมาก แหล่งทอผ้าฝ้ายที่มีมานานได้แก่ กลุ่มบ้านวาใหญ่ บ้านว้าย้อยและบ้านดอนแดง งานบุญประเพณีที่โดดเด่น คือ โย้ยกลองเลง

กลุ่มไทโย้ย

๑๑. การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก และเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย

การเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ประจำปี เป็นงานที่มีความสำคัญและ การดำเนินการมีหลายขั้นตอนซึ่งกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ อีกทั้งเป็นงานที่ต้องดำเนินการอย่าง ต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความรอบคอบและถูกต้องอย่างแท้จริง ซึ่งตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่า ด้วย การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก และ เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย พ.ศ.๒๕๓๖ กำหนดให้ส่วนราชการต่าง ๆ รับผิดชอบในการตรวจสอบคุณสมบัติของบุคคล ความถูกต้องของคำนำหน้าชื่อ ชื่อตัว ชื่อสกุล ชั้นตรา และเอกสารประกอบการพิจารณาเสนอขอพระราชทาน และการเสนอขอพระราชทาน เครื่องราชอิสริยาภรณ์ประจำปีมีกำหนดเวลา ในการดำเนินการและจัดส่งเอกสารประกอบการ พิจารณาไปยังสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเพื่อ นำเสนอคณะกรรมการพิจารณาเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ประจำปีพิจารณา ก่อน แล้วจึงนำกราบเรียนนายกรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบแล้วส่งให้ สำนักราชเลขาธิการนำความ กราบบังคมทูลขอพระราชทานต่อไป

การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ประจำปี :

ในวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัฐบาลจะ ได้เสนอ ขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่บุคคลต่าง ๆ ที่ถือสัญชาติไทยที่ได้ ประกอบ ความดีความชอบเป็นประโยชน์ต่อประเทศและสาธารณชน เพื่อเป็นเกียรติและส่งเสริม การ กระทำความดีความชอบนั้น ๆ ให้เป็นตัวอย่างที่ดีสืบไป และถือว่าเป็นการขอพระราชทาน

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ประจำปี เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่รัฐบาลเสนอขอพระราชทานให้แก่บุคคลต่าง ๆ เนื่องในวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาเป็นประจำปี ประกอบด้วย

๑. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก เพื่อพระราชทาน ให้แก่ผู้กระทำความดีความชอบเป็นประโยชน์แก่ราชการหรือสาธารณชน

๒. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย เพื่อพระราชทาน ให้แก่ผู้กระทำความดีความชอบเป็นประโยชน์แก่ราชการหรือสาธารณชน

๓. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์ เพื่อ พระราชทาน ให้แก่ผู้กระทำความดีความชอบอันเป็นประโยชน์แก่ประเทศ ศาสนา และประชาชน

๔. เหรียญจักรพรรดิมาลา เพื่อพระราชทาน ให้แก่ข้าราชการฝ่ายพลเรือน ที่รับราชการมาด้วยความเรียบร้อยเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๒๕ ปี

๕. เหรียญจักรมาลา เพื่อพระราชทาน ให้แก่ ทหาร ตำรวจ ที่ประจำการ รวมเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๑๕ ปี

ในที่นี้จะขอกล่าวเฉพาะรายละเอียดเกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยที่เสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ประจำปี เนื่องในวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ให้แก่ผู้กระทำความดีความชอบเป็นประโยชน์แก่ราชการหรือสาธารณชน ได้แก่ เครื่องราชอิสริยาภรณ์

อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก และเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ดังนี้

กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง :

๑. พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก พ.ศ.๒๔๘๔
๒. พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย พ.ศ.๒๔๘๔
๓. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก และเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย พ.ศ.๒๕๓๖
๔. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย พ.ศ. ๒๕๓๖
๕. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องการปรับปรุงราคาชุดใช้แทนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ไม่สามารถส่งคืนตามกฎหมาย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๔๘ - ๒๕๕๐
๖. หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร ๐๒๐๔/ว ๑๙๔ ลงวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๓๕ เรื่อง การจัดทำประวัติผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
๗. หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร ๐๒๐๔/ว ๓๙๙ ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๗

เรื่อง การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

๘. หนังสือสำนักเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมที่ นร ๐๒๐๔/ว ๘๗ ลงวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๓๗ เรื่อง การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์เป็นกรณีพิเศษ

๙. หนังสือสำนักเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมที่ นร ๐๒๐๔/ว ๓๗ ลงวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๐

เรื่อง การขอแก้ไขคำผิดของคำนำหน้าชื่อ ชื่อตัวและหรือชื่อสกุลในราชกิจจานุเบกษา

๑๐. หนังสือสำนักเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมที่ นร ๐๒๐๓/ว ๑๘๓ ลงวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๔๐

เรื่อง การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสายสะพายให้แก่ข้าราชการที่เกษียณอายุราชการ

๑๑. หนังสือสำนักเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมที่ นร ๐๒๐๓/ว ๑๒๖ ลงวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๔๓ เรื่อง การเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในโอกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาประจำปี

๑๒. หนังสือสำนักเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมที่ นร ๐๒๐๔/ว ๑๖๘ ลงวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๔๔ เรื่อง การจ่ายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นต่ำกว่าสายสะพาย

๑๓. หนังสือสำนักเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมที่ นร ๐๒๐๓/ว ๖๓ ลงวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๔๕

เรื่อง การเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ประจำปี

๑๔. หนังสือสำนักเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมที่ นร ๐๒๐๓/๙๘๕๖ ลงวันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๔๕ เรื่อง ทาหรือการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

๑๕. หนังสือสำนักเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมที่ นร ๐๕๐๓/ว ๑๕๐ ลงวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๔๖ เรื่อง การนับระยะเวลาสำหรับการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ประจำปีให้แก่ข้าราชการ ที่ได้รับการบรรจุกลับเข้ารับราชการ

คุณสมบัติของผู้ที่จะเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ :

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก และเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย พ.ศ.๒๕๓๖ กำหนดเกี่ยวกับคุณสมบัติของบุคคลที่พึงได้รับการพิจารณาเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จะต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

๑. เป็นผู้ที่มีสัญชาติไทย
๒. เป็นผู้ประพฤติดีและปฏิบัติงานราชการหรือปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ ต่อสาธารณ ด้วยความอุตสาหะ ซื่อสัตย์ และเอาใจใส่ต่อหน้าที่อย่างดียิ่ง และ

๓. เป็นผู้ไม่เคยมีพระบรมราชานุญาตให้เรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ หรือ ต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

หลักเกณฑ์และแนวทางการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ :

การพิจารณาเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก และเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎ ผู้มีอำนาจเสนอขอพระราชทานต้องพิจารณาอย่างรอบคอบว่า บุคคลที่จะเสนอขอพระราชทานได้กระทำความดีความชอบเป็นประโยชน์แก่ราชการ หรือสาธารณชนจนถึงขนาดควรได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ฯ กล่าวคือ เป็นผู้ที่ได้ ปฏิบัติงานหรือหน้าที่ราชการด้วยความอุตสาหะ ซื่อสัตย์สุจริต และเอาใจใส่เป็นอย่างดี จนเกิด ผลประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชน มิใช่พิจารณาแต่เพียงตำแหน่ง ระดับ ชั้น ชั้นยศ หรือ ครบกำหนดระยะเวลาที่จะขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ได้เท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อให้บุคคลที่ได้รับพระราชทานรู้สึกภาคภูมิใจในเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับพระราชทานอย่างแท้จริง และเพื่อเป็นเครื่องหมายเชิดชูเกียรติยศอย่างสูงด้วย

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก และเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย พ.ศ.๒๕๓๖ กำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ดังนี้

๑. ให้เริ่มขอพระราชทานจากเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย และเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือกสลับกัน โดยให้เลื่อนชั้นตราตามลำดับจากชั้นล่างสุด คือ ชั้นที่ ๗ เหรียญเงินมงกุฎไทย จนถึงชั้นสูงสุดตามลำดับ และให้พิจารณาถึงตำแหน่ง

ระดับ ชั้น ชั้นยศ กำหนดระยะเวลา และความดีความชอบ โดยเรียงลำดับชั้นตราตั้งแต่เริ่มต้นไปจนถึงชั้นตราสูงสุด รวม ๑๖ ชั้นตรา คือ

ชั้นต่ำกว่าสายสะพาย

- (๑) ชั้นที่ ๗ เหรียญเงินมงกุฎไทย
- (๒) ชั้นที่ ๗ เหรียญเงินช้างเผือก
- (๓) ชั้นที่ ๖ เหรียญทองมงกุฎไทย
- (๔) ชั้นที่ ๖ เหรียญทองช้างเผือก
- (๕) ชั้นที่ ๕ เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย
- (๖) ชั้นที่ ๕ เบญจมาภรณ์ช้างเผือก
- (๗) ชั้นที่ ๔ จัตุรตาภรณ์มงกุฎไทย

- (๘) ชั้นที่ ๔ จัตุรตถาภรณ์ช้างเผือก
- (๙) ชั้นที่ ๓ ตริตถาภรณ์มงกุฎไทย
- (๑๐) ชั้นที่ ๓ ตริตถาภรณ์ช้างเผือก
- (๑๑) ชั้นที่ ๒ ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย
- (๑๒) ชั้นที่ ๒ ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก

ชั้นสายสะพาย

- (๑๓) ชั้นที่ ๑ ประถมาภรณ์มงกุฎไทย
- (๑๔) ชั้นที่ ๑ ประถมาภรณ์ช้างเผือก
- (๑๕) ชั้นสูงสุด มหาชริรมงกุฎ
- (๑๖) ชั้นสูงสุด มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก

๒. ข้าราชการ ลูกจ้างประจำของส่วนราชการที่ต้องพ้นจากการปฏิบัติหน้าที่

เพราะเกษียณอายุปีใด ให้มีสิทธิได้รับการพิจารณาเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในปีที่พ้น

จากการปฏิบัติหน้าที่นั้นด้วย

๓. เสนอขอพระราชทานปิติตกกันไม่ได้ เว้นแต่กรณีดังต่อไปนี้

- (๑) เป็นการขอพระราชทานตามหลักเกณฑ์ในบัญชีท้ายระเบียบที่ต่างบัญชีกัน
- (๒) เป็นการขอพระราชทานตามที่ได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในระเบียบนี้
- (๓) เป็นการขอพระราชทานแก่ผู้กระทำความดีความชอบดีเด่น กล่าวคือ

๓.๑ ปฏิบัติหน้าที่ฝ่าอันตราย หรือ

๓.๒ ปฏิบัติงานนอกเหนือหน้าที่เพิ่มขึ้นเป็นพิเศษ ซึ่งเป็นงานสำคัญ ยิ่งและเป็นผลดีแก่ราชการหรือสาธารณชน หรือ

๓.๓ คิดค้นสิ่งหรือวิธีการอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ประเทศชาติ ได้เป็นผลสำเร็จ

โดยให้ระบุความดีความชอบให้เห็นเด่นชัดว่าได้กระทำความดีความชอบอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ประการใด เมื่อใด และได้ผลดีอย่างไร

๔. เสนอขอพระราชทานเลื่อนชั้นตราก่อนครบกำหนดระยะเวลาตามที่กำหนดไว้

ในระเบียบมิได้ เว้นแต่เป็นกรณีเป็นผู้กระทำความดีความชอบดีเด่นตามระเบียบฯ ข้อ ๑๑(๓)

กล่าวคือ ปฏิบัติหน้าที่ฝ่าอันตราย หรือ ปฏิบัติงานนอกเหนือหน้าที่เพิ่มขึ้นเป็นพิเศษ ซึ่งเป็นงานสำคัญยิ่ง และเป็นผลดีแก่ราชการหรือสาธารณชน หรือ คิดค้นสิ่งหรือวิธีการอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ประเทศชาติได้เป็นผลสำเร็จ

๕. การนับระยะเวลาเพื่อเสนอขอพระราชทานเลื่อนชั้นตราให้สูงขึ้นตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในบัญชีท้ายระเบียบนี้ หากผู้ขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ถูกลงโทษทางวินัยในปีใด

ให้เพิ่มกำหนดระยะเวลาการขอพระราชทานอีก ๑ ปีนับแต่วันที่ให้มีคำสั่งลงโทษ ยกเว้นโทษภาคทัณฑ์

๖. ผู้ขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ผู้ใดถูกกล่าวหาว่า

(๑) กระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงและถูกตั้งกรรมการสอบสวนแล้ว หรือ

(๒) กระทำความผิดทางอาญาและอยู่ระหว่างการสอบสวน หรืออยู่ ระหว่างการดำเนินคดีอาญาในศาลแม้คดียังไม่ถึงที่สุด เว้นแต่ความผิดลหุโทษหรือความผิดที่มีโทษปรับสถานเดียว สถานศึกษา/หน่วยงานจะต้องแจ้งให้สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาทราบเพื่อแจ้งสำนักเลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรีทราบและนำเสนอคณะกรรมการพิจารณาการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ซึ่งคณะกรรมการอาจมีมติให้รอการพิจารณาการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับผู้นั้นไว้ก่อนก็ได้

๗. การเริ่มขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่ข้าราชการและลูกจ้างประจำ

ให้เป็นตามกำหนดระยะเวลาดังต่อไปนี้

(๑) ข้าราชการต้องมีระยะเวลารับราชการติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีบริบูรณ์ นับตั้งแต่วันที่เริ่มเข้ารับราชการ จนถึงวันก่อนวันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาของ ปีที่จะขอพระราชทานไม่น้อยกว่า ๖๐ วัน (บรรจุเข้ารับราชการก่อนวันที่ ๖ ตุลาคมของปี) โดย จะเริ่มขอพระราชทานหรือขอเลื่อนชั้นตราใดให้พิจารณาถึงตำแหน่งและระยะเวลาการดำรงตำแหน่งในปีที่ขอพระราชทานให้เป็นตามเงื่อนไขและระยะเวลาการเลื่อนชั้นตราในบัญชีแนบท้ายระเบียบฯ หมายเลข ๗

(๒) ลูกจ้างประจำของส่วนราชการ ต้องปฏิบัติงานติดต่อกันมาเป็น ระยะเวลาไม่น้อยกว่า ๘ ปีบริบูรณ์ นับตั้งแต่วันที่เริ่มจ้างจนถึงวันก่อนวันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาของปีที่จะขอพระราชทานไม่น้อยกว่า ๖๐ วัน (เริ่มจ้างก่อนวันที่ ๖ ตุลาคมของปี) โดยจะเริ่มขอพระราชทานหรือขอเลื่อนชั้นตราใดให้เป็นไปตามเงื่อนไขและระยะเวลาการเลื่อนชั้นตราในบัญชีแนบท้ายระเบียบฯ หมายเลข ๑๕

๘. ระยะเวลาการเลื่อนชั้นตราและเงื่อนไข การพิจารณาเสนอขอพระราชทาน เลื่อนชั้นตราให้แก่ข้าราชการและลูกจ้างประจำของส่วนราชการในปีใดจะต้องพิจารณาถึงตำแหน่งและระยะเวลาการดำรงตำแหน่งในปีที่ขอพระราชทานว่ามีคุณสมบัติครบตามเงื่อนไขและระยะเวลา การเลื่อนชั้นตราในชั้นตราใด ตามที่กำหนดไว้ท้ายระเบียบฯ

ข้าราชการ หมายถึง ข้าราชการพลเรือนสามัญ และข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ใช้บัญชีแนบท้ายระเบียบฯ หมายเลข ๓ มีรายละเอียดดังนี้

ตำแหน่ง	ชั้นตรา	เงื่อนไขและระยะเวลาการเลื่อนชั้นตรา
ระดับ 1	ขั้นต่ำกว่าสายสะพาย เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย (บ.ม.)	1. เป็นข้าราชการระดับ 2 และมีเวลารับราชการมาแล้วไม่น้อยกว่า น้อยกว่า 5 ปีบริบูรณ์ก่อนวันที่ 6 ตุลาคม ของปีที่ขอ ให้เริ่มขอ พระราชทาน บ.ม.
ระดับ 2	เบญจมาภรณ์ช้างเผือก (บ.ช.)	2. ต้องเป็นข้าราชการระดับ 2 มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปีบริบูรณ์ ก่อนวันที่ 6 ตุลาคม ของปีที่ขอ ให้ขอพระราชทาน บ.ช.
ระดับ 3	จักรยาภรณ์มงกุฎไทย (จ.ม.)	1. เป็นข้าราชการระดับ 3 ก่อนวันที่ 6 ตุลาคม ของปีที่ขอ ให้เริ่มขอพระราชทาน จ.ม.
ระดับ 4	จักรยาภรณ์ช้างเผือก (จ.ช.)	2. ต้องเป็นข้าราชการระดับ 3 มาแล้วครบ 5 ปีบริบูรณ์ ก่อน วันที่ 6 ตุลาคม ของปีที่ขอ หรือปัจจุบันเป็นข้าราชการระดับ 4 ขอพระราชทาน จ.ช.
ระดับ 5	ครีตภรณ์มงกุฎไทย (ค.ม.)	1. เป็นข้าราชการระดับ 5 ก่อนวันที่ 6 ตุลาคม ของปีที่ขอ ให้เริ่มขอพระราชทาน ค.ม.
ระดับ 6	ครีตภรณ์ช้างเผือก	2. ต้องเป็นข้าราชการระดับ 5 มาแล้วครบ 5 ปีบริบูรณ์ ก่อน วันที่ 6 ตุลาคม ของปีที่ขอ หรือปัจจุบันเป็นข้าราชการระดับ 6 ขอพระราชทาน ค.ช.
ระดับ 7	ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย (ท.ม.)	1. เป็นข้าราชการระดับ 7 ก่อนวันที่ 6 ตุลาคม ของปีที่ขอ ให้เริ่มขอพระราชทาน ท.ม.
ระดับ 8	ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก (ท.ช.)	2. ต้องเป็นข้าราชการระดับ 7 มาแล้วครบ 5 ปีบริบูรณ์ ก่อน วันที่ 6 ตุลาคม ของปีที่ขอ หรือปัจจุบันเป็นข้าราชการระดับ 8 ขอพระราชทาน ท.ช.

ตำแหน่ง	ชั้นตรา	เงื่อนไขและระยะเวลาการเลื่อนชั้นตรา
ระดับ 8	ข้าหลวงสาย ประจํากรมมณฑลไทย (ป.ม.)	1. ได้รับเงินเดือนเต็มขั้นของระดับ 8 และ 2. ดำรงตำแหน่งบังคับบัญชา และ 3. ได้ ท.ช.มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปีบริบูรณ์ ขอ ป.ม. 4. ให้ขอได้ในปีก่อนที่จะเกษียณอายุราชการ หรือในปีที่ เกษียณอายุราชการเท่านั้น
ระดับ 9	ประจํากรมมณฑลไทย (ป.ม.) เลื่อนได้ถึง มหาดยรรณมณฑล (ม.ว.ม.)	1. ได้ ท.ช.มาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปีบริบูรณ์ ขอ ป.ม. 2. ได้ ป.ม. มาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปีบริบูรณ์ ขอ ป.ช. 3. ได้ ป.ช.มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปีบริบูรณ์ ขอ ม.ว.ม. 4. ในปีที่จะเกษียณอายุราชการให้ขอสูงขึ้นอีก 1 ชั้นตรา แต่ไม่เกิน ป.ช. เว้นกรณีลาออก โดยให้ขอปีติดกันได้
ระดับ 10	เลื่อนถึงได้ มหาปรมากรมช่างเผือก (ม.ป.ช.)	1. ให้เลื่อนชั้นตราได้ตามลำดับทุกปีจนถึงขั้น ป.ม. 2. ได้ ป.ม.มาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปีบริบูรณ์ ขอ ป.ช. 3. ได้ ป.ช.มาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปีบริบูรณ์ ขอ ม.ว.ม. 4. ได้ ม.ว.ม.มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปีบริบูรณ์ ขอ ม.ป.ช. 5. ในปีที่จะเกษียณอายุราชการให้ขอสูงขึ้นอีก 1 ชั้นตรา แต่ ไม่เกิน ม.ว.ม. เว้นกรณีลาออก ให้ขอปีติดกันได้
ระดับ 11	เลื่อนถึงได้ มหาปรมากรมช่างเผือก (ม.ป.ช.)	1. ได้ ป.ม.มาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปีบริบูรณ์ ขอ ป.ช. 2. ได้ ป.ช.มาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปีบริบูรณ์ ขอ ม.ว.ม. 3. ได้ ม.ว.ม.มาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปีบริบูรณ์ ขอ ม.ป.ช. 4. ในปีที่จะเกษียณอายุราชการให้ขอสูงขึ้นอีก 1 ชั้นตรา เว้นกรณีลาออก ให้ขอปีติดกันได้

กำหนดระยะเวลาเลื่อนชั้นตรา ๕ ปี หมายถึง ต้องดำรงตำแหน่งในระดับนั้น ๆ
รวมเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๕ ปีบริบูรณ์ ก่อนวันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาของปีที่ขอ
พระราชทานไม่น้อยกว่า ๖๐ วัน (**ก่อนวันที่ ๖ ตุลาคมของปี**)

ลูกจ้างประจำ หมายถึง ลูกจ้างประจำของส่วนราชการตามระเบียบกระทรวง
การคลังว่าด้วยลูกจ้างประจำของส่วนราชการ และหมายความรวมถึงลูกจ้างประจำของ ราชการ
ส่วนท้องถิ่นเมืองพัทยา และกรุงเทพมหานคร แต่ไม่หมายความถึงลูกจ้างเงินทุนหมุนเวียน และ
เป็นลูกจ้างประจำที่มีชื่อและลักษณะงานเป็นลูกจ้างโดยตรงหมวดฝีมือ หรือลูกจ้างประจำที่มีชื่อ
และลักษณะเหมือนข้าราชการ ได้แก่ ตำแหน่งดังต่อไปนี้

หมวดฝีมือ ได้แก่ ตำแหน่งช่างไม้ ช่างไม้ขยายแบบ ช่างเขียน แผนที่ ช่างเหล็ก ช่างปรับ
ซ่อมเครื่องพิมพ์ดีด ช่างต่อเรือเหล็ก พนักงานทดสอบดิน พนักงานขับเครื่องจักรกลขนาดเบา

พนักงานขับรถยนต์ พนักงานขับรถแทรกเตอร์ ครูสอนเสริมสวดย ครูสอนตัดผม ครูสอนตัดเสื้อ
ผู้ชำนาญงานล้างทอ ผู้ชำนาญการตัดเย็บเสื้อผ้าอุตสาหกรรม พนักงานพิมพ์ดีด ชั้น ๒

หมวดฝีมือพิเศษ (ระดับต้น) ได้แก่ ตำแหน่งพนักงานขับ เครื่องจักรกลขนาดกลาง
หัวหน้าหมวดรถยนต์ พนักงานพิมพ์ดีด ชั้น ๓ ผู้ช่วยผู้เชี่ยวชาญการ ต่อเรือเหล็ก หัวหน้าช่างต่อ
เรือเหล็ก

หมวดฝีมือพิเศษ (ระดับกลาง) ได้แก่ ตำแหน่งพนักงานขับ เครื่องจักรกลขนาดหนัก
ผู้ชำนาญภาษาจีน ผู้ชำนาญวิชาการทำรองเท้า ผู้สอนช่างเครื่องประดับ และอัญมณี ชั้น ๑ - ชั้น
๓ พนักงานพิมพ์ดีด ชั้น ๔

ตำแหน่งลูกจ้างประจำที่มีชื่อและลักษณะงานเหมือนข้าราชการ ได้แก่ ตำแหน่ง
พนักงานพัสดุ ชั้น ๑ - ชั้น ๓ พนักงานธุรการ ชั้น ๑ - ชั้น ๓ เจ้าหน้าที่พัสดุ ช่างซ่อม
เครื่องจักรกล ช่างก่อสร้าง ช่างเครื่องมือกล ผู้ช่วยช่างเชื่อม ช่างซ่อมเครื่องยนต์ ครู
ลูกจ้างประจำในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ให้ใช้ บัญชีแนบท้ายระเบียบฯ
หมายเลข ๑๒ มีรายละเอียดดังนี้

ตำแหน่ง	ขั้นตรา	เงื่อนไขและระยะเวลาการเลื่อนขั้นตรา
1. ลูกจ้างประจำซึ่งได้เงิน ค่าจ้างตั้งแต่อัตราเงินเดือน ขั้นต่ำของข้าราชการ พลเรือน ระดับ 3 แต่ไม่ถึง ขั้นต่ำของอัตราเงินเดือน ข้าราชการพลเรือน ระดับ 6 (ขั้น 6,530 - 12,040 บาท)	เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย (บ.ม.) เลื่อนได้ถึง จักรลาภรณ์มงกุฎไทย (จ.ม.)	1. ปฏิบัติงานมาแล้วไม่น้อยกว่า 8 ปี เริ่มขอพระราชทาน บ.ม. 2. ได้ บ.ม. มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปีบริบูรณ์ ขอพระราชทาน บ.ช. 3. ได้ บ.ช. มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปีบริบูรณ์ ขอพระราชทาน จ.ม.
2. ลูกจ้างประจำซึ่งได้รับ ค่าจ้างตั้งแต่อัตราเงินเดือน ขั้นต่ำของข้าราชการพลเรือน ระดับ 6 ขึ้นไป (ขั้น 12,040 บาทขึ้นไป)	เบญจมาภรณ์ช้างเผือก (บ.ช.) เลื่อนได้ถึง จักรลาภรณ์ช้างเผือก (จ.ช.)	1. เริ่มขอพระราชทาน บ.ช. 2. ได้ บ.ช. มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปีบริบูรณ์ ขอ จ.ม. 3. ได้ จ.ม. มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปีบริบูรณ์ ขอ จ.ช.

๙. เสนอขอพระราชทานเครื่องอิสริยาภรณ์จะเสนอข้ามขั้นตรามิได้ กล่าวคือ

๙.๑ การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ชั้นสายสะพาย ให้แก่ข้าราชการ จะต้อง
เสนอขอพระราชทานตามลำดับขั้นตราตามเงื่อนไขและระยะเวลาการเลื่อนขั้นตราที่กำหนดไว้ใน
บัญชีหมายเลข ๗ ท้ายระเบียบฯ ข้างต้น จะเสนอขอพระราชทานข้ามขั้นตราไม่ได้

๙.๒ การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ให้แก่ลูกจ้างประจำจะต้องเสนอขอพระราชทานตามลำดับขั้นตราตามเงื่อนไขและระยะเวลาการเลื่อนขั้นตราที่กำหนดไว้ในบัญชีหมายเลข ๑๒ ท้ายระเบียบฯ ข้างต้น จะเสนอขอพระราชทานข้ามขั้นตราไม่ได้

๙.๓ เว้นแต่เป็นกรณีขอพระราชทานแก่ผู้กระทำความดีความชอบดีเด่น กล่าวคือ ปฏิบัติหน้าที่ฝ่าอันตราย หรือปฏิบัติงานนอกเหนือหน้าที่เพิ่มขึ้นเป็นพิเศษ ซึ่งเป็นงานสำคัญยิ่งและ เป็นผลดีแก่ราชการหรือสาธารณชน หรือคิดค้นสิ่งหรือวิธีการอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ประเทศชาติ ได้เป็นผลสำเร็จ

๑๒. โใบเสมา

วัฒนธรรมทวารวดีในภาคอีสาน

จากการศึกษาทางโบราณคดีของประเทศไทย ได้จัดให้สมัยทวารวดีเป็นระยะเวลาเริ่มสมัยประวัติศาสตร์มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๖ หรือ ๑,๐๐๐ - ๑,๔๐๐ ปี มาแล้ว ในช่วงเวลานี้ชุมชนโบราณในประเทศไทย มีการพัฒนาการทางสังคมที่ต่อเนื่องมาจากชุมชนในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เกิดเป็นชุมชนเมืองอย่างชัดเจน มีการขุดคูน้ำและสร้างคันดินขึ้นเพื่อเป็นขอบเขตของเมือง มีการเลือกสรรและรับเอาวัฒนธรรมที่แพร่หลายมาจากภายนอก โดยเฉพาะวัฒนธรรมอินเดีย ที่สำคัญและเห็นได้ชัดเจน ได้แก่ การรับเอาศาสนาพุทธก่อให้เกิดวัตถุทางวัฒนธรรมต่างๆ เช่น สิ่งก่อสร้างอันได้แก่ โบสถ์ เจดีย์ ประติมากรรม รูปเคารพ เช่น พระพุทธรูป พระพิมพ์ เป็นต้น ซึ่งพบแพร่หลายภายในชุมชนสมัยทวารวดีในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย ในบรรดาวัตถุต่างๆ เหล่านี้มีวัตถุอยู่ประเภทหนึ่ง ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนสมัยทวารวดีในภาคอีสาน นั่นคือ โใบเสมา ซึ่งพบเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ไม่ค่อยพบในชุมชนทวารวดีในภูมิภาคอื่นๆ เลย โใบเสมานี้พบว่าส่วนใหญ่ทำจากหินทราย และที่ทำจากศิลา

เสมาคืออะไร

เสมา หรือ สี่มา ตามพจนานุกรมพุทธศาสนา หมายถึง เขตกำหนดความพร้อมเพรียงของสงฆ์ หรือ เขตชุมนุมของสงฆ์หรือเขตที่สงฆ์ตกลงไว้สำหรับภิกษุทั้งหลาย ที่อยู่ภายในเขตนั้น จะต้องทำสังฆกรรมร่วมกัน สี่มาแบ่งเป็น ๒ ประเภทคือ พัทธสี่มา แปลว่า แดนที่ผูก ได้แก่ เขตที่สงฆ์กำหนดขึ้นเอง และอพัทธสี่มา แปลว่า แดนที่ไม่ได้ผูก ได้แก่ เขตที่ทางราชการกำหนดไว้ หรือ เขตที่เกิดตามธรรมชาติเป็นเครื่องกำหนดและสงฆ์ถือเอาตามเขตที่กำหนดนั้น ไม่ได้ทำหรือผูกขึ้นใหม่ การที่ต้องมีสี่มา เป็นเครื่องกำหนดเขตชุมชนของสงฆ์นี้ เนื่องจากพระพุทธเจ้าได้ทรงกำหนดให้ภิกษุต้องทำอุโบสถ ปวารณาและสังฆกรรมร่วมกัน โดยเฉพาะการสวดปาฏิโมกข์ ซึ่งต้องสวดพร้อมกันเดือนละ ๒ ครั้ง ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ และวันแรม ๑๕ ค่ำ โดยให้มีเขตที่มีเครื่องหมายเป็นที่ทราบกัน เขตนี้

เรียกว่าสี่มา และสี่มาตามพระวินัยต้องมีความบริบูรณ์ตามที่กำหนดจึงจะใช้ได้ หากไม่เป็นตามที่กำหนดถือว่าเป็นสี่มาบัติใช้ไม่ได้ การทำสังฆกรรมต่างๆ ภายในสี่มาบัติ ถือว่าเป็นโมฆะ ข้อกำหนดของสี่มาที่สมบูรณ์ คือต้องมีขนาดใหญ่พอที่พระสงฆ์ ๒๑ รูป เข้าไปนั่งหัตถบาลาได้ หัตถบาลา หมายถึง ระยะห่างขั้วยื่นมือถึง หมายถึงการที่พระภิกษุลงประชุมกันในโบสถ์เพื่อทำสังฆกรรม (พระภิกษุแต่ละองค์จะต้องนั่งห่างไม่เกิน ๑ ขั้วแขน หากเกินกว่านั้น เรียกว่าเสียหัตถบาลา) และต้องไม่ใช่เขตที่กว้างเกิน ๓ โยชน์ และในการกำหนดเขตสี่มา ต้องกำหนดด้วยเครื่องหมายที่เรียกว่า นิमित ที่พระพุทธเจ้ากำหนดไว้ ๘ อย่าง ได้แก่ ภูเขา คีลา ป่าไม้ ต้นไม้ จอมปลวก ถนน (หนทาง) แม่น้ำ แ

ล่น้ำ การใช้นิमितต่างๆ ดังกล่าว จะต้องมิตั้งแต่ ๓ เขต หรือจุดกำหนดขึ้นไปจึงใช้เป็นเขตได้ และสามารถขีดเป็นแนวราบเป็นวงได้ตลอด ซึ่งสามารถก่อให้เกิดสัญญาณของวงสี่มาเป็นรูปต่างๆ เช่น รูปสามเหลี่ยม รูปสี่เหลี่ยม

ใบเสมาวัฒนธรรมทวารวดีในภาคอีสาน

จากการที่มีผู้ศึกษาใบเสมาในภาคอีสาน เช่น รองศาสตราจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม แห่งภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ให้ข้อคิดว่า คติการปักใบเสมาในเขตภาคอีสานเป็นคติที่สืบทอดมาจากประเพณี การปักหินตั้ง ซึ่งเป็นระบบความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ จนกระทั่งมีการรับเอาพุทธศาสนาเข้ามา จึงมีการปรับเปลี่ยนให้กลายเป็นใบเสมา

เนื่องในศาสนา ใบเสมาที่ใช้ประโยชน์ในศาสนานี้นอกจากปักเพื่อกำหนดเขตศักดิ์สิทธิ์ในการทำพิธีกรรมแล้ว บางครั้งตัวใบเสมาเองก็เป็นวัตถุหรือรูปเคารพที่มีความศักดิ์สิทธิ์ในตัวเอง

ลักษณะของการปักใบเสมา

๑.ปักเป็นกลุ่ม กระจายอยู่ทั่วบริเวณเนินดิน หรือเขตบริเวณใดบริเวณหนึ่ง โดยไม่กำหนดทิศทางและตำแหน่งในการปักที่แน่นอน การปักมีทั้งเป็นใบเสมาคู่หรือใบเสมาเดี่ยวๆ

๒.ปักประจำทิศ รอบเนินดิน หรือสิ่งก่อสร้างทางพุทธศาสนา เพื่อแสดงให้เห็นเป็นเขตศักดิ์สิทธิ์โดยปักใบเสมาเป็น ๘ ทิศ หรือ ๔ ทิศ บางครั้งปักเป็นใบเสมาคู่บางครั้งปักเป็นใบเสมาเดี่ยวๆ

๓.อยู่โดดๆ ในท้องที่บางแห่ง เพื่อแสดงเขตบริเวณหรือตำแหน่งของบริเวณศักดิ์สิทธิ์

รูปแบบของใบเสมา

สามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ แบบ อย่างกว้างๆ ได้แก่

๑. แบบแท่งหิน (PILLAR TYPE) อาจแบ่งเป็นแท่งหิน ๔ และ ๘ เหลี่ยม

๒. แบบแผ่นหิน (RECTANGULAR 'SLAB' TYPE)

๓. แบบแท่งหิน หรือ แผ่นหินที่มีรูปร่างไม่แน่นอน (UNFASHIONED STONE – PILLARS OR SLABS)

สำหรับการตกแต่งโบสถะนั้น บางครั้งจะมีการสลักรูปบุคคลที่เป็นเรื่องราวในพุทธประวัติ หรือ ชาดก รูป สกูปเจดีย์ตรงกลางโบสถ์มา รูปหม้อน้ำ และฐานของโบสถ์มาบางครั้งจะมีการสลักรูปกสิปบัวลายก้านขด หรือ ลายประดับต่างๆ

กลุ่มของโบสถ์

รศ. ศรีศักร วัลลิโภดม ได้จำแนกกลุ่มของโบสถ์ที่พบในภาคอีสาน โดยใช้แบบทางศิลปกรรมของโบสถ์มา ลักษณะการปัก รวมทั้งตำแหน่งที่ตั้งที่สัมพันธ์กับลำน้ำที่สำคัญ ออกเป็น 3 กลุ่ม อย่างน่าสนใจดังนี้

กลุ่มที่ ๑ บริเวณลุ่มน้ำชี แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ

๑.๑ กลุ่มยโสธร กระจายอยู่ในพื้นที่ตั้งเขต อ.เมือง อ.เสลภูมิ อ.สุวรรณภูมิ จ.ร้อยเอ็ด มหาสารคาม อ.เมือง อ.พนมไพร อ.คำชะโนด อ.ยโสธร อ.ม่วงสามสิบ จ.อุบลราชธานี อ.พนา

อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ สำหรับใบเสมากลุ่มนี้ เป็นแบบแท่งหิน และแผ่นหิน ทำจากหินทราย และศิลาแลงลวดลายที่สลักบนใบเสมา มักจะเป็นสัญลักษณ์ทางศาสนา เช่น หม้อน้ำเจดีย์ ธรรมจักรพระพุทธรูป และอื่นๆ การสลักลวดลายค่อนข้างสละสลวย การปักใบเสมาพบว่า ปักล้อมบริเวณที่กำหนดไว้ ในลักษณะที่ไม่มีทิศทางสมำเสมอ

๑.๒ กลุ่มกาฬสินธุ์ มีความหนาแน่นมากที่สุดในเขต เมืองฟ้าแดดสงยาง อ.กมลาไสย จ.กาฬสินธุ์ ลักษณะของใบเสมากลุ่มนี้เป็นแบบแท่งหิน แบบกลมและแบบแผ่นหิน ซึ่งพบว่ามีมากกว่าแบบอื่น ใบเสมากลุ่มนี้มีการสลักภาพพุทธประวัติและชาดก รวมทั้งลวดลายประดับอื่นๆอย่างสวยงาม การปักใบเสมากลุ่มนี้ พบในเมืองฟ้าแดดสงยางแสดงถึงการใช้ประโยชน์เนื่องในพุทธศาสนาอย่างแท้จริง การปักใบเสมากระทำโดยปักรอบอาคารทางพุทธศาสนา ในลักษณะปัก ๘ ทิศหรือ ๔ ทิศ นอกจากนี้ในพื้นที่อื่น ๆ ยังมีการปักล้อมเนินดินในลักษณะทิศทางที่ไม่สมำเสมอ เช่นที่บ้านหนองแปน ห่างจากเมืองฟ้าแดดสงยาง ประมาณ ๓ กิโลเมตร การปักใบเสมา นอกจากเป็นการปักแสดงเขตศักดิ์สิทธิ์แล้ว ตัวใบเสมาเองยังเป็นวัตถุรูปเคารพที่มีความศักดิ์สิทธิ์ในตัวเอง โดยพบว่า มีการปักตรงกลางเนินดินเป็นใบเสมาขนาดใหญ่ มีลวดลายภาพสลักพุทธประวัติและชาดก ในขณะที่มีการปักล้อมเนินดินนี้ในลักษณะปักไว้ ๘ ทิศ

๑.๓ กลุ่มชัยภูมิ โดยทั่วไปเป็นใบเสมาแบบแผ่นหิน ค่อนข้างหนาเทอะทะกว่ากลุ่มกาฬสินธุ์แบ่งได้เป็น ๒ กลุ่ม

๑.๓.๑ กลุ่มบ้านกุดโง้ง บ้านคอนสวรรค์ เป็นกลุ่มที่มีการสลักภาพพุทธประวัติและชาดก ลักษณะของภาพสลักคล้ายคลึงกับใบเสมาที่เมืองฟ้าแดดสงยาง การปักใบเสมาพบว่าปักล้อมเนินดินในลักษณะทิศทางตำแหน่งไม่แน่นอน

๑.๓.๒ กลุ่มอำเภอเกษตรสมบูรณ์-อ.ชุมแพ รวมถึงใบเสมาพบที่บริเวณพระธาตุสามหมื่น อ.ภูเขียวด้วย กลุ่มนี้มักจะมีสลักลวดลายประดับอื่นๆ เช่น ลายกนก ไม่ค่อยสลักภาพแสดงเรื่องราว หรือสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาดังเช่นในกลุ่มอื่นๆ การปักใบเสมา มีทั้งปัก ๓ ทิศ และปักในลักษณะทิศทางไม่แน่นอน

กลุ่มที่ ๒ บริเวณลุ่มน้ำมูล

ในกลุ่มนี้พบน้อย ส่วนใหญ่เป็นแบบแผ่นหิน หรือ แท่งหินหยาบๆ ส่วนใหญ่มักปักรอบเนินดินในลักษณะทิศทางและตำแหน่งไม่สมำเสมอ การตกแต่งใบเสมาไม่มีใครมีการสลักลายมากนัก การสลักภาพบุคคลมีบ้าง เช่น ภูพระอังคาร จ.บุรีรัมย์

กลุ่มที่ ๓ บริเวณแอ่งสกลนครพบบริเวณเชิงเขา และไหล่เขาภูพาน ในเขต อ.บ้านผือ จ.อุดรธานี แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ

๓.๑ บริเวณพระพุทธบาทบัวบาน กระจายตัวอยู่เชิงเขา เป็นแบบแผ่นหิน บางหลักมีการสลักภาพบุคคลลงบนใบเสมา

๓.๒ บริเวณบ้านกาลิม มีลักษณะเหมือนกลุ่มแรก

๓.๓ บริเวณพระพุทธบาทบัวบก อยู่บริเวณไหล่เขาภูพาน เป็นเสมาแบบแผ่นหิน ส่วนใหญ่ปักในลักษณะเป็น ๘ ทิศ

ความนิยมในการสลักภาพพุทธประวัติและชาดก

ใบเสมาในวัฒนธรรมทวารวดีที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าในบางกลุ่มชนผู้ประดิษฐ์ สร้างสรรค์ใบเสมาขึ้นมานั้นมีความนิยมในการสลักภาพพุทธประวัติและชาดกบนใบเสมา ความนิยมในการสลักภาพนั้น สันนิษฐานว่าคงเพื่อต้องการแสดงให้เห็นถึงการบำเพ็ญบารมีในอดีตชาติของพระพุทธเจ้าการบำเพ็ญบารมีนี้เป็นสิ่งที่บุคคลโดยทั่วไปควรประพฤติปฏิบัติ เช่น ความมีเมตตา ความเพียร ความอดทน การรักษาสัจจะ การเสียสละ เป็นต้น และเป็นการแสดงประวัติของพระพุทธเจ้าอีกด้วย ด้วยการสลักภาพลงบนใบเสมาซึ่งใช้กำหนดเขตที่ทำสังฆกรรมนี้ คงเพื่อต้องการให้พุทธศาสนิกชนที่พบเห็นนำเอาหลักการประพฤติ ปฏิบัติที่ดั่งงามไปใช้ในการดำเนินชีวิตนั่นเองจะเห็นได้ว่าความนิยมในภาพพุทธประวัติและชาดกนี้มีความสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เห็นได้จากการวาดภาพจิตรกรรมเรื่องราวเหล่านี้ลงบนฝาผนังโบสถ์ ซึ่งเป็นสถานที่ที่สงฆ์ใช้ทำสังฆกรรม เช่น การบวช การรับกฐิน เป็นต้น และเป็นสถานที่ที่พุทธศาสนิกชนสามารถเข้าร่วมได้ ซึ่งในปัจจุบันมีความนิยมในทศชาติชาดกอันเป็นอดีตชาติสิบชาติสุดท้ายของพระพุทธเจ้า แต่ในสมัยทวารวดีนอกจากทศชาติชาดกแล้วยังมีการสลักภาพชาดกเรื่องอื่นๆอีก

๑๓. ความเป็นมาของเพลงชาติไทยในปัจจุบัน

"ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย เป็นประชารัฐ ไผทของไทยทุกส่วน"

ทันทีที่ได้ยินเพลงดังกล่าว เชื่อว่าคนไทยทุกคนคงต้องลุกขึ้นยืนตรงโดยอัตโนมัติ และก็เชื่ออีกเช่นกันว่า หลายๆ คนคงจะเคยขนลุกชันเมื่อได้ฟังเพลงชาติไทยที่ถูกบรรเลงในการแข่งขันกีฬานานาชาติ เมื่อนักกีฬาของไทยคว้าเหรียญทองมาครองความรู้สึกที่ว่าคงไม่เกิดขึ้นกับคนชาติอื่นๆ เมื่อได้ยินเพลงชาติไทย ... ความฮึกเหิม ซาบซึ้งและความภาคภูมิใจในเอกราช มีไว้สำหรับคนไทยที่เกิดและเติบโตมาพร้อมๆ กับเพลงชาติไทย ที่ได้ยินสม่ำเสมอเวลา ๐๘.๐๐ น. และ ๑๘.๐๐ น. นับแต่จำความได้ เหตุเพราะ “เพลงชาติไทย” เป็นเสมือนสัญลักษณ์ของชาติและเป็นเพลงของคนไทยทุกคน ดังนั้น เมื่อมีกระแสข่าวออกมาว่าค่ายยักษ์ใหญ่ ซึ่งเป็นผู้นำธุรกิจวงการเพลงอย่าง จีเอ็มเอ็ม แกรมมี่ นำเอาเพลงชาติไปเรียบเรียงดนตรีและเสียงร้องขึ้นใหม่ แม้ว่าจะคงเนื้อและทำนองเดิมไว้ นั่นก็มากพอที่จะกระทบต่อความรู้สึกของคนในชาติ และตามมาด้วยกระแสต่อต้านอย่างมากมาย แนวคิดเรื่องการแต่งเพลงประจำชาตินั้น เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๖ ในปี พ.ศ. ๒๔๑๔ หรือเมื่อ ๑๓๔ ปีล่วงมาแล้ว โดยแนวคิดดังกล่าวเป็นอิทธิพลมาจากชาติตะวันตก ซึ่งประเทศในแถบนั้นต่างมีเพลงประจำชาติมาก่อน สำหรับประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากประเทศอังกฤษโดยตรง เนื่องจากในช่วงปลายรัชสมัยรัชกาลที่ ๔ ปี พ.ศ. ๒๓๙๕ ได้มีนายทหารอังกฤษ ๒ คน เข้ามาปฏิบัติหน้าที่เป็นครูฝึกทหารเกณฑ์ในวังหลวงและวังหน้า ชื่อ ร้อยเอกอิมเปย์ (Impey) และ ร้อยเอกน็อกซ์ (Thomas G. Knox) นายทหารอังกฤษทั้ง ๒ นายนี้ ได้ใช้เพลง ก๊อด เซฟ เดอะ ควีน (God Save the Queen) เป็นเพลงฝึกสำหรับทหารแถว ซึ่งขณะนั้นประเทศอังกฤษใช้เพลงดังกล่าวเป็นเพลงประจำชาติ

การฝึกทหารของไทยในสมัยนั้นได้ถอดแบบของประเทศอังกฤษทั้งหมด รวมถึงการใช้เพลงก๊อด เซฟ เดอะ ควีน เป็นเพลงเกียรติยศถวายความเคารพต่อพระมหากษัตริย์สำหรับกองทหารไทยด้วย ซึ่งเพลงดังกล่าวถูกนำมาใช้อยู่ในช่วงปี พ.ศ. ๒๓๙๕-๒๔๑๔ โดยเรียกกันว่า "เพลงสรรเสริญพระบารมีอังกฤษ" ต่อมา พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ได้ประพันธ์เนื้อร้องขึ้นมาใหม่ โดยใช้เนื้อเพลงก๊อดเซฟเดอะควีนเดิม และตั้งชื่อเพลงขึ้นใหม่ว่า "จอมราชจงเจริญ" ซึ่งเพลง "จอมราชจงเจริญ" นับว่าเป็นเพลงชาติฉบับแรกของประเทศสยาม มีเนื้อเพลงว่า "ความสุขสมบัติทั้งบริวาร เจริญพละ ปฏิภาณผ่องแผ้ว จงยืนพระชน...มาน นัรบอรร้อย แส มีพระเกียรติเพริศแพร้ว เล่ห์ เพียง จันทร" ในปี พ.ศ. ๒๔๑๔ ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้เสด็จประพาสเมืองสิงคโปร์ ซึ่งขณะนั้นสิงคโปร์ตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศอังกฤษอยู่ กองทหารดุริยางค์สิงคโปร์ได้บรรเลงเพลงก๊อด เซฟ เดอะควีน เพื่อถวายความเคารพครั้นเมื่อทรงเสด็จกลับถึงพระนคร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดให้ตั้งคณะครูดนตรีไทยขึ้น เพื่อทรงปรึกษาหาเพลงชาติที่มีความเป็นไทยมาใช้แทนเพลงก๊อด เซฟ เดอะควีน

อด เซฟ เดอะคีน เนื่องจากพระองค์ทรงตระหนักดีว่าประเทศไทยจำเป็นต้องมีเพลงชาติที่เป็นของตัวเอง เพื่อแสดงถึงความเป็นเอกราชของชาติ

คณะครุมนตรีไทยได้เลือก เพลงทรงพระสุบันหรือเพลงบุหลันลอยเลื่อน ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ โดยนำมาเรียบเรียงใหม่ให้มีความเป็นสากลขึ้น โดย เฮุดเซน (Heutsen) นับเป็น เพลงชาติไทยฉบับที่ ๒ ใช้บรรเลงอยู่ในช่วงปีพ.ศ. ๒๔๑๔-๒๔๓๑

สำหรับเพลงชาติไทยฉบับที่ ๓ คือ เพลงสรรเสริญพระบารมี ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ประพันธ์โดยปิโยตร์ สชูโรฟสกี (Pyotr Schurovsky) นักประพันธ์ชาวรัสเซีย คำร้องเป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ใช้บรรเลงเป็นเพลงชาติ ในระหว่างปีพ.ศ.๒๔๓๑-๒๔๓๕ เพลงชาติไทยยังมีการเปลี่ยนแปลงต่อมาอีก เป็นฉบับที่ ๔ ซึ่งนำ “เพลงชาติมหาชัย” มาใช้เป็นเพลงชาติ ในระหว่างการเปลี่ยนแปลงการปกครองปีพ.ศ.๒๔๗๕ โดยอาศัยทำนองเพลงมหาชัย ส่วนคำร้องนั้น ประพันธ์โดย เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เพื่อใช้ขับร้องและบรรเลงปลุกเร้าใจประชาชน ก่อให้เกิดความรักชาติและสร้างความสามัคคี ในระหว่างที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เนื้อเพลง ดังนี้

**" สยามอยู่คู่ฟ้าอย่าสงสัย เพราะชาติไทยเป็นไทยไปทุกเมื่อ
ชาวสยามนำสยามเหมือนนำเรือ ผ่านแก่งเกาะเพราะเพื่อชาติพันภัย
เราพร้อมใจร่วมรักสมัครหนุน วางธรรมนูญสถาปนาพาราใหม่
ยกสยามยิ่งยงดำรงชัย ให้คงไทยตราบสิ้นดินฟ้า "**

เพลงชาติไทยฉบับที่ ๕ คือ เพลงชาติฉบับพระเจนดุริยางค์ เป็นผู้ประพันธ์ทำนอง คำร้องประพันธ์โดย ขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์) ใช้เป็นเพลงชาติระหว่างปีพ.ศ.๒๔๗๕-๒๔๗๗ ซึ่งมีอยู่ ๒ บทด้วยกัน คือ

**" แผ่นดินสยามนามประเทืองว่าเมืองทอง ไทยเข้าครองตั้งประเทศเขตต์แดนสง่า
สืบชาติไทยดึกดำบรรพ์โบราณลงมา ร่วมรักษาเอกราชชนชาติไทย
บางสมัยศัตรูจู่มารบ ไทยสมทบสวนทัพเข้าขับไล่
ตลุมเลือดหมายมุ่งผดุงไมท สยามสมัยบูรณารอดตลอดมา
อันดินสยามคือว่าเนื้อของเชื้อไทย น้ำรินไหลคือว่าเลือดของเชื้อข้า
เอกราชคือกระดูกที่เราบูชา เราจะสามัคคีร่วมมีใจ
ยึดอำนาจกุมสิทธิ์อิสระเสรี ใครย่ำยีเราจะไม่ละให้
เอาเลือดล้างให้สิ้นแผ่นดินของไทย สถาปนาสยามให้เชิดชัย ชโย "**

ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงเพลงชาติเป็นฉบับที่ ๖ คือ เพลงชาติฉบับพระเจนดุริยางค์ ที่เพิ่มคำร้องของนายฉันทวิไล เข้าต่อจากคำร้องของขุนวิจิตรมาตรา ใช้เป็นเพลงชาติระหว่างปีพ.ศ.๒๔๗๗-๒๔๘๒ เป็นเพลงชาติที่เป็นฉบับของทาง "ราชการ" ฉบับแรก เนื้อเพลง ดังนี้

" แผ่นดินสยามนามประเทืองว่าเมืองทอง ไทยเข้าครองตั้งประเทศเขตแดนสง่า
 สืบเผ่าไทยดึกดำบรรพ์โบราณลงมา รวบรวมรักษาสามัคคีทวีไทย
 บางสมัยศัตรูจู่โจมตี ไทยพลีชีวีตร่วมรวมรุกไล่
 เข้าลุยเลือดหมายมุ่งผดุงผไท สยามสมัยโบราณรอดตลอดมา
 อันดินสยามคือว่าเนื้อของเชื้อไทย น้ำรินไหลคือว่าเลือดของเชื้อข้า
 เอกราชคือเจดีย์ที่เราบูชา เราจะสามัคคีร่วมมีใจ
 รักษาชาติประเทศเอกราชจงดี ใครย่ำยีเราจะไม่ละให้
 เอาเลือดล้างให้สิ้นแผ่นดินไทย สถาปนาสยามให้เทอดไทยไชโย
 เหล่าเราทั้งหลายขอน้อมกายถวายชีวิต รักษาสิทธิ์อิสระ ณ แดนสยาม
 ที่พ่อแม่สู้ยอมม้วยด้วยพยายาม ปราบเสี้ยนหนามให้พินาศสืบชาติมา
 ถึงแม้ไทย ไทยด้อยจนย่อยยับ ยังกู้กลับคงคืนได้ชื่นหน้า
 ควรแก่นามงามสุดอยุธยา นั้นมิใช่ว่า จะขัดสนหมดคนดี
 เหล่าเราทั้งหลายเลือดและเนื้อเชื้อชาติไทย มิให้ใครเข้าเหยียบย่ำขยำขยี้
 ประคับประคองป้องสิทธิ์อิสระเสรี เมื่อภัยมีช่วยกันจนวันตาย
 จะสิ้นชีพไว้ชื่อให้สือลั่น ว่าไทยมั่นรักชาติไม่ขาดสาย
 มิไผตรีดียิ่งทั้งหญิงชาย สยามมิวายผู้มุ่งหมายเชิดชัยไชโย "

แต่เนื่องจากเนื้อเพลงชาติฉบับดังกล่าวยาวเกินไป ใช้เวลาบรรเลงถึง ๓ นาที ๕๒ วินาที จึงมีการประกวดเพลงชาติขึ้นใหม่ โดยใช้ทำนองเพลงชาติฉบับพระเจนดุริยางค์ (ฉบับที่ ๕) เปลี่ยนคำร้องใหม่ ประพันธ์โดย พันเอกหลวงสารานุประพันธ์ (นवल ปาจิณพยัคฆ์) ซึ่งชนะการประกวด โดยส่งในนามของกองทัพบก รัฐบาลจึงได้ประกาศใช้เพลงชาติไทยฉบับดังกล่าว ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน ตั้งแต่วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๒ กระทั่งถึงปัจจุบัน โดยมีเนื้อร้อง ดังนี้

" ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย
 เป็นประชารัฐไผทของไทยทุกส่วน
 อยู่ดำรงคงไว้ได้ทั้งมวล
 ด้วยไทยล้วนหมายรักสามัคคี
 ไทยนี้รักสงบแต่ถึงรบไม่ขลาด
 เอกราชจะไม่ให้ใครข่มขี่
 สละเลือดทุกหยาดเป็นชาติพลี
 เถลิงประเทศชาติไทยทวีมีชัย ชโย "

นอกจากนี้ ได้กำหนดให้การบรรเลงเพลงชาติ ใช้สำหรับธงประจำกองทหาร ธงประจำกองยุวชนทหาร ธงชาติประจำสำนักงานของรัฐบาลในขณะขึ้นลง และธงราชนาวีประจำเรือ ขณะทำพิธีขึ้นลง ธงชาติในพิธีการที่ชักขึ้นเพื่อเป็นเกียรติภูมิของชาติ ซึ่งเพลงชาติที่เปิดทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เป็นการบรรเลงและขับร้องโดยวงดุริยางค์สีเหลืองทัพบและกรมศิลปากร

๑๔. "ฮีตสิบสอง" ประเพณี ๑๒ เดือนอีสาน

"ฮีตสิบสอง" หมายถึง จารีตประเพณีประจำสิบสองเดือน ซึ่งถือเป็นโอกาสดีที่ชาวบ้านจะได้มาร่วมชุมนุมและทำบุญในทุก ๆ เดือนของรอบปีและถือเป็นจรรยาของสังคม ผู้ที่ฝ่าฝืนก็จะเป็นผู้ที่ผิดฮีตหรือผิดจารีตนั่นเอง (หลายครั้งฮีตสิบสองมักจะกล่าวควบคู่ "คลองสิบสี่" (คลองสิบสี่) ที่เป็นดั่งแบบแผนหรือแนวทางดำเนินชีวิต (คลอง = ครรลอง) แต่จะมุ่งเน้นไปทางศีลธรรมมากกว่าด้านอาชีพ)

สำหรับประเพณีหลัก ๆ ๑๒ เดือนตามฮีตสิบสองของชาวอีสานโบราณนั้นประกอบด้วย

เดือนเจียง (เดือนอ้าย) มีการประกอบพิธีบุญเข้ากรรม ซึ่งเป็นเดือนที่พระสงฆ์เข้ากรรม (ปริวาสกรรม) เพื่อให้พระสงฆ์ผู้กระทำความผิด ได้สารภาพต่อหน้าคณะสงฆ์ เป็นการฝึกจิตสำนึกถึงความบกพร่องของตน และมุ่งประพฤติตนให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัยต่อไป ชาวบ้านก็จะมีการทำบุญเลี้ยงผีต่าง ๆ

เดือนยี่ ในฤดูหลังการเก็บเกี่ยว ชาวบ้านจะทำบุญคูณข้าวหรือบุญคูณลาน โดยนิมนต์พระสวดมนต์เย็น เพื่อเป็นมงคลแก่ข้าวเปลือก รุ่งเช้าเมื่อพระฉันเช้าแล้วจะมีการทำพิธีสู่ขวัญข้าว นอกจากนี้ชาวบ้านจะเตรียมเก็บสะสมฟืนไว้หุงต้มที่บ้าน

เดือนสาม ในมื่อเพ็งหรือวันเพ็ญเดือนสาม จะมีการทำบุญข้าวจี๋และบุญมาฆบูชา การทำบุญข้าวจี๋จะเริ่มตอนเช้าโดยใช้ข้าวเหนียวปั้นใส่น้ำอ้อยนำไปจิบนไฟอ่อนแล้วชุบด้วยไข่เมื่อสุกแล้วนำไปถวายพระ

เดือนสี่ ทำบุญพระเวสพิงเทศน์มหาชาติในงานบุญนี้ มักจะมีผู้นำของมาถวายพระซึ่งเรียกว่า "กัณฑ์หลอน" หรือถ้าจะถวายเจาะจงเฉพาะพระนักเทศน์ที่ตนนิมนต์มากก็จะเรียกว่า "กัณฑ์จอบ" เพราะต้องแอบซุ่มดูให้แน่เสียก่อนว่าใช้พระรูปที่จะถวายเฉพาะเจาะจงหรือไม่

เดือนห้า ประเพณีตรุษสงกรานต์หรือบุญสงน้ำหรือบุญเดือนห้า ซึ่งมีขึ้นในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนห้าและถือเป็นเดือนสำคัญ เพราะเป็นเดือนเริ่มต้นปีใหม่ไทย การสงน้ำจะมีทั้งการรดน้ำพระพุทธรูป พระสงฆ์ และผู้หลักผู้ใหญ่ ด้วยน้ำอบน้ำหอมเพื่อขอขมาและขอพรตลอดจนมีการทำบุญถวายทาน

เดือนหก ประเพณีบุญบั้งไฟและบุญวันวิสาขบูชา การทำบุญบั้งไฟเป็นการขอฝนพร้อมกันงานบวชนาค ซึ่งการทำบุญเดือนหกถือเป็นงานสำคัญก่อนการทำนา หมู่บ้านใกล้เคียงจะนำเอาบั้งไฟมาจุดประชันขันแข่งกัน หมู่บ้านที่รับเป็นเจ้าภาพจะจัดอาหาร เหล้ายามาเลี้ยง เมื่อถึงเวลาที่จะตั้งขบวนแห่บั้งไฟและรำเซิ้งออกไป ณ ลานที่จุดบั้งไฟ ด้วยความสนุกสนาน คำเซิ้งและการแสดงประกอบจะออกไปในเรื่องเพศแต่จะไม่คิดเป็นเรื่องหยาบคายแต่อย่างใด ซึ่งประเพณีบุญบั้งไฟจะจัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ทุกปีที่จังหวัดยโสธร ส่วนการทำบุญวิสาขบูชานั้นจะมีการทำบุญเลี้ยงพระ

ฟังเทศน์ ช่วงเย็นมีการเวียนเทียนเช่นเดียวกับภาคอื่น ๆ

เดือนเจ็ด ทำบุญซำฮะ (ล้าง) หรือบุญบูชาบรรพบุรุษ มีการเซ่นสรวงหลักเมือง หลักบ้าน ปู่ตา ผีตาแฮก ผีเมือง เป็นการทำบุญเพื่อระลึกถึงผู้มีพระคุณ

เดือนแปด ทำบุญเข้าพรรษาซึ่งเป็นประเพณีทางพุทธศาสนาโดยตรง ลักษณะการจัดงานจึงคล้ายกับทางภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย เช่น มีการทำบุญตักบาตร ถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสงฆ์สามเณร มีการฟังธรรมเทศนา ตอนบ่ายชาวบ้านหล่อเทียนใหญ่ถวายเป็นพุทธบูชาและเก็บไว้ตลอดพรรษา การนำไปถวายวัดจะมีขบวนแห่พ็อนรำเพื่อให้เกิดความคึกคักสนุกสนาน ประเพณีแห่เทียนพรรษาที่ยิ่งใหญ่ที่สุดต้องเป็นที่จังหวัดอุบลราชธานี

เดือนเก้า ประเพณีทำบุญข้าวประดับดิน เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศแก่ญาติผู้ล่วงลับ เพื่อบูชาผีบรรพบุรุษและผีไร้ญาติ โดยชาวบ้านจะทำการจัดอาหาร ประกอบด้วยข้าว ของหวาน หมากพลู บุหรี่ห่อด้วยใบตองกล้วยร้อยเป็นพวง เตรียมไว้ถวายพระช่วงเลี้ยงเพล บางพื้นที่อาจจะนำห่อข้าวน้อย เหล้า บุหรี่ แล้วนำไปวางหรือแขวนไว้ตามต้นไม้และกล่าวเชิญวิญญาณของบรรพบุรุษและญาติมิตรที่ล่วงลับไปมารับส่วนกุศลในครั้งนี้ ต่อมาใช้วิธีการกวาดน้ำหลังการถวายภัตตาหารพระสงฆ์แทน การทำบุญข้าวประดับดินนิยมทำกันในวันแรม 14 ค่ำ เดือนเก้า หรือที่เรียกว่า บุญเดือนเก้า

เดือนสิบ ประเพณีทำบุญข้าวสากหรือข้าวสาก (สลากภัตร) ตรงกับวันเพ็ญเดือนสิบผู้ถวายจะเขียนชื่อของตนลงในภาชนะที่ใส่ของทานและเขียนชื่อลงในบาตร ภิกษุสามเณรรูปใดจับได้สลากของใครผู้นั้นจะเข้าไปถวายของเมื่อพระฉันเสร็จแล้วจะมีการฟังเทศน์เพื่อเป็นการอุทิศให้แก่ผู้ตาย

เดือนสิบเอ็ด ประเพณีทำบุญออกพรรษา ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนสิบเอ็ด พระสงฆ์จะแสดงอาบัติ ทำการปวารณา คือ การเปิดโอกาสให้วากกล่าวตักเตือนกันได้ ต่อมาเจ้าอาวาสหรือพระผู้ใหญ่จะให้โอวาทเดือนพระสงฆ์ให้ปฏิบัติตนอย่างผู้ทรงศีล พอดกกลางคืนจะมีการจุดประทีบ โคมไฟนำไปแขวนไว้ตามต้นไม้ในวัดหรือตามริมรั้ววัด จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บุญจุดประทีบ ในจังหวัดนครพนมจะมีประเพณีการไหลเรือไฟซึ่งตกแต่งด้วยตะเกียงน้ำมันก๊าดเป็นรูป

ต่าง ๆ สวยงามกลางลำน้ำโขงและมีหลายจังหวัดที่จัดงานแห่ปราสาทผึ้งขึ้น แต่ที่นับว่าเป็นต้นตำรับและมีความยิ่งใหญ่กว่าที่ได้ก็คือจังหวัดสกลนคร

เดือนสิบสอง เป็นเดือนส่งท้ายปีเก่าซึ่งจะมีการทำบุญกองกฐินโดยเริ่มตั้งแต่วันแรมหนึ่งค่ำ เดือนสิบเอ็ดถึงกลางเดือนสิบสอง แต่ชาวอีสานในสมัยก่อนนิยมเริ่มทำบุญทอดกฐินกันตั้งแต่ข้างขึ้นเดือนสิบสอง จึงมักจะเรียกบุญกฐินว่า บุญเดือนสิบสอง สำหรับประชาชนที่อาศัยอยู่ตามริมฝั่งแม่น้ำใหญ่ เช่น แม่น้ำโขง แม่น้ำชี และแม่น้ำมูล จะมีการจัดสงฆ์เรือ (แข่งเรือ) เพื่อระลึกถึงอุสุภญาณาค บางแห่งจะมีการทำบุญดอกฝ้ายเพื่อใช้ทอเป็นผ้าห่มกันหนาวถวายพระเถร มีการจุดพลุตะไล และบางแห่งจะมีการทำบุญโพนจุกลูกสาวซึ่งนิยมทำกันมากในสมัยก่อน

ประเพณีทั้งสิบสองเดือนชาวอีสานโบราณถือว่าเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง ตั้งแต่เดือนอ้ายจนถึงเดือนสิบสองใครที่ไม่ไปช่วยงานบุญก็จะถูกสังคมตั้งข้อรังเกียจและไม่คบค้าสมาคมด้วยการร่วมประชุมทำบุญเป็นประจำทำให้ชาวอีสานมีความสนิทสนมรักใคร่และสามัคคีกัน ทั้งภายในหมู่บ้านของตนและในหมู่บ้านใกล้เคียง

สำหรับวันนี้ด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้ประเพณี ๑๒ เดือนหลายอย่างของชาวอีสานเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ในขณะที่บางประเพณีก็เริ่มสูญหายซึ่งหากประเพณีเหล่านี้ไม่มีการสืบต่อหรือไม่มีการอนุรักษ์ไว้บางทีในอนาคตเด็กรุ่นใหม่อาจไม่รู้จักประเพณีอันดีงามอย่าง "ฮีตสิบสอง" ก็เป็นไปได้

๑๕. การผูกเสี่ยว หรือพิธีผูกเสี่ยว

การผูกเสี่ยว หรือพิธีผูกเสี่ยว จัดเป็นประเพณีเก่าแก่ และดั้งเดิมพิธีหนึ่งของชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ได้ประพฤติปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลานานนับศตวรรษ หลายคนสงสัยว่า “พิธีผูกเสี่ยว” นี้มีความสำคัญอย่างไร ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจถึงความหมายของคำว่า “เสี่ยว” เสียก่อน คำว่า “เสี่ยว” เป็นภาษาอีสานแท้ๆ ซึ่งชาวอีสานทุกคนต่างมีความซาบซึ้งกับคำๆนี้ เป็นอย่างดี และเป็นคำที่มีความหมายไปในทางที่ดีงามอีกด้วย แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ชาวภาคอื่นๆ ยังไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงของคำว่า เสี่ยว และนำไปใช้ในทางที่ผิดๆ เช่น เข้าใจว่าเสี่ยว หมายถึงพวกบ้านนอกคอกนา พวกโง่เง่าเต่าตุ่น เป็นต้น แถมใช้คำพูดในเชิงดูหมิ่น ดูแคลนหนักไปกว่านั้น คือเติมคำนำหน้าลงไปอีกว่า “บักเสี่ยว” ซึ่งถ้าพูดถึงบักเสี่ยวแล้วจะหมายถึง “พวกเซ่อๆซ้าๆ” ที่มาจากอีสาน แต่อันที่จริงแล้วคำว่า “เสี่ยว” เป็นคำที่มีความหมายในทางที่ดีงาม เพราะหมายถึง มิตรแท้ เพื่อนแท้หรือเพื่อนตาย ซึ่งมีความซื่อสัตย์ ความจริงใจต่อกัน มีความผูกพันทางด้านจิตใจกันอย่างจริงใจ และเต็มใจ และไม่มีอำนาจใดๆ จะมาพรากให้จากกันได้แม้แต่ความตาย ทั้งนี้ความผูกพันของเสี่ยวนี้ไม่มีเฉพาะกับเสี่ยวเท่านั้น หากมีความหมายผูกพันเชื่อมโยงไปถึงครอบครัว ญาติ พี่น้อง และหมู่บ้านของเสี่ยวด้วยการผูกเสี่ยว ก็คือ การนำ

บุคคลสองคนมาผูกพันเป็นมิตรกัน หลักเกณฑ์ในการเลือกคู่เสีวนั้นปกติแล้วมักจะเลือกเพศเดียวกัน ชายก็มีคู่เสียวเป็นชาย หญิงก็มีคู่เสียวเป็นหญิง นอกจากนี้คู่เสียวต้องมีลักษณะ ท่าทาง รูปร่าง หน้าตา อายุ อารมณ์ จิตใจ บุคลิกภาพ ทศนคติที่คล้ายคลึงกันหรือเหมือนกันอีกด้วย

พิธีผูกเสียวที่ได้เคยปฏิบัติมาแต่เดิมนั้นมีขั้นตอนของการผูกเสียวอยู่ ๓ ขั้นตอน คือ การหาคู่เสียว, พิธีผูกเสียวและการปฏิบัติตนต่อกันของคู่เสียว ส่วนขั้นตอนการหาคู่เสีวนั้น มีอยู่ด้วยกัน ๒ วิธี คือ คู่เสียวหากันเอง กรณีนี้ เมื่อชายหรือหญิงที่มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกันมีความสนิทสนมกัน รักกันถูกนิสัยกัน พร้อมใจตกลงจะเป็นเสียวกันด้วยความสมัครใจทั้งสองฝ่าย จึงได้มีการจัดพิธีผูกเสียวขึ้น เพื่อเป็นการประกาศให้ญาติพี่น้องเพื่อนฝูงทั้งสอง ฝ่ายมาร่วมกันเป็นสักขีพยาน ส่วนอีกวิธี คือ พ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่หามาให้โดยไปพบบุคคลที่อยู่ ต่างถิ่น มีรูปร่างหน้าตาคคล้ายกับลูกหลานของตนจึงเกิดการทาบทามขอผูกเสียวให้กับลูกหลานไว้ก่อน ซึ่งตอนนี้จะเรียกว่า “แสก เสียว” หลังจากนั้นจึงหาโอกาสพาคู่เสียวมาพบคบค้ากันจัดให้ มีพิธีผูกเสียวให้โดยจะมี “หมอลสูดขวัญ” (หมอลพราหมณ์) มา “เสียดขวัญ” (เรียกขวัญ) ให้ โดยพิธีจะเริ่มตั้งแต่ให้คู่เสียวจุดเทียนที่ปักไว้ ยอดพาชขวัญ จากนั้นพราหมณ์จะนำไหว้พระเสร็จแล้วกล่าวเชิญเทวดาพร้อ มกับสวดคำสวดขวัญ เอาข้าวเหนียวใส่มือคู่เสียวคนละหนึ่งปั้น ไข่ต้มคนละฟอง กลัวย น้ำว่าสุกคนละใบแล้วใช้ด้ายหรือฝ้ายผูก ข้อมือให้แก่เสียวเป็นครั้งแรกเรียกว่า “การผูกเสียว” หลังจากนั้น ญาติพี่น้องและเพื่อนฝูงของแต่ละฝ่ายจะมาผูกแขนให้ คู่เสียวพร้อมกล่าวอวยพรแก่คู่เสียวเมื่อลูกหลานมีลักษณะคล้ายคลึง และเหมือนกัน มีความรักใคร่สนิทสนมกันจริงๆ แล้วผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายก็จะจัดพิธีผูกเสียวให้ โดยใช้เส้นฝ้ายผูกข้อมือของคู่เสียวแต่ละคน พร้อมทั้งให้โอวาท และอวยพรให้ทั้งคู่เป็นเพื่อนตายต่อกัน บางครั้งก็จะมีการตีมน้ำสาบานระหว่างคู่เสียวด้วย และเมื่อสาบานเป็นคู่เสียวกันแล้วก็จะช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทั้งในเรื่องส่วนตัวและสังคม ซึ่งจะมีผลก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย ความร่มรื่น ร่มเย็น เกิดความรักใคร่ สมัครสมานสามัคคีในครอบครัว ในชุมชน และในกลุ่มสังคมเป็นอย่างมากการผูกเสีวนั้น นับว่ามีประโยชน์มากมายทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครองฯ ทั้งนี้ เพราะการมีเสียว หมายถึง การมีเพื่อนตายที่มีความรัก ความจริงใจ ความเข้าใจต่อกันเป็นอย่างดี นับตั้งแต่ตัวของเสียวเอง ครอบครัว ต่อครอบครัว หมู่บ้านต่อหมู่บ้าน หรือ อำเภอต่ออำเภอ เป็นต้น ซึ่งความรักความเข้าใจนี้จะช่วยให้บุคคลในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขฉันท์พี่น้อง มีอะไรก็สงเคราะห์เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เช่น ถ้าใครมีฝักก็นำไปแลกเปลี่ยนกับคู่เสียวที่มีสินค้าอย่างอื่น เช่น ปลา ข้าว เป็นต้น การผูกเสียวจึงเท่ากับเป็นการสร้างสรรค์ ความรัก ความเข้าใจความสามัคคีระหว่างชนในหมู่บ้าน และในชาติได้เป็นอย่างดีการผูกเสียว จึงเป็นประเพณีอันดีงามของอีสานเรา ที่บรรพบุรุษของเราได้ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน สมควรอย่างยิ่งที่พวกเราชาวไทยทุกคน โดยเฉพาะชาวภาคอีสานจะได้ช่วยกันพิทักษ์รักษาไว้ให้เจริญพูนผลงอกงามยิ่งขึ้น เพื่อเป็นมรดกตกทอดไปยังอนุชนรุ่นหลังสืบไป

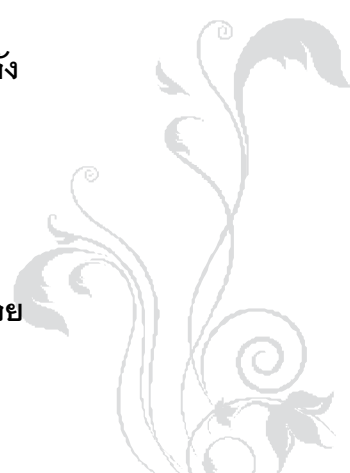

๑๖. บุญเข้าพรรษาหรือบุญเดือนแปด

เดือน ๘ เป็นเดือนอยู่ในระยะหน้าฝน และเป็นเดือนที่พระอยู่จำพรรษาตลอดสามเดือน ไม่ไปค้างคืนที่อื่น ยกเว้นแต่มีกิจที่จำเป็น บางทีพอที่จะอนุโลม ให้ไปค้างคืนที่อื่นได้ แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกิน ๗ วัน ถ้าเกินนั้นถือว่าพรรษาขาด โดยปกติแล้วกำหนดเอาวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ของปีที่เป็นปกติมาส(๘ หนเดียว) เป็นวันอธิษฐานเข้าพรรษา สำหรับปีที่เป็นอธิกมาสคือ ๘ สองหน กำหนดเอาวันแรม ๑ ค่ำเดือน ๘ หลัง เป็นวันอธิษฐานเข้าพรรษา เพราะมีกำหนดทำกันในเดือน ๘ เป็นประจำ จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “บุญเดือนแปด”

ส่วนการทำบุญในวันเข้าพรรษานี้ ส่วนใหญ่แล้วจะมีการถวายเทียนเข้าพรรษา เพื่อให้ภิกษุสามเณร ได้จุดบูชาพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณตลอดพรรษา และอีกอย่างหนึ่งคือการถวายผ้าอาบน้ำฝน เพื่อให้พระได้ใช้นุ่งอาบน้ำในหน้าฝน ตลอดทั้งการใช้ประโยชน์อย่างอื่นตามความเหมาะสม ซึ่งในเรื่องการถวายผ้าอาบน้ำฝนนี้ มีเรื่องเล่าไว้ในฎีกาสมันตปสาทิกา ในส่วนที่ว่าด้วยวัสสูปนายิกขันธกะว่า ในยุคต้นๆก่อนพุทธกาล พระภิกษุสมัยนั้นเปลือยตัวอาบน้ำ อันเนื่องมาจากจีวรหรือผ้าใช้นุ่งห่มนั้นน้อย จึงต้องใช้ผ้าอย่างจำกัด วันหนึ่งนางวิสาขาหมากุบาลิกาใช้ให้สาวใช้ไปวัด ในขณะที่ฝนกำลังตก พอสาวใช้เข้าไปในวัด นางเห็นพวกภิกษุเปลือยตัวอาบน้ำฝนกันอยู่ เกิดเข้าใจว่าเป็นเปรต จึงได้กลับไปบอกนางวิสาขาว่า ที่วัดไม่มีพระเลยซักองค์เดียว มีแต่พวกเปรตเดินเล่นพ่นน้ำอยู่ทั่ววัด นางวิสาขาเกิดความสงสัยว่า ถ้าในวัดมีแต่เปรต เช่นว่านั้นแล้ว พระพุทธเจ้าและพระภิกษุสงฆ์ จะมีความเป็นอยู่อย่างไร ด้วยความเป็นห่วงนางจึงได้มายังวัดพระเชตุวันพร้อมทั้งสาวใช้ แต่ก็ไม่เห็นอะไรเลย เพราะฝนได้หยุดตกแล้ว นางได้เข้าเฝ้าและทูลถามถึงเรื่องที่เกิดขึ้น พระพุทธเจ้าทรงเล่าเรื่องตามความเป็นจริงให้ฟังว่า ที่กุบาลิกาเห็นนั้นมีใช่เปรต นั้นเป็นภิกษุที่กำลังอาบน้ำฝนอยู่ต่างหาก ในเมื่อนางวิสาขาเข้าใจความเป็นจริงเช่นนี้แล้ว นางจึงได้ขอถวายผ้าอาบน้ำฝนแด่พระภิกษุสงฆ์เป็นคนแรก และพระพุทธเจ้าก็ทรงอนุญาต การถวายผ้าอาบน้ำฝนนี้ ถือได้ว่า ได้บุญมาก และเป็นกาละทานชนิดหนึ่งที่ชาวพุทธทั่วไปนิยมทำกันเมื่อถึงฤดูเข้าพรรษา เดือนแปดนี้ มีบทพญาประจำเดือนที่นักปราชญ์โบราณกล่าวไว้ว่า...

“จันทร์เพ็ญแจ่มทองแสงใสสง่า
เดือนแปดมาฮอดแล้วแววลีขึ้นสิ้นหลัง
เดือนนี้สงฆ์เพ็ญยังเข้าอยู่จำพรรษา
ภาวณาอบรมข่มใจทุกแลงเข้า
เสามาพากันเข้าเอาบุญพร้อมพวกร่ำ
ถวายผ้าอาบน้ำฟ้าให้ญาท่านได้ใช้สอย

ถือเอาวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนแปด เป็นวันทำบุญ การเข้าพรรษาได้แก่ พระภิกษุสามเณร อยู่ประจำวัดใดวัดหนึ่งตลอด ๓ เดือน ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือนแปด ถึง วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนสิบเอ็ด ห้ามมิให้พระภิกษุสามเณรไปค้างคืนที่อื่น นอกจากไปด้วยสัตตาทกณียะ คือการไปค้างคืนนอกวัดในระหว่างอยู่จำพรรษา เมื่อมีเหตุจำเป็น ได้แก่

๑. สหธรรมิก (ผู้มีธรรมอันร่วมกัน) หรือมารดาบิดาป่วย ไปเพื่อรักษาพยาบาล
๒. สหธรรมิกภรรยาจะสึก ไปเพื่อระงับ
๓. มีกิจสงฆ์เกิดขึ้น เช่น วิหารชำรุด ไปเพื่อปฏิสังขรณ์
๔. ทายกบำเพ็ญกุศล ส่งมานิมนต์ไปเพื่อบำรุงศรัทธา

แม้กระนั้นนอกจากนี้ ที่เป็นกิจจะลักษณะอนุโลมตามนี้ก็ไปค้างคืนที่อื่นได้ และต้องกลับมาภายใน ๗ วัน มูลเหตุมีการเข้าพรรษาเนื่องจากสมัยพุทธกาล เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จประทับอยู่เวฬุวันกลันทกะนิวาบะสถาน ณ เมืองราชคฤห์ มีพระภิกษุพวกหนึ่งเรียกว่า “ฉับพัคคีย์” ได้เที่ยวไปทุกฤดูกาล ไม่หยุดพักเลย โดยเฉพาะฤดูฝนอาจไปเหยียบย่ำข้าวกล้า และหญ้าระบัดใบตลอดสัตว์เล็กเป็นอันตราย ประชาชนทั่วไปพากันติเตียน พระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้พระภิกษุสามเณรจำพรรษาตามกำหนดเวลาดังกล่าว

พิธีทำบุญเข้าพรรษา ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนแปด ชาวบ้านมีการถวายภัตตาหารเช้าหรือเพล พร้อมเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จำเป็นแต่พระสงฆ์ เช่น ไตรจีวร ตั้งเตียง ยารักษาโรค เป็นต้น โดยเฉพาะเครื่องให้แสงสว่าง เช่น เทียน ตะเกียง น้ำมัน เป็นต้น ถือเป็นสิ่งสำคัญ เชื่อว่าถวายแล้วทำให้ตาทิพย์และสติปัญญาดี นอกจากนี้ มีการถวายต้นเทียน ซึ่งหล่อเป็นเล่ม หรือแท่งขนาดใหญ่ ตกแต่งอย่างสวยงาม และผ้าอาบน้ำฝน ตลอดจนบริวารอื่น ๆ แต่พระสงฆ์ มีการสวดมนต์ และฟังเทศน์ด้วย

วันเข้าพรรษา เป็นวันที่พระสงฆ์เริ่มอยู่จำพรรษาตลอด ๓ เดือน ในฤดูฝน ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ จนถึงกลางเดือน ๑๑ วันเข้าพรรษาที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตไว้มีอยู่ ๒ วันคือ

๑. วันเข้าปริมพรรษา คือเข้าพรรษาแรก ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ไปจนถึงวันเพ็ญกลางเดือน ๑๑
๒. วันเข้าปัจฉิมพรรษา คือวันเข้าพรรษาหลัง ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำเดือน ๙ ไปจนถึงวันเพ็ญเดือน ๑๒

เมื่อเข้าพรรษาแล้วหากภิกษุมีกิจธุระจำเป็น อันชอบด้วยพระวินัย พระพุทธเจ้าก็ทรงอนุญาตให้ไปได้ โดยมีข้อจำกัดว่าจะต้องกลับมายังสถานที่จำพรรษาเดิมภายใน ๗ วัน ที่เรียกว่า สัตตาทกณียะ ดังต่อไปนี้

๑. เมื่อทายกทายิกา ปราถนาจะบำเพ็ญกุศล เมื่อมานิมนต์ก็ให้ไปเพื่อรักษาศรัทธาได้
๒. ถ้าสงฆ์ ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่งเกิดอธิกรณ์ขึ้น ก็ให้ไปเพื่อระงับอธิกรณ์ได้

๓. ถ้าบิดา มารดา ญาติ พี่น้อง พระอุปัชฌาย์ อาจารย์ เป็นไข้ เมื่อทราบก็ให้ไปได้
๔. พระวิหารในที่แห่งอื่นเกิดชำรุดเสียหาย ให้ไปหาสิ่งของเพื่อมาปฏิสังขรณ์พระวิหารนั้นได้
๕. เมื่อถูกสัตว์ร้ายรบกวน ถูกโจรปล้น พระวิหารถูกไฟไหม้ หรือถูกน้ำท่วม ก็ให้ไปจากที่นั้นได้
๖. เมื่อชาวบ้านถูกโจรปล้น อพยพหนีไป ก็ให้ไปกับพวกชาวบ้านได้โดยให้ไปกับชาวบ้านที่มีความเลื่อมใสศรัทธาสามารถที่จะให้ความอุปถัมภ์ได้

๗. เมื่อใดเกิดความขาดแคลน อาหารหรือยารักษาโรค ขาดผู้อุปถัมภ์บำรุง ได้รับความ

ลำบากก็อนุญาติให้ไปจากที่นั้นได้

๘. ถ้าหากมีผู้เอาทรัพย์มาล่อ ก็อนุญาติให้ไปจากที่นั้นได้

๙. หากภิกษุสงฆ์หรือภิกษุณีสงฆ์แตกกันหรือมีผู้พยายามจะให้แตกกัน ถ้าการไปจากที่นั้นสามารถระงับการแตกกันได้ ก็อนุญาติให้ไปได้

ในวันเข้าพรรษา ถือว่าเป็นกรณีกิจพิเศษสำหรับพระภิกษุสงฆ์ จะมีการประชุมกันในพระอุโบสถ ไหว้พระสวดมนต์ ขอขมาซึ่งกันและกัน เสร็จแล้วก็ประกอบพิธีเข้าพรรษา ภิกษุจะอธิษฐานใจตนเองว่า ตลอดฤดูกาลเข้าพรรษานี้ตนเองจะไม่ไปไหน ด้วยการเปล่งวาจาว่า

อิมสฺมี อววาเส อิมํ เตมาสํ วสฺสํ อุเปมิ

หรือว่า อิมสฺมี วิหาเร อิมํ เตมาสํ วสฺสํ อุเปมิ

แปลว่า ข้าพเจ้าขออยู่จำพรรษาตลอด ๓ เดือน ในอวาสนี้ หรือในวิหารนี้ (ว่า ๓ ครั้ง) หลังจากเสร็จพิธีเข้าพรรษาแล้วก็นำดอกไม้ ธูป เทียน ไปนมัสการบูชาณียวัตถุที่สำคัญในอวาสนั้น ในวันต่อมาก็นำดอกไม้ ธูป เทียน ไปขอขมาพระอุปัชฌาย์อาจารย์ และพระเถระที่ตนเคารพนับถือ

ในวันเข้าพรรษานี้ตามประวัติ ชาวไทยเราได้ประกอบพิธีทางศาสนาเนื่องในวันเข้าพรรษามาตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัย ซึ่งมีทั้ง พิธีหลวง และ พิธีราษฎร์ กิจกรรมที่กระทำก็มีการเตรียมเสนาสนะให้อยู่ในสภาพที่ดี สำหรับจะได้จำพรรษาอยู่ตลอด ๓ เดือน จัดทำ เทียนจำนำพรรษาเพื่อใช้บูชาพระบรมธาตุ พระพุทธรูปปฏิมา พระปริยัติธรรม ตลอดทั้ง ๓ เดือน ถวายธูป เทียนชวาลา น้ำมันตามไล่ประทีปแก่พระภิกษุสงฆ์ที่อยู่จำพรรษาในพระอาราม

สำหรับเทียนจำนำพรรษาจะมีการ แห่เทียน ไปยังพระอารามทั้งทางบกและทางน้ำตามแต่หนทางที่ไปจะอำนวยให้ เพื่อนำเทียนเข้าไปตั้งในพระอุโบสถหรือพระวิหาร แล้วก็จุดเทียนเพื่อบูชาพระรัตนตรัย

สำหรับการปฏิบัติอื่นๆ ก็จะมีการถวาย ผ้าอาบน้ำฝน การอธิษฐานตนว่าจะประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในกรอบของศีลห้า ศีลแปด ฟังเทศน์ฟังธรรม ตามระยะเวลาที่กำหนดโดยเคร่งครัดตามกำลังศรัทธา และขีดความสามารถของตน นับว่าวันเข้าพรรษาเป็นโอกาสอันดีที่พุทธศาสนิกชน จะได้ประพฤติปฏิบัติตนในกรอบของพระพุทธศาสนาได้เข้มข้นยิ่งขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง

๑๓. ความหมายตราสัญลักษณ์งานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ

๕ ธันวาคม ๒๕๕๔

ตราสัญลักษณ์งานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ

๕ ธันวาคม ๒๕๕๔

อักษรพระปรมาภิไธย ภ.ป.ร. สีเหลืองทองอันเป็นสีประจำวันพระบรมราชสมภพอยู่กลาง
ตราสัญลักษณ์ ขลิบรอบตัวอักษรด้วยสีทอง บนพื้นวงกลมสีน้ำเงิน ล้อมรอบด้วยกรอบโค้งเรียบ
สีเหลืองทอง หมายความว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นศูนย์รวมดวงใจของคนไทยทั้ง
ชาติ ด้านบนอักษรพระปรมาภิไธยเป็นเลข ๙ หมายถึง พระมหากษัตริย์พระองค์ที่ ๙ แห่งพระ
บรมราชจักรีวงศ์ เลข ๙ นั้น อยู่ภายใต้พระมหาพิชัยมงกุฏ อันเป็นเครื่องประกอบพระบรมราช
อิสริยยศของพระมหากษัตริย์และเป็นเครื่องหมายแห่งความเป็นสมเด็จพระบรมราชาธิราช ถัดลง
มาด้านข้าง ซ้ายขวาของอักษรพระปรมาภิไธยมีลายพุ่มข้าวบิณฑ์สีทอง ซึ่งมีลัทธิศิลปศาสตร์
ประดิษฐ์ฐาน อยู่เบื้องบน ด้านนอกสุดเป็นกรอบโค้งมีลวดลายสีทองบนพื้นสีเขียว หมายถึง สี
อันเป็นเดชแห่งวันพระบรมราชสมภพ อีกทั้งยังหมายถึงความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์และความสงบ
ร่มเย็น ด้านล่างอักษรพระปรมาภิไธยเป็นรูปกระต่ายสีขาว กระต่ายนั้น ทรงเครื่องอยู่ในลักษณะ
กำลังก้าวย่าง อันหมายถึง ปีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ตรงกับปีเถาะ ซึ่งมี
กระต่ายเป็นเครื่องหมายแห่งปีนักษัตร โดยรูปกระต่ายอยู่บนพื้นสีน้ำเงิน มีลายกระหนกสีทอง
อันหมายถึงความเจริญรุ่งเรืองของประเทศไทยภายใต้พระบรมโพธิสมภารเบื้องล่างตรา
สัญลักษณ์เป็นแพรแถบสีชมพูขลิบทอง เขียนอักษรสีทอง ความว่า พระราชพิธีมหามงคลเฉลิม
พระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔